

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Martin Zbořil

Druhy nákladů řízení v civilním řízení sporném

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 03.03.2016

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....
Mgr. Martin Zbořil

Poděkování

Děkuji vedoucí mé rigorózní práce doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za její ochotu, vstřícnost, cenné rady a odbornou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování této práce. Současně děkuji své rodině za podporu a shovívavost.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Pojem a podstata nákladů řízení, jejich placení a náhrada	5
3	Zásady vztahující se k povinnostem platit a hradit náklady řízení civilního řízení sporného a funkce nákladů řízení	9
4	Prameny právní úpravy	11
5	Jednotlivé druhy náklady řízení	12
5.1	Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců	12
5.1.1	Obecně	12
5.1.2	Hotové výdaje účastníků.....	12
5.1.3	Hotové výdaje zástupců a zejména advokátů, notářů a patentových zástupců	18
5.2	Soudní poplatek.....	22
5.2.1	Pojem, funkce a právní reglementace	22
5.2.2	Předmět soudních poplatků a jejich poplatníci	23
5.2.3	Vznik poplatkové povinnosti a splatnost poplatku, příslušnost k rozhodování, placení poplatku	24
5.2.4	Následky nezaplacení soudního poplatku.....	28
5.2.5	Sazba, základ a stanovení výše poplatku	31
5.2.6	Vracení soudního poplatku	35
5.2.7	Osvobození od soudních poplatků obecně, věcné a osobní osvobození... 39	
5.2.8	Individuální osvobození od soudních poplatků (dle § 138 o.s.ř.).....	41
5.2.9	Ustanovení zástupce	46
5.3	Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců	48
5.4	Náklady důkazů.....	49
5.4.1	Náklady důkazů obecně	49
5.4.2	Svědectvé	50

5.4.3	Odborné vyjádření	51
5.4.4	Znalečné.....	53
5.4.5	Záloha na důkaz	55
5.4.6	Náklady třetích osob	58
5.5	Tlumočné.....	59
5.6	Náhrada za daň z přidané hodnoty	60
5.7	Odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.....	61
5.8	Odměna za zastupování advokátem, resp. notářem a patentovým zástupcem. 63	
5.8.1	Úvodem.....	63
5.8.2	Odměna za zastupování advokátem od 01.07.1990 do 01.07.1996.....	64
5.8.3	Odměna za zastupování advokátem od 01.07.1996 do 31.12.2000 (a od 07.05.2013 do současnosti).....	66
5.8.4	Odměna za zastupování advokátem od 01.01.2001 do 07.05.2013.....	73
5.8.5	Odměna za zastupování advokátem od 17.04.2013 do 30.06.2014.....	107
5.8.6	Odměna za zastupování advokátem od 01.07.2014 do současnosti	110
5.8.7	Odměna za zastupování advokátem de lege ferenda	114
6	Závěr	119
7	Seznam použitých zdrojů.....	121
7.1	Monografie	121
7.2	Články	123
7.3	Judikatura	127
7.4	Jiné zdroje	129
	Resumé.....	133
	Zusammenfassung	135

1 Úvod

Téma nákladů řízení v civilním řízení sporném je do určité míry tématem bipolárním. Byť na jedné straně se jedná o téma konstantní a „věčné“, neb o nákladech řízení (konkrétně o odměně advokáta) hovořil již tzv. josefinský obecný soudní řád z 1. května 1781, na straně druhé se jedná o velice variabilní oblast, procházející legislativními proměnami, na kterou má nemalý vliv i soudní rozhodování.

Náklady řízení jsou esenciální součástí civilního řízení sporného. Z povahy věci náklady řízení v civilním řízení sporném vznikají ve chvíli, kdy účastníci nebyli schopni věc řešit bez ingerence soudu. Tím se přenáší meritum věci na třetí, na účastnících nezávislý třetí subjekt - soud. S takovým sporem jsou ovšem spojeny náklady, které vytváří další, novou dimenzi sporu. Za takové situace by účastníci sporu, popřípadě i se svými právními zástupci, měli znovu zvažovat, zda jejich hmotněprávní nárok je skutečně dán a v tomto smyslu by měli procesně usilovat o unesení důkazního břemene a pozitivní výsledek sporu. To obnáší nejen právní hodnocení dané věci, ale protože sporné řízení má pro svůj kontradiktorní charakter i svůj ekonomický rozměr, hodnocení finanční.¹ To také ale znamená, že účastníci, resp. jejich zástupci, budou jednotlivé druhy nákladů řízení znát a v rámci civilního řízení sporného s nimi budou kalkulovat.

Cílem této práce není nastínění celé problematiky nákladů řízení civilního řízení sporného, ale práce by se měla toliko zaměřit na jejich dílčí složku, a to jednotlivé druhy nákladů řízení. Práce by pak ve svém souhrnu měla analyzovat současnou právní úpravu jednotlivých druhů nákladů řízení v civilním řízení sporném (při vědomí dalších typů řízení a nákladů v nich vznikajících), které za ně jsou de lege lata považovány. Výsledkem této práce by kromě rozboru jednotlivých druhů nákladů řízení mělo být i nastínění možných úprav de lege ferenda.

¹ Kupříkladu vhodnost podání žaloby u jistiny, která nepřevyšuje výši soudního poplatku. Nepočítaje žaloby ve smyslu ust. § 14b vyhl. č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, v platném znění (dále také jen „advokátní tarif“).

Je ovšem nutné brát v potaz, že zvláště u druhu nákladu řízení – odměny za zastupování advokátem, je právní úprava i tématem společenským a politickým, a proto u něj lze očekávat variabilitu reflektující současnou ekonomickou situaci. Výše uvedenou poznámku k odměně advokáta pak ilustruje téma nákladů řízení v tzv. bagatelních věcech, která se stala skutečným společenskopolitickým tématem. Práce má za cíl věnovat se i této oblasti.

Rozsahem se bude práce nejvíce zabývat odměnou advokáta. V této kapitole, oproti ostatním, totiž vyložím právní úpravu nejprve historicky (a to počínaje rokem 1990, resp. vyhl. č. 270/1990 Sb.), včetně svých závěrů a budu pokračovat do současnosti. Důvodem je zejména přiblížení některých zásadních milníků v této oblasti (např. přijetí vyhl. č. 484/2000 Sb., rozhodování Ústavního soudu vedoucí až k jejímu zrušení či přijetí § 14b advokátního tarifu) a jejich odraz v současné právní úpravě. I zde bych rád nabídl úpravu de lege ferenda.

V optimálním případě by tato práce mohla rovněž posloužit odborné i laické veřejnosti k bližšímu seznámení se s touto problematikou, které i v odborné literatuře není věnována taková pozornost, jakou by si bezesporu zasloužila.

Stane-li se tato publikace rovněž didaktickou pomůckou, bude se tak dít jen k velké radosti autora.

2 Pojem a podstata nákladů řízení, jejich placení a náhrada

Zákon č. 99/1963 Sb., tj. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen "o.s.ř." nebo „občanský soudní řád“), nepopisuje, co je náklady řízení myšleno. V zákoně tak chybí legální definice nákladů řízení. Ustanovení § 137 odst. 1 o.s.ř. pouze obsahuje demonstrativní výčet (k tomu srov. „zejména...“) takových nákladů.²

Definici nákladů řízení je možné dovodit metodou výkladu gramatickou, logickou a systematickou³. Z pojmu „Náklady řízení“, jak je nazvána hlava třetí části třetí občanského soudního řádu je možné dovodit, že za náklady řízení by tak mělo být považováno vše, co by nemuselo (účastníky, popř. dalšími osobami) být vynaloženo, kdyby nebylo řízení.

Pro absenci zákonné definice v zákoně je možné hledat ji v odborné literatuře a judikatuře soudů.

Za náklady řízení jsou odbornou literaturou označovány náklady, které stát zásadně nenese, a které jsou nuceni vynaložit účastníci řízení, případně další osoby.

Účastník řízení musí vynaložit určité výdaje spojené s řízením, a to i ten, který je donucen protiprávním jednáním jiného bránit svá ohrožená či porušená práva. Tyto náklady vznikají přímo účastníkům řízení (soudní poplatek, hotové výdaje, ztráta na výdělků, odměna advokáta atd.). A mimo to vznikají náklady řízení i dalším osobám zúčastněným na řízení⁴, a státu (zejm. náklady důkazů)⁵.

² BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 630. ISBN 80-7179-378-7.

³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, s. 170. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1 nebo GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 146. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-023-9.

⁴ K tomu obdobně SVOBODA, Karel et al. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, s. 341. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3 nebo ZAHRAVNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 258 an.. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

⁵ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 297. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

Jak shora uvedeno, výčet nákladů řízení je demonstrativní a pokud se tedy vyskytne náklad, který zde není výslovně vyjmenován, ale lze ho pod náklady řízení subsumovat, není důvodu, aby také o něm soud nerozhodl a tento přiznal (jako v případě amortizace vozidla při přiznávání cestovného).⁶

Stejně jako odborná literatura, tak i soudní rozhodovací praxe staví na již ustálených závěrech, že soud může přiznat jen takové náklady, které byly účastníkem placeny v bezprostřední souvislosti se soudním řízením. Přitom není vždy rozhodující, zda náklad byl účastníkem vynaložen přímo v časovém intervalu vymezujícím řízení, tj. od doby, kdy soudu došel návrh na jeho zahájení do okamžiku konečného (pravomocného) rozhodnutí ve věci. Lze tedy považovat za účelně vynaložený náklad řízení např. náklad vynaložený účastníkem v souvislosti s převzetím právního zastoupení, se sepsáním návrhu na zahájení řízení apod., i když šlo nepochybně o úkony učiněné ještě v době, kdy řízení nebylo u soudu zahájeno.⁷ Obdobně jsou do nákladů řízení zahrnovány náklady na sepsání výzvy k plnění dle ust. § 142a o.s.ř.⁸, a to buď ve formě tzv. kvalifikované upomínky (tj. výzvy k plnění se základním skutkovým a právním rozбором předcházející návrhu ve věci samé) dle ust. § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu nebo jednoduché výzvy k plnění dle ust. § 11 odst. 2 písm. h) advokátního tarifu.

Naproti tomu nelze pod náklady řízení podřazovat výdaje, které jsou svou povahou hmotněprávní. Typickým případem takové nároku, který má povahu příslušenství pohledávky ve smyslu ust. § 513 občanského zákoníku, je částka 1.200,- Kč, která představuje minimální výši nákladů spojených s uplatněním každé pohledávky, a která je takto přiznávána v souladu s ust. § 3 nařízení vlády č. 351/2013 Sb.

Za náklady řízení také nelze považovat částky, které byly zaplacené na náhradu nákladů řízení podle pravomocného soudního rozhodnutí, jež pak bylo zrušeno na podkladě dovolání. Povinnost soudu rozhodnout podle ustanovení § 243 odst. 1 věta druhá o.s.ř. v novém rozhodnutí znovu i o nákladech původního řízení zahrnuje jen rozhodnutí o skutečných nákladech původního řízení a nikoliv o tom, co bylo na tyto náklady již zaplacené.

⁶ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 473. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁷ K tomu viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3 Cz 69/83, ze dne 28.12.1983.

⁸ Blíže viz Kapitola 5.8.3.

Celá následující práce pracuje s termínem nákladů civilního řízení sporného. Při vědomí právně teoretických rozdílů se v této práci při užití termínu civilní řízení sporné míní řízení, které není zahrnuto a explicitně uvedeno v zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, ale o řízení, ve kterém ve smyslu ust. § 90 o.s.ř., vystupují žalobce a žalovaný. Že toto legislativní dělení neodpovídá dělení právně teoretickému, dokazuje například zařazení typicky sporného řízení, jako je řízení o rozvod manželství, do řízení nesporných.⁹ Na druhou stranu tato zákonná diference respektuje základní zásady obou druhů řízení (sporného i nesporného), lišící se například ve způsobu zahájení řízení (sporné řízení lze zahájit pouze z iniciativy účastníků, tedy návrhem na zahájení řízení (žalobou); naproti tomu většinu nesporných řízení lze zahájit i bez návrhu na zahájení řízení, což znamená, že v nesporném řízení se uplatňuje zásada oficiality), či v dispozici řízením a předmětem řízení (vzhledem k tomu, že v nesporném řízení se poměrně široce uplatňuje zásada oficiality, způsobuje to, že účastníci řízení mají v nesporném řízení omezenou možnost dispozice řízením a předmětem řízení).¹⁰ Pro téma této práce také obě legislativně oddělená řízení – sporná a nesporná – obsahují podstatný rozdíl, neboť pravidlem je, že v nesporném řízení nemá žádný z účastníků nárok na náhradu nákladů řízení.¹¹

Nutno také podotknout, že se celá následující práce zabývá náklady v nalézacím civilním řízení sporném, tak, jak je možné se s nimi setkat před soudem 1. stupně, resp. před soudem nalézacím. V českém civilním procesu je nutno se s náklady řízení vypořádávat i v ostatních řízeních (v civilním řízení nesporném, řízení vykonávacím,

⁹ K tomu viz ust. § 383 an. zák. č. 292/2013 Sb. a také DÁVID, Radovan. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 12/2014, s. 57. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2014/BA_12_2014_web.pdf>.

¹⁰ Viz ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. *Jurisprudence*. Praha : Wolters Kluwer ČR, č. 2/2014, s. 9. ISSN 1802-3843.

¹¹ Viz § 23 zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. 2013-03-05 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:< <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

resp. exekučním, v insolvenčním řízení či v řízení rozhodčím)¹² a stupních, nicméně cílem této práce není rozbor nákladů řízení v těchto dalších řízeních a práce se bude tematicky zabývat toliko náklady nalézacího civilního řízení sporného.

Právní úprava nákladů řízení rozlišuje mezi jejich placením a jejich náhradou, resp. hrazením.¹³

Povinnost platit náklady řízení má každý účastník občanského soudního řízení ohledně nákladů, které mu vznikly, a plní ji průběžně, tak jak mu náklady řízení v průběhu soudního řízení vznikají. Povinnost platit náklady řízení se také označuje jako povinnost primární. Neznamená to však, že později nemohou být vynaložené náklady účastníku nahrazeny, což je pro civilní řízení sporné příznačné, zvláště za situace, kdy účastník řízení ve sporu v plném rozsahu uspěl. Pod náklady, které si účastník řízení platí sám lze typicky podřadit soudní poplatek.

Povinnost hradit, resp. nahradit náklady řízení je naproti tomu povinností sekundární a ta nastupuje poté, co byly náklady řízení placeny. Povinnost hradit náklady řízení znamená soudním rozhodnutím uloženou povinnost nahradit jinému (zejm. účastníkovi, příp. státu) náklady řízení, které platil. Takto se zejména (nikoliv výlučně) rozhoduje o náhradě za právní zastupování.

¹² K tomu WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 35 an. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-595-8.

¹³ K tomu ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 258 an. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

3 Zásady vztahující se k povinnostem platit a hradit náklady řízení civilního řízení sporného a funkce nákladů řízení

Pro náklady civilního řízení obecně, ale rovněž tak pouze pro jeho složkou – civilní řízení sporné, platí 3 hlavní zásady, jejichž aplikace umožňuje soudu přihlédnout ke zvláštnostem jednotlivých případů.¹⁴

Jako první lze označit zásadu zájmovou, obsaženou v ust. § 140 odst. 1 o.s.ř. Dle ní si každý účastník platí sám své náklady řízení spojené s procesními úkony jeho samého nebo jeho zástupce. Účastník řízení pak platí i ty náklady, které jsou spojeny s těmi úkony, jež nařídí soud z úřední povinnosti v zájmu účastníka. Zásada zájmová se promítá i do rozhodování soudu o povinnosti složit zálohu na náklady důkazů, které účastník navrhl nebo které soud nařídil o skutečnostech jím uvedených nebo v jeho zájmu.¹⁵

Pro řízení sporné je typická další zásada, a to zásada odpovědnosti za výsledek řízení, nebo také nazývaná jako zásada úspěšnosti. Účastník, který měl proti své protistraně (odpůrci)¹⁶ ve věci plný úspěch, má nárok na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva (dle ust. § 142 o.s.ř). V určitých případech se může soud při rozhodování o nákladech řízení řídit vlastní úvahou, aniž by přihlížel k tomu, kdo z účastníků byl ve věci úspěšný. Tento postup umožňuje zákon v ust. § 150 o.s.ř. v platném znění. Tohoto ustanovení využívá soud spíše výjimečně a tímto způsobem koriguje náklady řízení v případech, kdy se objeví okolnosti, které zákon

¹⁴ Viz STAVINHOVÁ, Jaruška; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 450. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.

¹⁵ K tomu viz ust. § 141 odst. 1. o.s.ř. a WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 345. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-595-8.

¹⁶ Termín používaný o.s.ř. do nabytí účinnosti zák. č.30/2000 Sb., kterým se mění občanský soudní řád a některé další zákony.

nemůže výslovně předvídat, avšak za jejich existence by nebylo spravedlivé žádat po účastníkovi plnou náhradu nákladů řízení.¹⁷

Jako doplnění zásad předchozích lze označit zásadu odpovědnosti za zavinění nebo náhodu. Je uplatňována podle ust. § 147 o.s.ř. v těch případech, kdy náklady řízení vznikly zaviněním nebo náhodou, která se přihodila účastníkovi, jeho zástupci nebo i dalším osobám zúčastněným na řízení (kupř. svědkům, znalcům či tlumočnickům). Soud takto může uložit povinnost k náhradě těchto nákladů těm, kteří zavinění způsobili nebo jimž se náhoda přihodila a tyto náklady vznikly, aniž by byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a jejichž vznik má s tímto zaviněním nebo náhodou přímou souvislost. V této souvislosti se hovoří o tzv. separaci nákladů¹⁸, neboť o náhradě zaviněných nákladů rozhoduje soud zvlášť a samostatně, jakmile vzniknou, protože jsou nezávislé na výsledku řízení.

Náklady řízení také plní dvě zásadní funkce¹⁹. Jedná se o funkci preventivní a funkci sankční.

Funkce preventivní by měla sloužit jako ochrana před případy zneužívání přístupu k soudnímu řízení bez vynakládání výdajů na takové řízení (tj. proti jeho zbytečnému a svévolnému využívání, tzv. sudičství, k tomu srov. § 138 o.s.ř.).

Druhou neméně významnou funkcí nákladů řízení je funkce sankční. Pro civilní řízení sporné je příznačné, že účastník řízení, který svým protiprávním jednáním zapříčinil, že druhá strana musí bránit svá práva v soudním řízení, zásadně ponese sankci v podobě povinnosti nahradit náklady řízení, které takto vzniknou.

¹⁷ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 512. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹⁸ K tomu viz ust. § 147 o.s.ř. a SVOBODA, Karel et al. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, s. 357. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3.

¹⁹ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 297. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

4 Prameny právní úpravy

Právní úprava nákladů řízení je ve svém základu obsažena v hlavě třetí části třetí občanského soudního řádu. Tento procesní právní předpis obsahuje zejména základní ustanovení týkající se druhů nákladů řízení, placení nákladů a rozhodování o jejich náhradě.

Dalším podstatným právním předpisem pro oblast nákladů řízení, a zejména pak pro civilní řízení sporné, je zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, dále také jen („ZSOP“).

Kromě výše uvedených předpisů s problematikou nákladů civilního řízení sporného souvisejí i tyto další právní předpisy (ve znění pozdějších předpisů):

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále také jen „JŘ“),
- zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících,
- vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících
- vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) (dále také jen „AT“)
- vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif),
- zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále také jen „zákoník práce“),
- vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu,
- vyhl. Ministerstva práce a sociálních věcí č. 385/2015 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad,
- vyhl. Ministerstva financí č. 72/1993 Sb., o osvobození na úseku soudních poplatků.

5 Jednotlivé druhy náklady řízení

5.1 Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

5.1.1 Obecně

Občanský soudní řád řadí v ustanovení § 137 odst. 1 na první místo mezi náklady řízení hotové výdaje účastníků a jejich zástupců. Definici pojmu hotové výdaje ale zákon, resp. občanský soudní řád, ani komentovaná literatura neobsahuje a blíže nerozvádí.²⁰

5.1.2 Hotové výdaje účastníků

K hotovým výdajům účastníků náleží poštovné (jako výdaj spojený s doručením podání soudu) a dále, s odkazem na ust. § 29 JŘ, jízdné, stravné, a nocležné. Mimoto, potřebuje-li účastník řízení stížený těžkou tělesnou chorobou nebo vadou nebo v jiných závažných případech, nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek a krom toho také nutná vydání a ušlý výdělek důvěrníka dítěte (k tomu viz ust. § 100 odst. 3 o.s.ř.) nebo podpůrce (§ 116a o.s.ř.). Pro další hotové výdaje platí, že ty za ně mohou být považovány, resp. o nich může soud rozhodnout, jestliže, v souladu s ust. § 151 odst. 2 věty páté o.s.ř., účastníku prokazatelně vznikly.

Podle § 30 JŘ nárok na jízdné má jen ten účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě, kde se řízení koná, nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje. Jednací řád pro okresní a krajské soudy jednoznačně preferuje variantu, aby účastník cestoval veřejnými hromadnými cestovními prostředky. Ovšem i náklady na cestování tímto způsobem musí účastník skutečně, účelně a hospodárně vynaložit.²¹

²⁰ A to ani „Právní slovník“. K tomu srov. HENDRYCH, Dušan et al. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

²¹ Pro příklad a dovedeno ad absurdum by soud tak jen těžko mohl účastníku hradit cestovní výdaje za cestu k soudnímu jednání, kterou účastník absolvoval stopem a soudu předložil výpis vlakových spojů, přičemž by žádal o náhradu za jízdenku na vlak v první třídě.

Jestliže účastník řízení použil ještě místní veřejný hromadný prostředek, hradí se mu i místní přepravné, a to i když bydlí nebo pracuje v místě, kde se řízení koná. Místní přepravné je z logiky věci považováno za součást jízdného, a proto je nárok na jeho úhradu rovněž vázán na jeho prokázání.²²

Pouze v případě předchozího souhlasu soudu²³ (není přitom uvedeno, jestli písemného či například sděleného telefonicky, tedy neformálně) bude účastníkovi řízení poskytnuta náhrada za použití vlastního motorového vozidla. Tato možnost je myslitelná zejména v případech, kdy účastník váží delší cestu k nařízenému jednání soudu, tato cesta je spojena s vícero přestupy v rámci cestování hromadnou dopravou či jednání je u soudu nařízeno na ranní hodinu a účastník řízení by k němu jinak musel cestovat již o den dříve. Náhrada je v takovém případě poskytována podle zvláštního právního předpisu, jímž by měl být dle odkazu zák. č. 119/1992 Sb., o cestovních náhradách. Tento předpis byl ale zrušen zákoníkem práce, a proto je nutné vycházet z tohoto předpisu, přičemž ten ve svém § 189 obsahuje zmocňovací ustanovení k vydávání vyhlášky, kterou Ministerstvo práce a sociálních věcí každoročně k 1. lednu určuje, resp. mění mimo jiné sazbu základní náhrady za používání silničních motorových vozidel stanovenou v § 157 odst. 4 u práce a stanoví průměrnou cenu pohonných hmot. Za jistou nedokonalost stávající právní úpravy tak lze označit stav, kdy procesní předpis odkazuje v dané oblasti na předpisy hmotněprávní a navíc týkající se pracovněprávních vztahů. Za nevhodnou považují také neaktuálnost právní úpravy, na kterou je v jednacím řádu pro okresní a krajské soudy odkazováno. Jestliže zák. č. 119/1992 Sb., o cestovních náhradách, byl zákoníkem práce zrušen již ke dni 01.01.2007, není dle mého názoru důvodu, aby nedošlo ke korekci těchto odkazů.

Samotný výpočet takové náhrady nicméně zásadní potíže nečiní. Je ovšem spojen s uvedením vzdálenosti (počtu ujetých kilometrů) z místa, odkud účastník k soudu dorazil (tyto údaje jsou přitom verifikovatelné pro soud z veřejně přístupných zdrojů – klasicky přes internet). Krom toho by účastník měl uvést průměrnou spotřebu

²² BALZER, Jiří; PAVLÍK, Pavel. *Předpisy o soudech a o organizaci prací spojených s výkonem soudnictví: poznámkové vydání*. Praha: Linde, 1999, s. 35 an., [2] s. příl. ISBN 80-7201-131-6.

²³ Zástupce účastníka, jímž je advokát, notář či patentový zástupce přitom takový souhlas nepotřebuje. SVOBODA, Karel et al. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, s. 346. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3.

pohonných hmot u vozidla, které použil. I tento údaj je verifikovatelný, a to z tzv. velkého technického průkazu, který by měl soudu účastník předložit a k případnému dotazu soudu svůj vztah k vozidlu (například jako vlastník či leasingový nájemce) osvětlit. Pro výpočet cestovní náhrady je nutné uvést i cenu pohonných hmot, kterou stanoví shora citovaná vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí.²⁴ Pokud ovšem bude pokladním dokladem prokázána jiná cena pohonných hmot (lze dovozovat, že vyšší), může být vycházeno z této částky.

Stravné a nocležné má dle § 32 JŘ náležet účastníkovi podle zvláštního právního předpisu, jímž je, jak výše zmíněno, již zákoníkem práce zrušený zák. č. 119/1992 Sb., o cestovních náhradách. Proto i zde je nutné vycházet z platné právní úpravy, jež je obsažena v zákoníku práce (k tomu srovnej § 162 „Náhrada za ubytování“ a § 163 „Stravné“ v zákoníku práce).

5.1.2.1 Paušální náhrady hotových výdajů nezastoupeným účastníkům

Vysoce aktuálním se stalo i přiznávání paušální náhrady hotových výdajů²⁵ nezastoupeným účastníkům, která je standardně přiznávána zástupcům (advokátům, notářům, patentovým zástupcům) dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu. To dosvědčuje plenární nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 39/13 ze dne 14.10.2014.²⁶ Dle jeho bodu 45 je *za ústavně konformní nutno pokládat takový postup civilních soudů, při němž v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem přiznaly paušální náhradu hotových výdajů podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu, přiznávají, pokud je to*

²⁴ Pro rok 2016 stanoví vyhl. č. 385/2015 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad, sazbu základní náhrady za 1 km jízdy u osobních vozidel nejméně 3,80 Kč a vyšší průměrné ceny za 1 l pohonných hmot u benzínu ve výši 29,70 Kč (95 oktanů) a 33,00 Kč (98 oktanů) a ve výši 29,50 (motorová nafta).

²⁵ K té bližší v následující subkapitole a také viz BAŇOUCH, Hynek. Dlužníci ať platí III. Článek 95 odst. 1 Ústavy a tak dál. *Jiné právo* [online]. 2012-01-18 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z WWW:

<<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/hynek-banouch-dluznici-at-plati-iii.html>>.

²⁶ Viz ŠULÁKOVÁ, Martina. Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2015, č. 4/2015, s. 25. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW:

< http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_04_2015_web.pdf>.

nutné pro naplnění rovnosti účastníků řízení, tuto paušální náhradu coby náhradu hotových výdajů podle § 137 odst. 1 občanského soudního řádu, i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není.

Ústavní soud tyto své závěry odůvodňuje tak, že je na soudech, aby v konkrétním případě, v němž bude stát proti úspěšné straně bez právního zastoupení neúspěšná právně zastoupená strana, zvážily, zda je namístě, aby využily prostoru, který se pro ústavně konformní výklad ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu nabízí zejména díky demonstrativní povaze výčtu nákladů řízení. Při takovém zvažování je třeba, aby posoudily, zda by v daném případě bylo zjevně nespravedlivé paušální náhradu nezastoupenému účastníkovi řízení nepřiznat a zda z odlišného zacházení, které předpokládá text advokátního tarifu, vyplývá v daném případě nerovnost rozporná s článkem 37 odst. 3 Listiny²⁷ usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále také jen jako „Listina“); zejména zda toto odlišné zacházení neznevýhodňuje v kontextu celého sporu právně nezastoupeného účastníka řízení, například proto, že částka paušální náhrady výdajů není bagatelní ve srovnání s částkou, o níž se spor vede, či proto, že jde ze strany právně zastoupeného účastníka o zjevně šikanózní postup. Pokud by tyto podmínky byly naplněny, je namístě, aby za náklady řízení označily civilní soudy kromě nákladů vyjmenovaných v demonstrativním výčtu ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu také paušální náhradu výdajů, jež náleží advokátům podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.²⁸

Ústavní soud svým nálezem rozšířil okruh osob, které mají nárok na hotové výdaje v paušální částce, a tedy že to krom advokátů, notářů a patentových zástupců, jsou také

²⁷ Tj. usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, dále také jen jako „Listina“.

²⁸ K výše uvedenému je nutné dodat, že citovaný náález reagoval na podnět Okresního soudu v Chrudimi, podaný ve smyslu čl. 95 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále také jen „Ústava“). Ten v řízení v prvním stupni přiznal žalované právo na náhradu nákladů řízení v částce 300,- Kč (jako paušální náhradu za administrativní výdaje, komunikaci, rešerše, studium věci a strávený čas), byť ta v řízení nebyla zastoupena advokátem. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích jako soud odvolací na základě odvolání žalobce usnesení o zastavení řízení, jehož součástí byl i zmíněný výrok o náhradě nákladů řízení, zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu v Chrudimi k dalšímu řízení. Poté se prvoinstanční soud rozhodl věc předložit Ústavnímu soudu.

účastníci nezastoupení v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu. Tímto nálezem Ústavního soudu tak došlo k prolomení zásady, že účastníku řízení náleží pouze ty náklady, které prokazatelně vznikly (již citované ust. § 151 odst. 2 věta pátá o.s.ř.).²⁹

Na shora uvedený nález Ústavního soudu navázal normotvůrce, který s účinností od 01.07.2015 (na základě zák. č. 139/2015 Sb. novelizujícího zejména občanský soudní řád a exekuční řád) přijal úpravu, která kromě jiného legitimuje, aby i účastník nalézacího a exekučního řízení, který nebyl v řízení zastoupen advokátem, měl právo na přiznání náhrady hotových výdajů ve výši určené vyhláškou ministerstva, aniž by musel tyto výdaje prokazovat.

Konkrétně pak nové ustanovení § 149 odst. 3 o.s.ř. stanoví, že: „Zastupoval-li účastníka, jemuž byla přisouzena náhrada nákladů řízení, jiný zástupce než podle § 137 odst. 2, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, povinen zaplatit ji účastníkovi.“ a ust. § 151 odst. 3 o.s.ř. stanoví, že: „Účastníku, který nebyl v řízení zastoupen zástupcem podle § 137 odst. 2 a který nedoložil výši hotových výdajů svých nebo svého jiného zástupce, přizná soud náhradu v paušální výši určené zvláštním právním předpisem. Paušální náhrada zahrnuje hotové výdaje účastníka a jeho zástupce; nezahrnuje však náhradu soudního poplatku.“

Další nové ustanovení občanského soudního řádu, tj. § 374a písm. d) o.s.ř., zmocňuje Ministerstvo spravedlnosti, aby stanovilo vyhláškou výši paušální náhrady ve smyslu nového § 151 odst. 3 o.s.ř.

Tato zákonem presumovaná vyhláška byla Ministerstvem spravedlnosti vydána dne 23.09.2015 pod č. 254/2015 Sb., a nabyla účinnosti dne 06.10.2015. Vyhláška v § 1 odst. 3 demonstrativně (srov. „zejména“) vymezuje úkony, za které nezastoupeným účastníkům náleží paušální náhrada, přičemž ty se až na výjimky³⁰ shodují s těmi dle § 11 odst. 1 advokátního tarifu.

²⁹ Je současně nezbytné konstatovat, že citovaný nález Ústavního soudu Pl. ÚS 39/13 nebyl přijat zcela jednomyslně a jeho přijetí našlo kritiky i z řad samotných ústavních soudců. K tomu srovnej odlišné stanovisko ústavních soudců Radovana Suchánka, Jana Filipa a Vladimíra Kůrky.

³⁰ Jako např. návrh na opravu odůvodnění rozhodnutí, na odstranění následků zmeškání lhůty a na změnu rozhodnutí odsuzujícího k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách dle § 1 odst. 3 písm. h) vyhl. č. 254/2015 Sb.

Pro nalézací řízení sporné stanoví 2 odlišné výše částky paušální náhrady. Dle § 2 odst. 1 této vyhlášky platí, že *při rozhodování o náhradě nákladů řízení ve sporech, ve kterých bylo rozhodnuto o návrhu podaném na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně týmě účastníkem ve skutkově i právně obdobných věcech, v nichž je předmětem řízení peněžité plnění a hodnota sporu nepřevyšuje 50 000 Kč, činí pro účely § 151 odst. 3 občanského soudního řádu výše paušální náhrady do podání návrhu na zahájení řízení včetně 100 Kč za každý úkon.*³¹ A pro ostatní případy částku 300,- Kč za každý úkon.³²

Dle důvodové zprávy³³ k zák. č. 139/2015 Sb. *má účastník, který není zastoupen profesionálem dle § 137 odst. 2 o.s.ř., v souvislosti s řízením určité náklady, které zpravidla nevyčísluje, neboť by s tím měl více starostí, než odpovídá náhradě, která mu bude poskytnuta, zatímco v případě profesionála jsou hotové výdaje paušalizovány. Není důvod, proč by se na účastníka, kterého profesionál nezastupuje, měly klást vyšší požadavky, mají-li mu být výdaje nahrazeny. Tato částka by měla pokrýt náklady zpravidla skutečně vynakládané. Pokud vzniknou v souvislosti s řízením účastníku vyšší, nemusí možnosti paušální náhrady využít a může namísto toho své skutečné náklady vyčísřit.*

Jako jeden z hlavních kritických bodů nově přijaté úpravy je možné označit deficit spravedlivé úpravy pro účastníky zastoupené a nezastoupené. Pokud totiž vznikne právo na náhradu nákladů řízení nezastoupenému účastníku, pak jako její součást obdrží též paušální náhradu svých hotových výdajů, zatímco pokud by šlo o účastníka zastoupeného advokátem, kterému rovněž vznikly hotové výdaje (tj. účastníku, nikoli zástupci), musel by je prokazovat.³⁴

³¹ K tomu srov. § 14b odst. 5 advokátního tarifu.

³² Viz ust. § 2 odst. 3 vyhl. č. 245/2015 Sb.

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014-10-07 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=337&CT1=0>>.

³⁴ K tomu blíže a více GRYGAR, Jiří. Paušální náhrada hotových výdajů pro nezastoupeného účastníka řízení? *Bulletin-advokacie.cz*[online]. 2014-09-23 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW:<<http://www.bulletin-advokacie.cz/pausalni-nahrada-hotovych-vydaju-pro-nezastoupeneho-ucastnika-rizeni?browser=mobi>>.

Je možné uvést i další výtky k přijaté zákonné úpravě, a to systematické zařazení této úpravy, která by měla patřit do § 137 o.s.ř. Dále je to chybějící navázání na oprávněný subjekt, tj. zákonná úprava v § 151 odst. 3 o.s.ř. se neváže k účastníkovi, kterému byla přiznána náhrada nákladů řízení, ale jakémukoliv účastníku řízení obecně.³⁵

5.1.3 Hotové výdaje zástupců a zejména advokátů, notářů a patentových zástupců

Hotové výdaje ovšem nevznikají v řízení pouze účastníkům, ale u těch, kteří jsou zastoupeni, i jejich zástupcům. Takovým zástupcem účastníka může být jeho zákonný zástupce, nebo zástupce na základě plné moci či zástupce ustanovený soudem jako opatrovník nebo ustanovený zástupce.

Je-li zástupcem účastníka na základě plné moci advokát nebo notář (k tomu srovnej § 25 a § 25a o.s.ř.), jsou jejich hotové výdaje upraveny zvláštní právní úpravou, která je odlišná od právní úpravy hotových výdajů účastníků řízení či jiných jejich zástupců (pro ně platí stejná právní úprava, uvedená v subkapitole 5.1.2).³⁶

Tato právní úprava je v případě právního zastoupení advokátem i notářem shodná, neboť ust. § 18 notářského tarifu v případech náhrady hotových výdajů odkazuje na úpravu obsaženou v advokátním tarifu. Rovněž tak úprava hotových výdajů dle advokátního tarifu má být aplikována i v případě zastupování patentovaným zástupcem ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví.³⁷

Dle ust. § 13 odst. 1 advokátního tarifu advokátu náleží náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Současně dle § 13 odst. 3 advokátního

³⁵ Opět GRYGAR, Jiří. Paušální náhrada hotových výdajů pro nezastoupeného účastníka řízení? *Bulletin-advokacie.cz*[online]. 2014-09-23 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pausalni-nahrada-hotovych-vydaju-pro-nezastoupeneho-ucastnika-rizeni?browser=mobi>>.

³⁶ Při určení nákladů zákonného zástupce účastníka nebo jeho zástupce, který není advokátem, při určení nákladů opatrovníka ustanoveného účastníku, při určení nákladů nutného průvodce, důvěrníka dítěte a podpůrce (§ 29 odst. 4 JŘ) má být užito právní úpravy, týkající se náhrady hotových výdajů účastníků. K tomu srov. § 33 odst. 1 JŘ.

³⁷Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 945. ISBN 978-80-7400-107-9.

tarifu platí, že nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka 300 Kč na jeden úkon právní služby. Výše uvedené lze shrnout tak, že advokátu, resp. notáři, v řízení vznikají hotové výdaje účelně vynaložené při poskytování právní služby (příkladem cestovní výdaje, náklady na znalecké posudky a překlady), přičemž některé z nich (vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné) může účtovat v paušální částce 300,- Kč za každý úkon právní služby (ve smyslu ust. § 11 advokátního tarifu; k tomu blíže viz Kapitola 5.8), jestliže se s účastníkem nedomluví na jiné paušální částce. Přes případnou dohodu advokáta s klientem na vyšší paušální částce je přesto obecnou zažitou praxí, že obecné soudy přiznávají toliko advokátním tarifem upravenou částku 300 Kč za každý úkon.³⁸

Aktuální se stala otázka, zda paušální částka 300,- Kč ve smyslu ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu, připadající na jeden úkon právní služby je částkou přiměřenou, neb zejména z laické veřejnosti zaznívají hlasy, že vzhledem k pokroku v telekomunikačních technologiích (a zejména používání elektronické formy komunikace) již paušální částka v dané výši za vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné neodpovídá realitě.³⁹ Navrhován je například snížení paušální částky na 100,- Kč.⁴⁰

Za dílčí reakci na tuto kritiku nepřiměřené výše paušálního tarifu je pravděpodobně možné považovat s účinností od 01.07.2014 provedenou novelizaci advokátního tarifu⁴¹. Jí došlo k vytvoření zcela nového paragrafu, konkrétně § 14b advokátního

³⁸ K tomu srov. bod 18 plenárního nálezu Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 39/13, ze dne 14.10.2014.

³⁹ Nutno uvést, že výše paušální částky za jeden úkon právní služby prodělala změny, když ta původně činila částku 75,- Kč a teprve s účinností novely advokátního tarifu, vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 276/2006 Sb., byla navýšena na částku 300,- Kč za jeden úkon právní služby.

⁴⁰ Viz GRYGAR, Jiří. Několik úvah nad poslední novelou advokátního tarifu. *Bulletin-advokacie.cz*[online]. 2014-11-12 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.bulletin-advokacie.cz/nekolik-uvah-nad-posledni-novelou-advokatniho-tarifu?browser=mobi>>.

⁴¹ Provedená v extrémně krátké legisvakanční lhůtě vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 120/2014 Sb. ze dne 26.06.2014, a která byla České advokátní komoře předložena k připomínkování dne 19.06.2014. Ze strany České advokátní komory byla také podrobena silné kritice; k tomu mj. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-

tarifu, který upravil výši „režijního“⁴² paušálu na 100,-Kč za úkony právní služby v případech dle § 14b odst. 1 a 2 advokátního tarifu.⁴³

Pro absenci důvodové zprávy k této novele ze strany Ministerstva spravedlnosti ale není zřejmé, jaké konkrétní důvody Ministerstvo spravedlnosti vedly ke snížení této paušální částky. To považuji za krajně nešťastné a nevhodné, neboť se tak od normotvůrce nemůžeme dozvědět, v čem spočívá rozdíl v úkonech právní služby dle § 14b odst. 1 a 2 advokátního tarifu, odůvodňující snížení režijního paušálu, oproti ostatním úkonům právní služby.

Za kompromisní a vyvážené řešení bych považoval takové, které by reflektovalo současný ekonomický rozměr hodnoty režijního paušálu a současně by bylo řešením univerzálním (které by nerozlišovalo částku podle určitých typových charakteristik daného řízení). Vzhledem k výše uvedeným částkám bych navrhoval de lege ferenda toto znění ust. § 13 odst. 3 advokátního tarifu: “Nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka 200 Kč na jeden úkon právní služby.“

Advokátům, resp. notářům a patentovým zástupcům, rovněž vznikají náklady v podobě cestovních výdajů⁴⁴, které jsou v souladu s ust. § 13 odst. 1 advokátního tarifu rovněž považovány za jejich hotové výdaje. V této souvislosti ust. § 13 odst. 4 advokátního tarifu předpokládá dohodu mezi zástupcem a klientem, a není-li jí, odkazuje (stejně jako JŘ) na již zrušený zákon o cestovních náhradách. I v tomto případě je proto nutné aplikovat stávající právní úpravu, jež je, budiž opětovně připomenuto, že ne zcela dokonale, obsažena v zákoníku práce.

Ustanovení § 13 odst. 1 advokátního tarifu přiznává advokátům, resp. notářům a patentovým zástupcům, stejně jako účastníkům řízení, možnost přiznání náhrady dalších

8_web.pdf> či VYCHOPENĚ, Martin. Úvodník legislativně přísudkový. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 9/2014, s. 4. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2014/BA_9_2014_web.pdf>.

⁴² Jak je v praxi běžně nazýván.

⁴³ To neplatí zcela. V řízeních zahájených přede dnem nabytí účinnosti této novelizační vyhlášky se o náhradě nákladů řízení nicméně má rozhodovat podle dosavadních právních předpisů.

⁴⁴ K tomu také NYTRA, Aleš. Má advokát cestovat k soudu tramvají a bez náhrad? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2010, č. 5/2010, s. 38. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2010/BA_05_2010_web.pdf>.

hotových výdajů, jimiž je stravné a nocležné (resp. náhrady za ubytování). Korektivem jejich přiznání, a to platí zejména pro stravné, je jejich účelné vynaložení. U stravného pak i délka pracovní cesty, která musí být delší než 12 hodin.⁴⁵

Advokátovi, notáři a patentovému zástupci také náleží náhrada za promeškaný čas, a to v souvislosti s poskytováním právní služby svému klientovi. Náhradu za promeškaný čas přitom nelze považovat za odměnu za zastupování. „*Nejedná se o odměnu za úkon právní služby, ale o náhradu ušlé odměny, na kterou nevznikl nárok, protože úkon právní služby nebyl poskytnut.*“⁴⁶ Dle § 14 odst. 1 AT náleží advokátu plná náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby, a to za promeškaný čas strávený v důsledku provádění úkonu v místě, které není jeho sídlem či bydlištěm, nebo v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem či jiným orgánem, za podmínky, že toto zpoždění činí více než 30 minut. Advokátu náleží náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání, které bylo odročeno bez projednání věci a za dostavení se k jednání, které se nekonalo, aniž byl o tom advokát včas předem vyrozuměn. Bylo-li jednání odročeno, nebo se nekonalo z důvodů spočívajících na straně klienta advokáta a byly-li tyto důvody advokátovi známy nejméně dva dny před termínem jednání, náleží mu náhrada ve výši jedné čtvrtiny mimosmluvní odměny (§ 14 odst. 2 AT). Advokátu také náleží za úkony, které se nekonaly ve smyslu ust. § 14 odst. 2 advokátního tarifu, režijní paušál, a to v plné výši.⁴⁷

Soud při výpočtu nákladů řízení vychází z pravidla, že odměna advokáta, a analogicky i náhrada za promeškaný čas, se vypočte podle ustanovení o mimosmluvní odměně. Proto soud vychází z ustanovení § 14 odst. 3 AT, které stanoví, že náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby, činí 100 Kč za každou i jen započatou půlhodinu. To ovšem nebrání tomu, aby se ve vztahu mezi klientem a advokátem tyto dva dohodli jinak.

⁴⁵ Viz usnesení Vrchního soudu v Olomouci, sp. zn. 5 To 100/2003, ze dne 18.09.2002.

⁴⁶ Viz MICHNA, Lukáš. Odměna za právní zastupování. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2001, č. 10/2001, s. 481. ISSN 1210-6410.

⁴⁷ K tomu HULVA, Tomáš. Vyúčtování služeb advokáta. *Právní fórum*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2005, roč. 2, č. 9, s. 81. ISSN 1214-7966.

5.2 Soudní poplatek

5.2.1 Pojem, funkce a právní reglementace

Za soudní poplatek lze označit finanční částku, kterou je účastník řízení povinen zaplatit (soudu) v souvislosti s realizací některých procesních úkonů, zejména pak s návrhem na zahájení řízení, resp. žalobou.⁴⁸

Soudní poplatky se stávají součástí nákladů řízení, jakmile je účastník v souladu se zákonem zaplatil, nebo mu alespoň vznikla povinnost soudní poplatek zaplatit, i když poplatek dosud neuhradil.⁴⁹

Soudní poplatek ve své podstatě plní dvě základní funkce. Je příspěvkem účastníků do státního rozpočtu, a to zejména na činnost soudů. Současně slouží jako překážka proti zbytečnému a šikanóznímu sudičství⁵⁰, čímž jako jedna ze složek nákladů řízení plní funkci preventivní.⁵¹

Nezaplacení soudního poplatku má rovněž své procesní důsledky, spočívající v zastavení řízení soudem. Proto část právní teorie v souvislosti se ne/zaplacením soudního poplatku hovoří o jedné z procesních podmínek bránící pokračování v řízení, resp. rozhodnutí soudu v meritu věci. Nicméně tato procesní podmínka *sui generis* neplatí, s odkazem na ust. § 9 odst. 4 ZSOP, zcela bezvýjimečně.⁵²

Ukládání poplatků, a to nejen těch soudních, umožňuje a legitimuje Listina ve svém čl. 11 odst. 5 pouze na základě zákona. Tímto zákonem, který obsahuje právní úpravu soudních poplatků, je pak citovaný zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen jako „ZSOP“). Ve věcech poplatků, zejména

⁴⁸ K tomu srovnej STAVINHOVÁ, Jaruška; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 452. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.

⁴⁹ DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 946. ISBN 978-80-7400-107-9.

⁵⁰ K tomu WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 299. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

⁵¹ Viz Kapitola č.3 Zásady nákladů řízení civilního řízení sporného a funkce nákladů řízení.

⁵² K tomu WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 299. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5

pak jejich ukládání, rozhoduje a postupuje soud nebo správa soudu podle občanského soudního řádu, pokud ZSOP nestanoví jinak.

5.2.2 Předmět soudních poplatků a jejich poplatníci

Soudní poplatky se vybírají buď za celá řízení, nebo jednotlivé úkony prováděné soudy a úkony prováděné správou soudů.⁵³ Sazebník poplatků je uveden v příloze k ZSOP.

Poplatníky soudního poplatku ve vztahu k soudnímu řízení spornému, jsou žalobce, resp. žalobci, účastníci smíru⁵⁴ uzavřeného ve smírčím řízení (k tomu viz ust. § 67 an. o.s.ř.; pro takové řízení platí, že jeho poplatníky jsou účastníci řízení dohromady, neboť jeho uzavření, resp. schválení navrhovali shodně, to na rozdíl od smíru uzavřeného v průběhu civilního řízení sporného, kde tomu tak být nemusí, k tomu srovnej §§ 99 a 142 o.s.ř.) a žalovaný (žalovaní) uplatňující svá práva vzájemným návrhem (s odkazem na ust. § 98 o.s.ř. platí, že vzájemným návrhem je i projev žalovaného, jímž proti žalobci uplatňuje svou pohledávku k započtení, avšak jen pokud navrhuje, aby bylo přisouzeno více, než co uplatnil žalobce. Jinak soud posuzuje takový projev jen jako obranu proti návrhu a v tomto rozsahu není předmětem poplatkové povinnosti, k tomu viz Položka 1 bod 2 přílohy ZSOP). Poplatníkem poplatku za řízení před odvolacím soudem je odvolatel a za řízení před dovolacím soudem dovolatel. Poplatníkem poplatku za úkon je navrhovatel úkonu. Pro všechny výše uvedené subjekty platí, že vznikne-li povinnost zaplatit poplatek více poplatníkům, platí jej společně a nerozdílně.

Jako částečně obsoletní (zejména ve vztahu k advokátům jako právním zástupcům účastníků) lze označit úpravu stanovující, že poplatníkem poplatku za vyhotovení stejnopisů podání a příloh je i ten, kdo nepředložil návrh (podání) s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami, ač byl k jejich předložení soudem vyzván, a to v souvislosti se zřízením datových schránek a rozšířením formy elektronické komunikace. S účinností od 1.7.2012 a v souladu s ust. § 31 zák. č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, byly advokátům zřízeny datové schránky, které jim mj. umožňují zdarma vůči orgánům veřejné moci

⁵³ Popřípadě též, již nad rámec této práce a její účel, za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem. K tomu viz ust. § 1 ZSOP.

⁵⁴ Ve smyslu osob stojících původně ve sporu, který se dohodli věc řešit smírem.

(pochopitelně včetně soudů) komunikovat elektronicky a prostřednictvím datových zpráv jim zasílat svá podání, která nemusí doplňovat předložením originálu, resp. příslušného počtu stejnopisů. Stejně tak to platí pro podání v elektronické podobě, podepsané uznávaným elektronickým podpisem. Rovněž přílohy mohou být s podáním zasílány pouze v elektronické podobě. K tomu viz ust. § 42 odst. 4 a 5 o.s.ř.

V civilním řízení sporném, v souladu s ust. § 2 odst. 3 ZSOP platí, že je-li návrhovátelem (žalobce) v řízení od poplatku osvobozen a soud jeho návrhu vyhověl, zaplatí podle výsledku řízení poplatek nebo jeho odpovídající část žalovaný, nemá-li proti návrhovateli (žalobci) právo na náhradu nákladů řízení nebo není-li též od poplatku osvobozen. Obdobně to platí i pro návrhovátele, kterému byl ustanoven opatrovník jako účastníku, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině.

V předchozím odstavci uvedený princip se označuje jako „přenos poplatkové povinnosti“. Ten je možné logickým výkladem á contrario chápat tak, že za situace, kdy návrhovátelem (žalobce) je ve sporu neúspěšný, k přenosu poplatkové povinnosti nedochází a vzniknuvší náklady, resp. soudní poplatek, nese stát.

5.2.3 Vznik poplatkové povinnosti a splatnost poplatku, příslušnost k rozhodování, placení poplatku

Poplatková povinnost v civilním řízení sporném vzniká zásadně podáním žaloby, odvolání a dovolání, popřípadě uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o návrhu na nařízení předběžného opatření. Poplatek se nicméně nevybere za odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně jen procesní povahy (například proti rozhodnutí o odmítnutí podání, kterým se zahajuje řízení, či proti rozhodnutí soudu o nákladech řízení).⁵⁵

Podáním návrhu na provedení úkonu vzniká i poplatková povinnost. Soudní poplatky za řízení jsou pak splatné vznikem poplatkové povinnosti, eventuálně do 3 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým byla povinnost zaplatit soudní poplatek uložena.⁵⁶

⁵⁵Viz Položka 22, odst. 14 přílohy ZSOP nazvané „Sazebník poplatků“.

⁵⁶Jako v případě rozhodnutí soudu o návrhu na nařízení předběžného opatření; viz ust. § 7 odst. 1 ZSOP.

Rozšíří-li poplatník návrh na provedení úkonu nebo rozšíří-li se předmět řízení po podání návrhu na zahájení řízení, doplatí poplatník v tomto rozsahu poplatek.⁵⁷

Ve věcech poplatků za řízení rozhoduje soud, který je věcně a místně příslušný k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni. O soudních poplatcích za řízení před odvolacím soudem a dovolacím soudem rozhoduje zásadně⁵⁸ soud, který rozhodl o věci v prvním stupni. O poplatcích za úkony rozhoduje soud nebo správa soudu, které mají úkon provést.

Soudní poplatky se platí na účet zřízený u České národní banky a poplatky, které nejsou vyšší než 5.000,- Kč, lze také platit kolkovými známkami. V případě výzev soudu k zaplacení soudního poplatku do této částky, bývají běžně jejich součástí formuláře k vylepení kolkových známek příslušné hodnoty.

Pro podání obsahující kolkové známky platí, že může být podáno poslední den na poštu, protože se jedná o procesní lhůtu ve smyslu ust. § 57 odst. 3 o.s.ř. Rovněž tak dle rozhodovací praxe soudů může být soudní poplatek zaplacen bezhotovostně nejpozději do konce lhůty k odvolání proti usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku (ve smyslu § 9 odst. 7 věta první zákona o soudních poplatcích), neboť tato lhůta má charakter procesněprávní, a to proto, že poplatková povinnost, kterou tento zákon ukládá, je spojena s procesní činností soudu. Jinými slovy - skutečnost, že uložení poplatkové povinnosti má oporu v předpisu procesního charakteru, vyplývá z toho, že jde o povinnost spojenou s procesními úkony soudu (jednání soudu, projednání odvolání atd.). Z toho ovšem plyne, že plnění, které je podle zákona o soudních poplatcích - jakožto procesního předpisu - poplatník povinen soudu zaplatit, není "dluhem" (dluh existuje a nezaniká v důsledku úkonu soudu), nýbrž právě tou povinností, která je s procesní činností soudu spojena.⁵⁹

Zvláštní režim platí u návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, u podání tohoto typu je po jeho odeslání podatelnou soudu zasíláno elektronické sdělení (na

⁵⁷ Ve lhůtě a za podmínek stanovených v § 7 odst. 1 ZSOP. Obdobně to platí, rozšíří-li poplatník po podání odvolání předmět řízení před odvolacím soudem nebo rozšíří-li po podání dovolání předmět řízení před dovolacím soudem

⁵⁸ K tomu viz § 3 odst. 3 ZSOP.

⁵⁹ Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 18 Co 132/2004, ze dne 30.04.2004 a usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 91 Co 44/2015, ze dne 23.03.2015.

zvolenou emailovou adresu podatele návrhu) s platebními dispozicemi – číslem účtu a variabilním symbolem, kam má být soudní poplatek bezhotovostně zaplacen.

Byť je splatnost poplatku spojena s podáním návrhu, v praxi je běžné podávání návrhu na zahájení řízení (žaloby) s tím, že žalobce v něm uvádí, že soudní poplatek bude zaplacen na výzvu soudu, ev. jakým způsobem (na bankovní účet, kolkovými známkami). Soudy tuto praxi akceptují, a tím ve své podstatě usnadňují účastníkům řízení zaplacení soudního poplatku, neboť jeho výši stanovují samy. Současné soudy v usnesení, jímž k zaplacení soudního poplatku vyzývají, stanovují lhůtu, tzv. soudcovskou (nikoliv zákonnou), ve které má být soudní poplatek zaplacen. Soud, nadán takovou diskreční pravomocí, by měl poskytnout lhůtu uvážlivě, a to vždy vzhledem k povaze každého jednotlivého případu (zvláště, jedná-li se o vysokou žalovanou částku a jí korespondující soudní poplatek, či v případě, že účastník nebyl od soudních poplatků ke své žádosti osvobozen). V případě, že účastník nebude schopen, vzhledem k jeho výši, soudní poplatek zaplatit, může soud požádat o osvobození, a to i částečné, od soudního poplatku⁶⁰, eventuálně o jeho splacení ve splátkách.

Výzva k zaplacení soudního poplatku je doručována účastníku řízení, popřípadě, je-li tento zastoupen, jeho zástupci.⁶¹ V případě zaplacení soudního poplatku se totiž nejedná o úkon, který musí ve smyslu ust. § 50b odst. 4 písm. a) o.s.ř. osobně vykonat účastník. S řádným doručením písemnosti zástupci (zmocněnci) spojuje zákon stejné právní následky, jako kdyby byla řádně doručena účastníku samotnému.⁶² Přitom skutečnost, že účastník požádá o přerušování řízení, nemá na povinnost zaplatit poplatek žádný vliv.

Proti usnesení, jímž je účastník vyzván k zaplacení soudního poplatku, není odvolání přípustné. Tedy otázka, zda je správně, resp. ve správné výši, soudní poplatek vyměřen, nemůže být bez dalšího předmětem odvolacího řízení. Tento závěr je v souladu s ustálenou judikaturou soudů, k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 5428/2001, ze dne 17.09.2009. Poplatník tak má dle úvah Ústavního soudu v

⁶⁰ Viz VRCHA, Pavel. Osvobození od soudních poplatků [online]. 2013-09-25 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/osvobozeni-od-soudnich-poplatku/>>

⁶¹ Shodně WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, x, s. 27. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

⁶² Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 344. ISBN 978-80-7400-107-9.

zásadě dvě možnosti, jak se domoci přezkoumání zákonnosti výzvou určené poplatkové povinnosti.⁶³ První z nich je nezaplacení soudního poplatku ve sporné části. Soud následně rozhodne o zastavení řízení, čímž sice eventuálně zasáhne do základních práv poplatníka, ten se však proti takovému rozhodnutí bude moci bránit pořadem práva, ať už formou řádných, nebo případně i mimořádných opravných prostředků, a nejsou-li žádné opravné prostředky přípustné, pak prostřednictvím ústavní stížnosti. Poplatníkovi navíc nic nebrání, aby nesprávné určení výše soudního poplatku ve výzvě namítal již před rozhodnutím o zastavení řízení, a v tomto směru tak působil na soud, aby změnil svůj názor na výši jeho poplatkové povinnosti. Soud totiž není (procesním) usnesením, kterým vyzval k zaplacení soudního poplatku, vázán a po zjištění nesprávnosti určené výše poplatku může své pochybení sám napravit tím, že toto usnesení zruší, případně vydá výzvu novou, nebo alespoň fakticky uzná, že poplatek byl zaplacen ve správné výši a soudní řízení nezastaví. V úvahu ale přichází i jiný postup, jehož nepochybnou předností je, že umožňuje poplatníkovi s jistotou předejít zastavení řízení. Poplatník může zaplatit poplatek ve výši určené v předmětné výzvě, a to navzdory tomu, že má ohledně správnosti této výše pochybnosti. Zaplatí-li přitom skutečně částku vyšší, má právo domáhat se následně podle § 10 odst. 2 zákona o soudních poplatcích vrácení částky, kterou takto zaplatil "navíc". O jeho návrhu rozhodne soud usnesením, proti němuž bude v závislosti na typu řízení a platné právní úpravě buď přípustný opravný prostředek, nebo jej bude možné napadnout přímo ústavní stížností. Případné odmítnutí vrácení poplatku, na nějž má poplatník nárok, přitom může být důvodem porušení jeho základních práv a svobod. Uvedené závěry dle Ústavního soudu znamenají, že případné nesprávné určení výše poplatku ve výzvě podle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích samo o sobě není způsobilé bezprostředně způsobit zásah do základních práv a svobod poplatníka, nýbrž takovýto důsledek by bylo možné přičíst až usnesení, kterým se zastavuje řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku, nebo usnesení, kterým nebylo vyhověno návrhu poplatníka na vrácení poplatku, jenž byl zaplacen na základě nesprávné výzvy soudu. Obdobným způsobem lze uvažovat i o stanovení lhůty k zaplacení poplatku, protože k porušení základních práv poplatníka nedochází jejím marným uplynutím, nýbrž až rozhodnutím o zastavení řízení, které může být vydáno i

⁶³ Viz plenární nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS-st.35/13, ze dne 23.04.2013.

později. Usnesení, kterým se vyzývá poplatník k zaplacení soudního poplatku, tak nelze z hlediska žádného z těchto aspektů považovat za rozhodnutí o posledním procesním prostředku ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Proto Ústavní soud ve svém plenárním nálezu, sp. zn. Pl. ÚS-st.35/13, ze dne 23.04.2013, seznal, že ústavní stížnost proti usnesení soudu, kterým byl účastník řízení podle § 9 odst. 1 zákona České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, vyzván k zaplacení poplatku za řízení, splatného podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, je podle § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, nepřípustná.

5.2.4 Následky nezaplacení soudního poplatku

Nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení (žaloby), resp. odvolání a dovolání zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí a po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví. Soud poplatníka ve výzvě současně poučí o tom, že řízení zastaví, jestliže poplatek nebude ve stanovené lhůtě zaplacen. Není přitom vyloučeno, aby soud, ryze neformálně, vyhověl návrhu účastníka řízení na prodloužení doby k zaplacení soudního poplatku.

Zjistí-li odvolací soud poté, co mu byla věc předložena k rozhodnutí o odvolání, že nebyl zaplacen poplatek splatný podáním odvolání, vyzve poplatníka, aby ve lhůtě, kterou mu určí, zaplatil poplatek soudu, který rozhodl o věci v prvním stupni. Po doručení výzvy vrátí věc tomuto soudu s pokynem, aby ji znovu předložil po zaplacení poplatku. Soud, jemuž byla věc vrácena, je výzvou odvolacího soudu vázán a po marném uplynutí v ní určené lhůty řízení zastaví. Obdobně se postupuje při řízení před dovolacím soudem.⁶⁴

Pro nezaplacení poplatku soud řízení nicméně nezastaví,

⁶⁴ Obdobně nebude-li ani ve lhůtě stanovené ve výzvě příslušného soudu nebo příslušné správy soudu zaplacen poplatek, který je splatný podáním návrhu na provedení úkonu, úkon se neprovede a návrh se stane neúčinným, i když poplatník později poplatek zaplatí. O tom musí být poplatník poučen ve výzvě příslušného soudu nebo příslušné správy soudu. Povinnost zaplatit poplatek zaniká dnem, kdy se návrh na provedení úkonu stal neúčinným. Viz ust. § 9 odst. 8 ZSOP.

- začal-li již jednat o věci samé (např. při opomenutí soudu poplatek vyměřit a vybrat),
- vznikla-li povinnost zaplatit poplatek poplatníku, kterému soud v řízení ustanovil opatrovníka jako účastníku, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině,
- je-li nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by poplatníku mohla vzniknout újma (a poplatník ve lhůtě určené soudem ve výzvě sdělí soudu okolnosti, které toto nebezpečí osvědčují, a doloží, že bez své viny nemohl poplatek dosud zaplatit; o tom, že jsou splněny tyto podmínky, rozhodne soud usnesením, které není třeba doručovat), a nebo
- došlo-li k rozšíření návrhu na zahájení řízení v téže věci nebo rozšířil-li poplatník odvolání nebo dovolání poté, co soud začal jednat o věci samé.

V těchto případech rozhoduje soud o uložení povinnosti zaplatit poplatek spolu s rozhodnutím, jímž se řízení končí. Dle názoru Nejvyššího soudu vyjádřeného v usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 674/2001, ze dne 15.05.2002, je současně možné, aby v takovém případě účastníku řízení při rozhodování o náhradě nákladů řízení byla přiznána i náhrada soudního poplatku, který dosud nezaplatil.

Usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku zruší soud, který usnesení vydal, je-li poplatek zaplacen nejpozději do konce lhůty k odvolání proti tomuto usnesení. Nabude-li usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku právní moci, zaniká poplatková povinnost. Usnesení, kterým soud zastavil řízení pro nezaplacení soudního poplatku, tedy váže soud a účastníky teprve ve chvíli, kdy nabude právní moci. Podá-li ten, kdo je k tomu oprávněn, včas přípustné odvolání, nenabývá rozhodnutí právní moci, dokud o odvolání pravomocně nerozhodne odvolací soud. Přiznat osvobození od soudního poplatku za řízení lze, shodně se závěry Nejvyššího soudu⁶⁵, jen k návrhu účastníka podanému nejpozději do doby pravomocného skončení řízení (jinými slovy i do doby, než nabude právní moci usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku).

Nezaplacení soudního poplatku a v jeho důsledku soudem zastavené řízení, neumožňuje meritorní projednání věci, a tedy nevytváří ani překážku věci rozsouzené

⁶⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Cdo 2494/2014, ze dne 22.07.2014.

(rei iudicatae).⁶⁶ Navrhovateli, resp. žalobci, je tak umožněno, aby se ve věci samé žalobou znovu domáhal rozhodnutí. Bude nicméně, usilujíc o svůj úspěch, limitován plynutím promlčecí doby, která má hmotněprávní povahu. Na druhou stranu již nebude účastník řízení moci, ve smyslu ust. § 9 odst. 2 ZSOP a ustálené judikatury (viz například usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 20 Cdo 1075/2005, ze dne 25.10.2005), podat nové odvolání, resp. dovolání. Usnesení o zastavení řízení se v praxi zasílá pouze účastníku, který byl poplatek povinen zaplatit a neučinil tak. Procesní protistrana se tak o zahájení a ukončení řízení vůbec nedozvídá, což ve svém důsledku více šetří eventuální další vzniknuvší náklady, neboť není tato protistrana aktivizována.

Je-li soudem rozhodováno k návrhu účastníka o osvobození od soudního poplatku dle § 138 odst. 1 o. s. ř., je účelem tohoto rozhodování posouzení poměrů účastníka, jakož i svévole nebo zřejmé bezúspěšnosti při uplatňování nebo bránění práva. Do nabytí právní moci tohoto rozhodnutí není tedy otázka povinnosti zaplatit soudní poplatek konečným způsobem rozhodnuta. Pro případ nepřiznání osvobození od soudních poplatků musí být účastníku řízení, za účelem možnosti uplatnění práva na soudní ochranu, poskytnut reálný časový prostor pro úhradu soudního poplatku a pro pokračování v řízení ve věci samé. Takto své závěry judikoval ve svém nálezu Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 588/2000, ze dne 02.05.2002, když hodnotil postup odvolacího soudu (Krajského soudu v Plzni), který rozhodl téhož dne jak o nepřiznání osvobození od soudního poplatku, tak i o zastavení řízení ve věci samé pro nezaplacení soudního poplatku a dále obě tato rozhodnutí byla stěžovateli doručena jednou poštovní zásilkou, tj. ve stejném dnu, nebyla stěžovateli poskytnuta reálná možnost soudní poplatek zaplatit a pokračovat v řízení ve věci samé. Tímto postupem, dle soudu Ústavního, soud nedostál účelům zákonné úpravy, jak tato vyplývala ze vzájemné vazby ustanovení § 9 odst. 1 a odst. 2 zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, a § 138 odst. 1 o. s. ř., u obou zákonů ve znění platném v předmětné době. Způsobem shodným interpretuje vzájemnou vazbu uvedených zákonných ustanovení i judikatura. Lze v této souvislosti kupř. odkázat na rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 37 Co 177/96, ze dne 21.05.1996, dle něhož pokud nebylo rozhodnuto o žádosti žalobce o osvobození od soudního poplatku, nelze ho vyzvat, aby v určené lhůtě soudní poplatek zaplatil, a

⁶⁶ Viz ust. § 159a odst. 4 o.s.ř.

nelze ani vydat usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku; jestliže takové žádosti nebude vyhověno, je zapotřebí žalobce znovu vyzvat k zaplacení předmětného soudního poplatku.⁶⁷

Dle § 12 odst. 2 ZSOP lze změnu nebo zrušení povinnosti zaplatit poplatek pravomocně provést nejpozději do 3 let ode dne, kdy rozhodnutí o uložení povinnosti zaplatit poplatek nabylo právní moci. Ve stejné lhůtě zaniká i právo uložit povinnost zaplatit poplatek. Formulací „lze pravomocně provést nejpozději“ je přitom nutné chápat tak, že v dané lhůtě má být rozhodnutí o změně či zrušení poplatkové povinnosti vydáno.⁶⁸ V důsledku shora řečeného se proto nabízí oprávněná úvaha, zda by toto ustanovení nemělo být de lege ferenda změněno tak, aby v ust. § 12 ods. 2 věty první ZSOP bylo vynecháno slovo „pravomocně“.

5.2.5 Sazba, základ a stanovení výše poplatku

Sazby poplatků za řízení jsou stanoveny pevnou částkou nebo procentem u poplatku, jehož základ je vyjádřen peněžní částkou, resp. procentním poplatkem. Procentní poplatek se vypočte jako součin základu poplatku a sazby poplatku.⁶⁹ Jednotlivé sazby poplatků jsou pak uvedeny v sazebníku.

Základem procentního poplatku je cena předmětu řízení vyjádřená peněžní částkou. Cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatku jen a pouze v těch případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení.

Je-li v návrhu na zahájení řízení uplatněno více peněžitých plnění, je dle ust. § 6 odst. 2 ZSOP základem procentního poplatku jejich součet. Nicméně peněžitá plnění, pro která je stanovena rozdílná sazba poplatku, jsou samostatným základem poplatku.

V případě že se jedná o opětuující se peněžité plnění, je dle ust. § 6 odst. 3 ZSOP základem procentního poplatku cena odpovídající součtu všech opětuujících se plnění. Jde-li o peněžité plnění na dobu neurčitou, včetně plnění požadovaného do okamžiku zaplacení jiného peněžitého plnění, na dobu života nebo na dobu delší než 5 let, je

⁶⁷ Viz náleží Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 588/2000, ze dne 02.05.2002.

⁶⁸ Viz WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, x, s. 62. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

⁶⁹ Sazby poplatků za úkony a poplatku za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem jsou stanoveny pevnou částkou. (viz ust. 5 ZSOP).

základem poplatku pětinasobek ceny ročního plnění. Nelze-li takto stanovit základ poplatku, je základem poplatku částka ve výši 20 000 Kč. Pro nepeněžitá plnění, jejichž peněžní hodnotu pro účely určení základu poplatku stanoví sazebník, platí obdobně § 6 odstavec 2 a 3 ZSOP.

Je-li základ poplatku vyjádřen v cizí měně, vypočte se procentní poplatek ze základu poplatku přepočteného na českou měnu podle kursu vyhlášeného Českou národní bankou platného k prvnímu dni kalendářního měsíce, v němž je poplatek splatný nebo v němž soud vydá rozhodnutí o povinnosti zaplatit poplatek.⁷⁰ Pro přepočet měn, jejichž kurs Česká národní banka nevyhlašuje, se použije kurs USD k této měně vyhlášený ústřední nebo jí na roveň postavenou bankou státu, v němž platí přepočítávaná měna; platnost tohoto použitého kursu měn je poplatník povinen prokázat soudu dokladem získaným prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí.

Základ procentního poplatku se dle § 6 odst. 7 ZSOP v aktuálně platném znění zaokrouhluje na celé desítky korun českých nahoru. Vypočtený soudní poplatek se pak již dále nijak nezaokrouhluje.⁷¹

Pro řízení před odvolacím soudem a řízení před dovolacím soudem platí obdobně ust. § 6 odst. 1 až 7 ZSOP. Při výpočtu základu poplatku se nicméně vychází z peněžitých plnění a nepeněžitých plnění, jejichž peněžní hodnotu pro účely určení základu procentního poplatku stanoví sazebník, jsou-li tato plnění předmětem odvolání nebo dovolání.

Za návrh na zahájení řízení s alternativním nebo eventuálním návrhem se v souladu ust. § 6a odst. 1 ZSOP stanoví výše poplatku podle návrhu, který je uváděn v pořadí jako první. Tuto zákonnou úpravu bezesporu uvítá žalobce, který se žalobou s alternativním/eventuálním petitem domáhá vydání věci, resp. peněžitého plnění, je-li předmětem řízení vydání věci značné hodnoty, když dle tohoto ustanovení má žalobce podle položky 4 odst. 1 písm. c) sazebníku soudních poplatků zaplatit toliko částku 2.000,- Kč. Stát se takto de facto připravuje o soudní poplatek, který by mohl být

⁷⁰ Kurs k takto stanovenému datu lze poměrně bez obtíží zjistit na webových stránkách České národní banky; www.cnb.cz).

⁷¹ K tomu srovnej ust. 6 odst. 7 ZSOP ve znění účinném do 31.12.2013, tj. základ poplatku se zaokrouhluje na celá sta korun dolů a vypočtený procentní poplatek ze základu se zaokrouhluje na celé desítky korun nahoru.

vypočten z požadovaného alternativního/eventuální peněžitého plnění (a nikoliv stanoven dle položky o vydání věci, tj. dle položky 4 odst. 1 písm. c) sazebníku soudních poplatků). Jako možnou úvahu o úpravě de lege ferenda si dovoluji v této souvislosti navrhnout, aby v řízeních s alternativním/eventuálním návrhem požadujícím v jedné z variant peněžité plnění, byl soudní poplatek stanoven tak, že ten bude činit za takové řízení 50% soudního poplatku z takto požadovaného peněžitého plnění (vypočteného dle položky 1 odst. 1 sazebníku soudních poplatků).

Jsou-li pro řízení podle jeho předmětu stanoveny v sazebníku rozdílné sazby poplatku, pak se poplatky podle těchto sazeb sčítají.

Rozšíří-li se po podání návrhu na zahájení řízení předmět řízení, je poplatník povinen doplatit poplatek. Obdobně to platí, rozšíří-li poplatník po podání odvolání předmět řízení před odvolacím soudem nebo rozšíří-li po podání dovolání předmět řízení před dovolacím soudem. Nebude-li takto doplatek, a to ani přes výzvu soudu, doplacen, soud řízení v této části zastaví, eventuálně o něm rozhodne za podmínek ust. §§ 9 odst. 4 písm. d) a odst. 5 ZSOP v rozhodnutí, jímž řízení končí.

Bylo-li zčásti zastaveno řízení před prvním jednáním, sníží současně soud poplatek o odpovídající část. Pokud byl poplatek již zaplacen, vrátí soud vzniklý přeplatek poplatníkovi. Poplatek za návrh na zahájení řízení se ovšem nevybírání, jestliže soud návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítne a tento poplatek se vrací poplatníkovi v plné výši (viz níže).

Zákon o soudních poplatcích také výslovně pamatuje na věci nemovité, za které pokládá všechny nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí na jednom listu vlastnictví. Současně platí, že dle položky 4 odst. 1 písm. a) sazebníku soudních poplatků se za návrh na zahájení občanského soudního řízení, jehož předmětem není peněžité plnění (kupříkladu zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k nemovité věci) vybere poplatek za každou nemovitou věc (viz výše) částka 5.000,- Kč.

Soudní poplatek podle sazebníku je vybírán nejvýše v částce 2 000 000 Kč; to neplatí, je-li v sazebníku stanoveno jinak (příkladem budiž například položka 1 odst. 1 písm. c) sazebníku).

K jednotlivým sazbám uvedeným v sazebníku soudních poplatků bude bezpochyby lepší odkázat na jejich aktuální seznam a výši.

Dovolím si pouze zmínit výši soudního poplatku za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu (dále také jen „EPR“), jehož předmětem je peněžité plnění, a která do výše plnění 10.000,- Kč včetně činí 400,- Kč, v částce vyšší než 10.000,- Kč do 20.000,- Kč včetně poplatek ve výši 800,- Kč, a v částce vyšší než 20.000,- Kč (ovšem do 1 milionu korun českých včetně; viz ust. § 174a odst. 1 o.s.ř.) činí 4 % z této částky. Oproti sazbám uvedeným v položce 1 odst. 1 sazebníku soudních poplatků⁷² (za návrhy na zahájení soudního řízení, jehož předmětem je peněžité plnění tzv. klasickým způsobem) se jedná nepochybně o beneficium ve prospěch návrhů na vydání elektronického platebního rozkazu. Současně je to zásadní argument pro žalobce, proč využívat tohoto způsobu návrhu na zahájení řízení.

Dle položky 1 odst. 2 sazebníku soudních poplatků ale platí, že pokud soud platební rozkaz nevydá a pokračuje v řízení, doměří navrhovateli poplatek do výše položky 1. V praxi se tak děje ve chvíli, kdy žalobce v návrhu na vydání EPR uvede v označení žalovaného adresu, kterou je trvalý pobyt žalovaného, ovšem tento je na evidenční adrese v sídle obecního úřadu a je tak de facto vyloučeno, že EPR bude úspěšně doručen žalovanému do vlastních rukou.⁷³

V souvislosti s přijetím úpravy v § 14b advokátního tarifu (k tomu viz samostatná subkapitola v rámci Kapitoly o odměně za zastupování) se nabízí oprávněná otázka, zda by ve věcech dle § 14b advokátního tarifu nemělo dojít k ponížení sazby soudního poplatku, který tvoří (nemalou) část nákladů řízení.

Podle mého osobního názoru by mělo dojít k celkovému snížení sazby soudního poplatku obecně pro všechna řízení (nejen ta uvedená v § 14b odst. 1 AT), zahájená návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu, i tzv. klasicky dle položky 1 odst. 1 sazebníku soudních poplatků, a to do určité hranice požadovaného peněžitého plnění (nabízí se částka 20.000,- Kč).

⁷² Při návrzích dle položky 1 odst. sazebníku soudních poplatků činí do částky 20.000,- Kč soudní poplatek 1.000,- Kč a v částce vyšší než 20.000,- Kč do 40.000.000,- Kč (resp. do 1 milionu korun českých pro porovnání s návrhem na vydání EPR) 5 % z této částky.

⁷³ Viz ust. 174a odst. 3 o.s.ř. ve spojení s ust. 173 odst. 1 o.s.ř.

5.2.6 Vracení soudního poplatku

Soud předně vrátí poplatek z účtu soudu, jestliže jej zaplatil ten, kdo k tomu nebyl povinen. Bylo-li na poplatku zaplacen více, než činila poplatková povinnost, vrátí soud přeplatek.⁷⁴ Poplatek ani přeplatek na poplatku se zásadně⁷⁵ nevrací, nepřevyšuje-li částku 50 Kč. Soud vrátí soudní poplatek z účtu soudu, v souladu ust. § 10 odst. 2 ZSOP, i tomu, kdo jej zaplatil na základě nesprávné výzvy soudu nebo na základě nesprávného rozhodnutí soudu, kterým mu byla tato povinnost uložena.

Soud vrací soudní poplatek účastníkům i v dalších, níže uvedených případech. V souladu s novelou zákona o soudních poplatcích, tj. zák. č. 218/2011 Sb., účinného ode dne 01.09.2011, ho ale nevrací celý, ale snížený o 20 %, nejméně však o 1.000,- Kč (v případě, kdy by byl soudní poplatek za zahájení řízení nižší než 1 000 Kč, nevrátí soud účastníkovi při zpětvzetí návrhu nic). Zmiňovaná novela ZSOP také zvýšila sazbu poplatku za žalobu o peněžité plnění ze 4% na 5% z žalované částky. Pokud však tato částka překročí 40.000.000,- Kč, bude soudní poplatek odpovídat součtu 2.000.000,- Kč a 1% z rozdílu žalované částky a 40.000.000,- Kč. Zvýšena byla rovněž sazba poplatku za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu, a to z 2% na 4%.⁷⁶

Dle důvodové zprávy si novela kladla za cíl čtyři hlavní cíle. Prvním důvodem předložení návrhu zákona byla zejména korekce úpravy výše soudních poplatků, která byla stanovena podle stavu, jenž odráží ekonomickou situaci před deseti lety (pokud jde o položku č. 1 sazebníku poplatků, reflektovala tato položka stav téměř před padesáti lety). Takto nastavený systém soudních poplatků neodráží dle důvodové zprávy ekonomické a společenské změny, složitost sporů a zvýšení nákladů na provoz soudů.

⁷⁴ Z účtu soudu vrátí soud obdobně i poplatek, popřípadě přeplatek na poplatku zaplaceném kolkovou známkou, k tomu viz ust. § 10 odst. 1 věta třetí ZSOP.

⁷⁵ S tou výjimkou, že soud v souladu s ust. §§ 10 odst. 1 věta čtvrté a 10 odst. 2 ZSOP vrátí částku nižší než 50 Kč i tomu, kdo ji zaplatil na základě nesprávné výzvy soudu nebo na základě nesprávného rozhodnutí soudu, kterým mu byla tato povinnost uložena.

⁷⁶ Viz SEDLÁČEK, Dušan; JÍROVEC, Jakub. Novela zákona o soudních poplatcích. *Epravo.cz právo* [online]. 2011-12-23 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/novela-zakona-o-soudnich-poplatcich-79507.html>> a PLACHÝ, Jiří. Vracení soudního poplatku po novele zákona o soudních poplatcích. *Epravo.cz právo* [online]. 2011-11-15 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/vraceni-soudniho-poplatku-po-novele-zakona-o-soudnich-poplatcich-78280.html>>.

Vzhledem ke zvýšení průměrné hrubé mzdy, ke zvýšení hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele a míře inflace, neplní současná právní úprava soudních poplatků dostatečně svou regulační a preventivní funkci a nebrání tak podávání šikanózních, účelových a zbytečných žalob. Dalším cílem navrhované (a následně přijaté a účinné) novely bylo přehodnotit jednotlivá osvobození od soudních poplatků i položky v sazebníku a dále posílit motivaci účastníků ke snaze o smírné řešení sporů s možností poplatkového zvýhodnění smírného uzavření věci. Konečně novela si kladla za cíl výslovnou legislativní úpravou vyřešit otázku soudního poplatku za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu (zrušení položky nebo úprava doměřování soudního poplatku, není-li platební rozkaz vydán).⁷⁷

V souvislosti s přijatou novelou ale nebylo zřejmé, jak mají soudy postupovat v případech zastavení řízení (po zpětvzetí žaloby), která byla zahájena před její účinností, neboť dle přechodných ustanovení bylo pamatováno pouze na otázku postupu při vybírání soudních poplatků. Takto měly být za řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vybírány poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se staly splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona. Za návrh na provedení úkonu, podaný přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se obdobně měly vybírat poplatky podle dosavadních právních předpisů, i když se staly splatnými po dni nabytí účinnosti tohoto zákona.

Tuto „mezeru“ vyplnil Ústavní soud svým nálezem pod sp.zn. I. ÚS 3296/12, ze dne 18.12.2012, ve kterém konstatoval, že k zásahu do základního práva na ochranu majetku dochází nesprávnou interpretací přechodných ustanovení zák. č. 218/2011 Sb. ohledně postupu soudu při vracení zaplaceného soudního poplatku po zpětvzetí žaloby před prvním jednáním.⁷⁸ Pokud právní předpis neobsahuje speciální úpravu pro vracení soudního poplatku, je třeba aplikovat pravidla pro jeho vybírání, pravidla svojí povahou

⁷⁷ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2011-02-09 [cit. 2015-12-02]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=269&CT1=0>>.

⁷⁸ Je nutno podotknout, že při vracení soudního poplatku od účinnosti novely do vydání citovaného nálezu Ústavního soudu soudy v praxi hojně odkazovaly na úpravu účinnou od 01.09.2011. Pro absenci přechodných ustanovení výslovně reglementujících vracení, již soudní poplatek při zastavení řízení (pro zpětvzetí žaloby před prvním jednáním) nevracely v plné výši.

obecnější, a to proto, že za součást vybírání soudních poplatků je třeba považovat i jejich vrácení. V tomto smyslu se uplatnil samostatný režim vrácení soudního poplatku po 1.1.2001, na základě čl. II. bodu 2 zák. č. 255/2000 Sb. (speciální úprava vrácení soudního poplatku měla svůj smysl v tom, že nová regulace byla pro účastníka výhodnější). Protože však zák. č. 218/2011 Sb. neobsahuje speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je nutno aplikovat pravidlo z čl. II. bod 1 věty první tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti tohoto zákona, která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněném po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právní režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen placení soudního poplatku, ale také jeho případné vrácení.

Dle aktuální právní úpravy, konkrétně dle § 10 odst. 3 ZSOP, soud vrátí zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání nebo dovolání⁷⁹, snížený o 20 %, nejméně však o 1.000,- Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním. Obdobně vrátí soud poplatníkovi přeplatek na poplatek (odpovídající část poplatku) vzniklý podle § 6a odst. 3 ZSOP, bylo-li řízení zastaveno jen zčásti. Já osobně bych se v případě vrácení soudního poplatku před prvním jednáním vrátil k úpravě, za které se vracel soudní poplatek celý. Důvod, který mne k tomu vede, je ten, že žalobce by mohl být za situace, kdy již došlo k podání žaloby a zaplacení soudního poplatku – motivován k tomu, aby k jednání u soudu nedošlo (a dále aby se nenavýšovaly náklady řízení). Současně by tak činil při vědomí, že mu odměnou bude plně vrácený soudní poplatek, a aniž by musel čekat, že mu nevratnou část soudního poplatku (možná) nahradí žalovaný.

Jestliže k zastavení řízení má dojít na základě zpětvzetí, resp. částečného zpětvzetí žaloby, je nutno o zastavení řízení rozhodnout neprodleně, bezprostředně po provedeném dispozitivním úkonu účastníka řízení a to ještě před tím, než je zahájeno jednání a přistoupeno k projednání věci, neboť v takovém případě, kdy žalobce svým procesním úkonem učiněným ještě před zahájením jednání dává najevo svoji vůli, že na projednání svého návrhu - byť i jen v jeho části, netrvá, v podstatě odpadá základní

⁷⁹ Nebo kasační stížnosti, viz ust. § 10 odst. 3 ZSOP.

podmínka jeho projednání. Pouze uvedený postup je možno považovat za postup zákonem stanovený ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tj. takový, který ze strany soudu nepřipouští jakoukoliv nahodilost či libovůli. Procesní předpis v ust. § 96 odst. 4 o. s. ř. totiž nepočítá u zpětvzetí či částečného zpětvzetí žaloby, k němuž dojde dříve, než začalo jednání, se zjišťováním stanoviska protistrany k tomuto zpětvzetí a s přiznáním účinnosti takovému zpětvzetí jeho akceptací soudem, a tudíž nepředpokládá jakoukoli posuzovací činnost soudu.⁸⁰ V případě vrácení soudního poplatku, resp. jeho části, je možné o takovéto vrácení žádat soud, který poplatníkovi tuto povinnost stanovil a na jehož účet byl vyměřený soudní poplatek složen. Tento postup judikoval Nejvyšší soud ve svém usnesení, sp. zn. 28 Cdo 5178/2007, ze dne 16.12.2008.

Byl-li návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítnut, soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek v plné výši. Návrhem na zahájení řízení je ovšem nutno rozumět podání, jímž se celé řízení u soudu prvního stupně začíná, nikoliv tedy například pouze dovolání.⁸¹

Soud dle § 10 odst. 4 ZSOP vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1.000,- Kč, i v případě, bylo-li řízení zastaveno po vydání platebního rozkazu pro zpětvzetí návrhu, k němuž došlo nejpozději v poslední den lhůty k podání odporu nebo námitek proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu. Soud postupuje stejným způsobem po podání odporu nebo námitek, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním. Bylo-li řízení zastaveno jen zčásti, vrátí soud poplatníkovi přeplatek na poplatek (odpovídající část poplatku); princip uvedený v § 10 odst. 4 větě první ZSOP (viz výše) se použije obdobně.

V řízení, v němž lze rozhodnout bez jednání, postupuje soud obdobně podle ust. § 10 odst. 3 a 4 ZSOP, dokud nebylo vydáno rozhodnutí o věci samé.

⁸⁰ K tomu srovnej náleží Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 254/05, ze dne 20.10.2005.

⁸¹ Když by bylo "protismyslné motivovat účastníky k podávání subjektivně a objektivně nepřijatelných či opožděných návrhů, aniž by je stíhala povinnost zaplatit i za ně soudní poplatek." ; viz WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, x, s. 20. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

Soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1.000,- Kč, rovněž v případě schválení smíru mezi účastníky řízení před tím, než je ve věci samé rozhodnuto. Byl-li smír schválen pouze v části předmětu řízení, vrátí soud odpovídající část poplatku po jeho redukcí dle ust. § 10 odst. 7 věty první ZSOP.

Obecně pak pro vracení soudního poplatku platí, že byla-li věc po zaplacení poplatku nebo po vydání rozhodnutí, kterým byla uložena povinnost zaplatit poplatek, postoupena jinému příslušnému soudu, vrací přeplatek (poplatek nebo jeho odpovídající část) z účtu soudu tento soud.

Poplatek ani přeplatek na poplatku nelze vrátit po uplynutí 10 let od konce kalendářního roku, v němž byl zaplacen.⁸²

5.2.7 Osvobození od soudních poplatků obecně, věcné a osobní osvobození

Osvobození od soudních poplatků je institutem, který slouží k ochraně účastníka řízení nacházejícího se v nepříznivých majetkových, osobních a výtěžkových poměrech, které by ve svém důsledku vedly k nemožnosti zaplacení soudního poplatku, čímž by účastníku byl znemožněn přístup k soudní ochraně garantované čl. 36 LZPS.⁸³ Institut osvobození tedy zmírňuje příliš tvrdé dopady poplatkové povinnosti ve sféře dotčeného účastníka.⁸⁴

Právní teorie⁸⁵ shodně se zákonnou úpravou rozlišuje tři druhy osvobození od soudních poplatků: 1. věcné, 2. osobní (v obou případech upravené v § 11 odst. 1, resp.

⁸² Lhůta nicméně neběží, je-li řízení podle zvláštního právního předpisu (příkladmo zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon) přerušeno. Viz ust. § 10 odst. 10 ZSOP.

⁸³ Obdobně viz PIKOVÁ, Petra. Právo nemajetných občanů na právní ochranu – o právu chudých v minulosti i současnosti. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2000, č. 3/2000, s. 39. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/files/180/BA_00_03.pdf>.

⁸⁴ K tomu srov. nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 2856/08, ze dne 09.02.2009, který explicitně uvádí, že účelem právního institutu osvobození od soudních poplatků je zajistit navrhovateli přístup k soudu a s ním spjatou ochranu jeho právům i v podmínkách jeho tíživé materiální a sociální situace.

⁸⁵ SVOBODA, Karel et al. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, s. 344. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3 či STAVINHOVÁ, Jaruška; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 453. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.

odst. 2 ZSOP, popř. ve zvláštních právních předpisech⁸⁶; viz níže) a 3. individuální (upravené v § 138 o.s.ř.)

Věcné osvobození od soudních poplatků je upraveno v § 11 odst. 1 ZSOP, a dále ve zvláštních právních předpisech, např. vyhláškou č. 72/1993 Sb., o osvobození na úseku soudních poplatků či v § 28 zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Pro řízení tam taxativně uvedená platí, že i z pohledu celospolečenského existuje zájem na ochraně dotčených práv bez toho, aby v daných řízení podléhala poplatkové povinnosti (bez ohledu na povahu subjektů či jejich majetkové poměry). V oblasti civilního řízení sporného je příkladem řízení věcně osvobozeného od soudních poplatků řízení uvedené v § 11 odst. 1 písm. n) ZSOP, tj. řízení ve věci náhrady škody nebo jiné újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření nebo nesprávným úředním postupem. V případě věcného osvobození nelze (oproti případům osvobození osobního a individuálního; viz níže) uložit zaplacení soudního poplatku druhé straně, a to v rámci přenosu poplatkové povinnosti dle § 2 odst. 3 ZSOP.⁸⁷

Případy osobního osvobození od soudních poplatků jsou – opět taxativně⁸⁸, stejně jako v případě osvobození věcného – uvedeny v § 11 odst. 2 ZSOP, popř. v dalších právních předpisech, jako například v § 23 odst. 3 zák. č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd či § 21a odst. 2 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Tam uvedeným subjektům, vzhledem k jejich povaze a na mnohdy i povaze řízení, je pokynuto beneficium v podobě osvobození od placení soudních poplatků. Příkladem takto osvobozeného subjektu v oblasti civilního řízení sporného je navrhovatel, jemuž byla způsobena újma, v řízení o náhradu újmy na zdraví nebo újmy způsobené usmrcením včetně náhrady škody na věcech vzniklé v souvislosti s ublížením na zdraví nebo usmrcením a náhrady nákladů léčení (§ 11 odst. 2 písm. d) ZSOP) či navrhovatel v řízení o náhradu škody z pracovního nebo služebního úrazu a nemoci z povolání (§ 11

⁸⁶ K tomu shodně stanovisko Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cpjn 68/95, Opjn 1/95, ze dne 04.07.1996.

⁸⁷ Viz WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, x, s. 4. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

⁸⁸ K tomu WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 300. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

odst. 2 písm. e) ZSOP).⁸⁹ Osvobození od soudních poplatků dle § 11 odst. 2 ZSOP (a rovněž dle § 138; viz níže) nepřechází na právního nástupce účastníka, po tomto právním nástupci však nelze požadovat, aby dodatečně doplatil soudní poplatky, ohledně kterých původnímu (od poplatků osvobozenému) účastníku řízení poplatková povinnost nevznikla.⁹⁰

U věcného a osobního osvobození od soudních poplatků dle § 11 odst. 1 a odst. 2 ZSOP platí, že toto osvobození se vztahuje, s výjimkou pozůstalostního řízení, i na řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření, před odvolacím soudem, o povolení obnovy, o žalobě pro zmatečnost či před dovolacím soudem⁹¹ (a to oproti osvobození individuálního, které zásadně zaniká právní mocí rozhodnutí, jímž se řízení končí; viz níže).

5.2.8 Individuální osvobození od soudních poplatků (dle § 138 o.s.ř.)

Ustanovení § 138 o.s.ř. upravuje postup soudu při rozhodování o osvobození účastníků a vedlejších účastníků od soudních poplatků, které odůvodňují jejich poměry. Tato forma osvobození je, jak výše uvedeno, označována jako individuální osvobození.

Je podstatné uvést, že osvobození účastníka, resp. vedlejšího účastníka, od soudních poplatků na základě osvobození věcného či osobního, tj. dle ZSOP či dalších právních předpisů (například zák. č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd) nevyklučuje, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků rovněž rozhodnutím soudu podle § 138 o.s.ř. Osvobození přiznané dle ust. §138 o.s.ř. má totiž širší rozsah v právní sféře účastníka, než osvobození přiznané dle právních předpisů (osobní, věcné). Při osvobození individuálním není účastník, resp. vedlejší účastník, povinen platit nejen soudní poplatky, ale nelze mu ani uložit povinnost složit zálohu na náklady důkazu (dle § 141 odst. 1 o.s.ř., viz také kapitola týkající se důkazů), povinnost

⁸⁹ Dalším subjektem osobního osvobození je navrhovatel v řízení o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, který řádně uplatnil nárok v trestním řízení, které bylo zastaveno z důvodu rozhodnutí prezidenta republiky. Dané osvobození je bezprostřední reakcí na rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013, č. 1/2013 Sb.

⁹⁰ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 221/2003, ze dne 24.11.2003.

⁹¹ Viz ust. § 11 odst. 3 ZSOP.

nahradit státu náklady, které platil (§ 148 odst. 1 o.s.ř.) a má právo na ustanovení zástupce (dle § 30 o.s.ř.).⁹²

Podle ust. § 138 odst. 1 o.s.ř. může soud, resp. předseda senátu, na návrh přiznat účastníkovi zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Je současně možné, aby soud přiznal osvobození od soudních poplatků zcela, tak tomu lze ovšem pouze výjimečně, jsou-li proto zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno; k tomu srov. § 138 odst. 1 věta první o.s.ř. za středníkem ve znění účinném od 01.09.2011. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 218/2011 Sb., jímž byl mj. novelizován i občanský soudní řád, je tato změna motivována snahou o to, aby se účastník, který nemá dostatek prostředků na zaplacení soudních poplatků v plné výši, podílel alespoň drobnou částkou, kterou je schopen zaplatit, na nákladech soudního řízení.⁹³

O možnosti podat návrh na osvobození od soudních poplatků by měl být účastník poučen buď v souvislosti s vyměřováním soudního poplatku, popřípadě při jednání v souladu s ust. § 118a odst. 4 o.s.ř.

Dle zákonné dikce § 138 odst. 1 o.s.ř. dále platí, že nerozhodne-li předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení a má i zpětnou účinnost; poplatky zaplacené před rozhodnutím o osvobození se však nevracejí. Přiznané osvobození zásadně zaniká právní mocí rozhodnutí, kterým se řízení o věci končí. Na dovolací řízení, a dále na

⁹² Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 952. ISBN 978-80-7400-107-9 a také SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 484. ISBN 978-80-7400-506-0.

⁹³ Dále dle důvodové zprávy (konkrétně čl. IV, bod 4 a 5) k zákonu č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, mají mít soudní poplatky zejména regulační funkci. U osob s velmi malými příjmy je třeba výši soudních poplatků moderovat, avšak pro zachování odpovědnosti při podávání návrhů by se i tyto osoby měly na řízení nějak finančně podílet, a pouze jsou-li proto zvláště závažné důvody, lze navrhovatele osvobodit od soudních poplatků zcela. Existence zvláště závažných důvodů musí být zdůvodněna v rozhodnutí. Viz důvodová zpráva k zákonu č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2011-02-09 [cit. 2015-12-02]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=269&CT1=0>>.

řízení o žalobě pro zmatečnost a žalobě o obnovu řízení se nevztahuje (k tomu srov. § 11 odst. 3 ZSOP a shodné závěry například v usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 242/2012, ze dne 17.02.2012 či pod sp. zn. 29 Odo 22/2002, ze dne 09.06.2003). Návrh na osvobození lze nicméně podat také v dovolacím řízení, na druhou stranu takovéto osvobození již nebude platit pro řízení před soudem odvolacím či soudem prvního stupně, které by ve věci následovalo po rozhodnutí dovolacího soudu.

Osvobození od soudních poplatků dle § 138 lze tedy přiznat pouze na žádost účastníka, resp. vedlejšího účastníka, a to až do doby pravomocného skončení řízení. Z hlediska § 30 o.s.ř. lze požádat o osvobození od soudních poplatků též pro účastníkem teprve zamýšlené řízení. Byť se to nejeví z pohledu účastníka řízení jako ekonomicky nejvýhodnější, je rovněž možné požádat pouze o osvobození jen zčásti, jen pro část řízení anebo jen pro některé úkony.⁹⁴ Zde totiž platí, že soud je vázán návrhem účastníka, který nemůže překročit, čímž je dodržena jedna ze základních zásad civilního procesu - zásada dispoziční (*iudex ne eat ultra petita partium*). Soud může ale naopak osvobodit účastníka pouze částečně, pro část řízení či jen jednotlivé úkony, a to přesto, že účastník žádal o osvobození v plném rozsahu.

Žádost o osvobození by měla toliko splňovat předpoklady pro podání presumované v § 42 odst. 4 o.s.ř. V praxi nicméně převládá postup, kdy účastníku, který ve svém podání (klasicky v žalobě) uvede, že má za to, že by měl být v dané věci od soudních poplatků osvobozen a alespoň rámcově důvody uvede, soud následně zasílá procesní vzor č. „60“ nazvaný jako potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce. Do tohoto formuláře by měl účastník své poměry osobní, majetkové a výdělkové blíže popsat a doplnit o listiny, jež ve formuláři uvádí a zaslat v jednom vyhotovení zpět soudu. Citovaný formulář se mj. dotazuje na příjmy z pracovního poměru či podnikání, příjmy, které žadatel pobírá z hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání, důchodového pojištění, nemocenského pojištění (s výjimkou dávek vyplácených zaměstnavatelem) a státní sociální podpory, další příjmy, osobní majetek (nemovitosti, byty a nebytové prostory ve vlastnictví, movité věci - například motorová vozidla, cennosti, úspory), výdělkové a majetkové poměry manžela, závazky (vyživovací povinnosti a dluhy),

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. Cpj 35/86, ze dne 09.10.1986.

další okolnosti pro přiznání osvobození (například nepříznivý zdravotní stav, déle trvající nemoc v rodině).

Podle již dnes ustálené rozhodovací praxe, ke které jistě zásadně přispěl i náleží Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 13/98, ze dne 03.09.1998, může být osvobození od soudních poplatků přiznáno nejen fyzické osobě, ale též osobě právnické, obcím nebo krajům. Není přitom rozhodné, zda subjekt, žádající o osvobození od soudních poplatků je či není podnikatelem.⁹⁵

Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším podobným okolnostem. Dle nálezu Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 121/11, ze dne 17.05.2011, musí posouzení dostatečného majetkového zázemí účastníka žádajícího o osvobození od soudního poplatku zohledňovat den vzniku a výši zkoumaného aktiva; mezi uvedenými skutečnostmi a okamžikem požadavku na jeho existenci (tj. v době hodnocení majetkových poměrů účastníka soudem) musí existovat snesitelná časová (a věcná) souvislost.

U fyzických osob by měl soud rovněž zohlednit jejich sociální poměry či zdravotní stav. Přihlédnout by měl dále nejen k výši příjmu účastníka, resp. žadatele, a množství disponibilních prostředků, ale rovněž k možnosti si tyto prostředky opatřit, jakož i důsledkům, které by pro jeho poměry mohlo mít zaplacení příslušného soudního poplatku, resp. jiných plateb. Zohledněna by rovněž měla být i vyživovací povinnost žadatele vůči dalším osobám (zejména nezletilým dětem). Naopak soud by neměl považovat za relevantní tu skutečnost, že žadatel je nemajetný z toho důvodu, že nepracuje z vlastního rozhodnutí, popř. byl sankčně vyřazen z evidence vedené Úřadem práce.

U právnických osob a fyzických osob, jež jsou podnikateli, by soud měl dále zohlednit stav a strukturu jejich majetku, a pokud je to možné, i jejich platební solvenci.

⁹⁵ Viz nálezy Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 289/03, ze dne 31.08.2004, či sp. zn. II. ÚS 1619/08, ze dne 02.10.2008. A dále ONDREJOVÁ, Dana. Dva různé metry aneb diskriminace podnikatelů ve věci osvobození od soudního poplatku? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2008, č. 5/2008, s. 33. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_05.pdf>.

Naopak zohledněny by neměly být úkony těchto osob, které vedly, za často nevýhodných podmínek, ke zbavení majetku s cílem dosáhnout výhod v soudním řízení, mj. právě k osvobození do soudních poplatků. Tedy ani u podnikatelských subjektů nelze předem vyloučit možnost použití ustanovení § 138 o.s.ř. Nelze však jeho prostřednictvím přenášet důsledky podnikatelského rizika z podnikatelů samotných na stát.⁹⁶

Celkové zhodnocení všech okolností, které vypovídají o poměrech účastníka, resp. vedlejšího účastníka, by se měly promítnout do závěru soudu, zda je účastník, resp. vedlejší účastník, schopen soudní poplatky, popř. další výdaje spojené s řízením (včetně nákladů spojených se zastoupením), zaplatit či nikoliv.⁹⁷

I při závěru o okolnostech svědčících o poměrech účastníka, za kterých lze přiznat osvobození od soudních poplatků, je nutné naplnit i druhou podmínku jako *conditio sine qua non*, a to, že v dané věci nejde dle zákonné díkce o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Pod touto formulací je míněn zejména šikanózní výkon práva, jež sleduje v první řadě nikoliv samotný procesní úspěch, jako spíše v rozporu s dobrými mravy poškození a způsobení újmy jinému účastníku, nežřídká spojený s jeho veřejnou dehonestací. Při hodnocení podání účastníka ze strany soudu, zda to naplňuje parametry svévolného nebo zřejmě bezúspěšného uplatňování nebo bránění práva, musí soud vycházet z tvrzení obsaženého v podání samotného účastníka, které je pro soud první a často také poslední indicií pro splnění i druhé podmínky předvídané ust. § 138 odst. 1 o.s.ř. pro osvobození od soudních poplatků.

Přiznané osvobození může být soudem, resp. předsedou senátu kdykoli za řízení odejmuto, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Příkladem takové změny poměrů je například nabytí dědictví či vznik pracovního

⁹⁶ Dle usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 429/93, ze dne 03.01.1994. K tomu rovněž HONĚK, Jiří. Osvobození od soudních poplatků. *Právní praxe v podnikání*. Praha : BONUS, č. 10/1997, s. 36. ISSN 1210-4043.

⁹⁷ DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 953. ISBN 978-80-7400-107-9.

poměru účastníka, dosud evidovaného úřadem práce.⁹⁸ Odejmutí se zpětnou účinností musí být ale v rozhodnutí výslovně uvedeno, jinak nastává odejmutí až právní mocí usnesení o odnětí osvobození.

O rozhodnutí soudu, které je vydáváno formou usnesení, o tom, že nebylo osvobození od soudních poplatků přiznáno nebo jímž došlo k odnětí osvobození od soudních poplatků je přípustné odvolání. O tomto odvolání může rozhodnout za podmínek uvedených v § 210a o.s.ř. sám soud prvního stupně (mj. formou autoremedury), který odvoláním napadené usnesení vydal. Za splnění procesních podmínek (dle §§ 237 a 238 o.s.ř.) je proti rozhodnutí o „neosvobození“ či odnětí osvobození (rozuměj pro účastníka nepříznivého rozhodnutí), a to na základě zákona č. 404/2012 Sb., účinného od 1. 1. 2013, jímž byl novelizován občanský soudní řád, přípustné i dovolání.⁹⁹

5.2.9 Ustanovení zástupce¹⁰⁰

Účastníku, který splnil podmínku pro přiznání osvobození od soudních poplatků dle § 138 o.s.ř. lze za splnění dalších dvou podmínek ustanovit zástupce. První z nich je dle § 30 odst. 1 o.s.ř. žádost samotného účastníka a druhou potřeba ochrany jeho zájmů. Tato potřeba může spočívat v subjektu řízení, resp. účastníkovi (v jeho argumentačních schopnostech, orientaci v předpisech i ve věci), v předmětu (složitosti věci) či ve vztahu mezi možnostmi účastníka a složitostí věci. Soud by v této souvislosti měl vždy zvážit, zda konkrétní účastník v konkrétní věci zvládá své zastupování sám či potřebuje zástupce.¹⁰¹

Není vyloučeno ani ustanovení zástupce účastníku pouze částečně osvobozenému od soudních poplatků (shodně viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21

⁹⁸ Nutno podotknout, že o takových změnách se soud dozví nikoliv z úřední povinnosti, ale spíše díky aktivitě protistrany.

⁹⁹ Viz VRCHA, Pavel. Osvobození od soudních poplatků [online]. 2013-09-25 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/osvobozeni-od-soudnich-poplatku/>> či usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013, ze dne 17. 07. 2013.

¹⁰⁰ Tato subkapitola je zařazena při vědomí, že není bezprostředně spojena se soudními poplatky per se, ale je logickým navázáním na individuální osvobození od soudních poplatků,

¹⁰¹ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 487. ISBN 978-80-7400-506-0.

Co 642/2006 ze dne 24.01.2007), jakož i vedlejšímu účastníkovi. Právě vytvořením podmínek pro ustanovení zástupce účastníku, který byl osvobozen pouze zčásti¹⁰² (jako pravidlo uvedené v § 138 odst. 1 věty první před středníkem o.s.ř.) je dle mého názoru výrazem nedokonalé reflexe změn občanského soudního řádu, v souvislosti s přijetím zák. č. 218/2011 Sb. Možnost, aby účastníkovi pouze částečně osvobozenému od soudních poplatků (například v rozsahu ¼), byl ustanoven zástupce, jehož odměnu, hotové výdaje a případně i DPH, ponese stát (viz ust. § 140 odst 2 o.s.ř.), nepovažuji za šťastnou. V úvahu připadá de lege ferenda například ustanovení zástupce pouze účastníkovi zcela osvobozenému od soudních poplatků.

Dle § 30 odst. 2 o.s.ř platí, že vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů. To se ponejvíc týká dovolacího řízení (k tomu viz § 241 o.s.ř.). Jako obiter dictum budiž řečeno, že advokáta lze v řízení ustanovit v řízení nejen jako zástupce, ale rovněž jako opatrovníka, a to dle § 29 o.s.ř. Po praktické stránce je třeba uvést, že soud může zástupcem ustanovit zástupce, resp. advokáta, navrženého samotným účastníkem, ten by ale měl být optimálně činný v obvodu soudu, jež ho ustanovuje a který se svým opakovaným ustanovováním dal soudu souhlas. Stát v těchto případech hradí hotové výdaje (a to výlučně účelně vynaložené) ustanoveného zástupce, a v případě že ustanoví advokáta, i jeho odměnu stanovenou dle advokátního tarifu.¹⁰³ Odejmutí toho benefitu, tj. ustanoveného zástupce, a to i zpětně, má shodné důsledky jako odejmutí osvobození od soudních poplatků (viz výše). Pokud by byl účastník, jemuž byl ustanoven zástupce, v řízení úspěšný, nahradí neúspěšný účastník uloženou náhradu nákladů řízení státu.¹⁰⁴

Nad rámec této práce budiž zmíněno, že žadatel, který byl neúspěšný ve své žádosti o ustanovení zástupce dle § 30 odst. 2 o.s.ř., může o určení advokáta¹⁰⁵ požádat Českou

¹⁰² BRIM, Luboš. Ustanovení zástupce nemajetnému účastníkovi v občanském soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno : Právnická fak. Masarykovy univ. v Brně, č. 4/2012, s. 391. ISSN 1210-9126.

¹⁰³ Tj. vyhl. Ministertva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

¹⁰⁴ K tomu viz § 149 odst. 2 a 3 o.s.ř.

¹⁰⁵ Dle § 18 odst. 2 věty první zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, má ten, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle zvláštních právních předpisů (mj. dle § 30 odst. 2 o.s.ř.) a ani se

advokátní komoru dle ustanovení a podmínek § 18 odst. 2 an. zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

5.3 Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců

Účastník řízení a jeho zákonný zástupce, ale stejně tak průvodce účastníka, který je stížený těžkou tělesnou chorobou nebo vadou nebo v jiných závažných případech a průvodce nezbytně potřebuje, a dále důvěrník dítěte (ust. § 100 odst. 3 o.s.ř.) a nebo podpůrce (§ 116a o.s.ř.) mají – krom hotových výdajů - nárok na náhradu ušlého výdělku, a to za dobu, kterou museli věnovat samotnému řízení. Takto se ovšem nahrazuje pouze doba, v jaké řízení fakticky zasáhlo do pracovní doby a znemožnilo účastníku, resp. dalším shora uvedeným osobám, dosažení výdělku. Nenahrazuje se tak například doba strávená individuální přípravou věci, protože spadá do běžné správy jeho záležitostí, které všední život přináší.¹⁰⁶ Nahrazovaná doba sestává z doby trvání jednání a dále dopravy do místa soudu a zpět na pracoviště. Za situace, kdy délka jednání a doby cesty dohromady přesáhne délku jeho pracovní doby, nahradí se pouze tato zameškaná pracovní doba a nikoliv již zásah do volného času.

V případě fyzické osoby – zaměstnance¹⁰⁷ se vychází z průměrného výdělku zjištěného podle zvláštního právního předpisu, jímž je (s odkazem na kapitulu o hotových výdajích) toho času zákoník práce. Jeho výše se prokáže potvrzením zaměstnavatele¹⁰⁸, kde je uvedeno, zda a jakou částku zaměstnavatel srazí za dobu nepřítomnosti v práci a zda účastník může nastoupit do práce na zbytek směny. Tento výpočet upravuje zákoník práce v hlavě XVIII (ust. §§ 352-362 zákoníku práce). Jestliže účastník výši ušlé mzdy nedoloží z objektivních důvodů (příkladmo pro odmítnutí vydání potvrzení zaměstnavatelem), není důvod mu ji nepřiznat, neboť ji žádá, tvrdí její výši a pouze je v důkazní nouzi. Soud si její výši totiž může zjistit i

nemůže domoci poskytnutí právních služeb podle tohoto zákona (dále jen "žadatel"), právo, aby mu Komora na základě jeho včasného návrhu advokáta určila.

¹⁰⁶ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 476. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹⁰⁷ Respektive v případě účastníka, který je v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru nebo pracovnímu vztahu, viz § 29 odst. 2 JŘ.

¹⁰⁸ Které je součástí procesního vzoru, jímž je účastník k jednání u soudu předvoláván.

jinak, a to dotazem přímo u zaměstnavatele (jemuž je povinen vyhovět; k tomu viz rozhodnutí NS SR, sp. zn. 6 Cz 161/70, ze dne 27.01.1971).

U účastníka, který není v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, je však výdělečně činný, podklad pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku tvoří dle § 29 odst. 3 JŘ částka vypočtená ze základu daně z příjmů fyzických osob, dělená počtem pracovních hodin stanovených zvláštním právním předpisem (kterým je zákoník práce, viz odkaz č. 5 v § 29 odst. 3 věty první JŘ), připadajících na týž kalendářní rok. Pro výpočet náhrady ušlého výdělku se použije částka základu daně, podle které je určena poslední známá daňová povinnost, nejvýše však 486 000 Kč; pokud nelze výši ztráty na výdělku tímto způsobem prokázat, přísluší účastníku náhrada za ztrátu na výdělku za hodinu v částce odpovídající výši minimální mzdy za hodinu podle nařízení vlády o minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den.

Vzhledem k výše uvedených pravidlům pro výpočet ušlého výdělku účastníků není vůbec neobvyklé, že tito ho pro složitost takového výpočtu ani neuplatňují.

5.4 Náklady důkazů

5.4.1 Náklady důkazů obecně

Zákon, konkrétně ust. § 125 o.s.ř., za důkazy označuje všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména¹⁰⁹ pak výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků.

Náklady důkazů jsou pak veškeré náklady, které vznikají v souvislosti s prováděním dokazování v průběhu řízení na straně soudu; náklady vzniklé v této souvislosti účastníkům nebo jejich zástupcům a jimi placené jsou jejich hotovými výdaji. Pod náklady důkazů lze podřadit zejména svědečné, znalečné, finanční úhrady za vydání

¹⁰⁹ Ustanovení § 125 o.s.ř. uvádí výčet demonstrativně a není tedy vyloučeno, aby za důkaz byly považovány i další prostředky k zjištění stavu, zde výslovně neuvedené.

potvrzení nebo odborného vyjádření ve smyslu ust. § 127 odst. 4 o.s.ř. a výdaje osob, kterým soud uložil při dokazování nějakou povinnost.¹¹⁰

5.4.2 Svědečné

Svědci (a fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř.) mají dle § 139 odst. 1 o.s.ř. právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Svědečné se tedy sestává z náhrady výdajů, které svědek nebo fyzická osoba uvedená v § 126a o.s.ř.¹¹¹ museli vynaložit v souvislosti s dostavením se k soudu a výpovědí, a z náhrady výdělku, který jim ušel.

Hotovými výdaji svědka a fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř. jsou obdobně jako u účastníka jízdné, stravné, nocležné a nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek a krom toho také nutná vydání a ušlý výdělek důvěrníka dítěte nebo podpůrce.

Ve vztahu k ušlému výdělku platí, že nemůže-li svědek nebo fyzická osoba uvedená v § 126a o.s.ř. pro účast na soudním řízení konat práci, poskytne jim zaměstnavatel pracovní volno. Náhrada mzdy nebo platu od zaměstnavatele v takovém případě, tj. v případě poskytnutí pracovního volna z důvodu občanské povinnosti tedy svědkovi, resp. osobě uvedené v § 126a o.s.ř. zásadně nepřísluší, ovšem není-li dohodnuto nebo vnitřním předpisem stanoveno jinak.¹¹² V takovém případě vyplatí usnesením soudu přiznanou náhradu mzdy nebo platu za dobu poskytnutí pracovního volna přímo zaměstnavatel a soud je povinen uhradit takovému zaměstnavateli náhradu mzdy nebo platu, která byla zaměstnanci poskytnuta, ledaže by se zaměstnavatel se soudem dohodl na upuštění od úhrady nebo takovou úhradu nepožadoval.¹¹³

Ušlý výdělek se u svědka, resp. fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř., která je zaměstnancem, vypočítává dle průměrného výdělku vypočteného podle § 351 až 362 zákoníku práce. Shodně jako u účastníka se jeho výše prokáže potvrzením

¹¹⁰ Viz DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 625. ISBN 978-80-7357-460-4.

¹¹¹ Nejedná se tedy o svědky ve smyslu ust. § 126 o.s.ř. a jejich výslech je prováděn podle § 131 odst. 2 věty druhé a § 131 odst. 3 o.s.ř.

¹¹² Viz ust. § 200 zákoníku práce.

¹¹³ K tomu srov. § 26 odst. 3 a 4 zákoníku práce.

zaměstnavatele¹¹⁴, kde je uvedeno, zda a jakou částku zaměstnavatel srazí za dobu nepřítomnosti v práci a zda svědek, resp. osoba uvedená v § 126a o.s.ř., může nastoupit do práce na zbytek směny. U svědka, resp. fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř., které nejsou v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, jsou však výdělečně činné, tvoří jako v případě účastníků (s odkazem na tam uvedené) podklad pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku částka vypočtená ze základu daně z příjmů fyzických osob, dělená počtem pracovních hodin stanovených zvláštním právním předpisem (tj. zákoníkem práce) připadajících na týž kalendářní rok.¹¹⁵

Toto právo zaniká, není-li uplatněno do tří dnů od výsledku nebo ode dne, kdy bylo svědku oznámeno, že k výsledku nedojde. Při neuplatnění práva v dané lhůtě toto právo prekluduje¹¹⁶, tj. při domáhání se svědečného, které bylo u soudu uplatněno až po stanové třídní lhůtě, musí soud k zániku práva přihlédnout z úřední povinnosti a takový nárok nesmí přiznat bez ohledu na to, zda svědkovi, či osobě uvedené v § 126a o.s.ř., hotové výdaje skutečně vznikly nebo mu výdělek skutečně ušel. Pokud svědek nebo osoba uvedená v § 126a o.s.ř. právo uplatní, ale nepředloží všechny listiny, měl by jej soud vyzvat k doplnění. O právu na svědečné a o tom, že jeho pozdním uplatněním nárok zaniká, musí soud svědka a fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř. poučit. Proti rozhodnutí soudu o svědečném není odvolání přípustné (k tomu srov. § 202 odst. 1 písm. e) o.s.ř.).

Náhrada svědečného není závislá na výsledku sporu, platí ji ze svých prostředků stát prostřednictvím soudu, a poté tyto náklady uloží nahradit účastníkům.

5.4.3 Odborné vyjádření

¹¹⁴ Které je součástí procesního vzoru, jímž je svědek, resp. osoba uvedená v § 126a o.s.ř. k jednání u soudu předvoláván.

¹¹⁵ Pro výpočet náhrady ušlého výdělku se použije částka základu daně, podle které je určena poslední známá daňová povinnost, nejvýše však 486 .000,- Kč; pokud nelze výši ztráty na výdělku tímto způsobem prokázat, přísluší účastníku náhrada za ztrátu na výdělku za hodinu v částce odpovídající výši minimální mzdy za hodinu podle nařízení vlády o minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den. Viz § 29 odst. 3 JŘ.

¹¹⁶ Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 960. ISBN 978-80-7400-107-9.

Závisí-li rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, vyžádá soud v souladu ust. § 127 odst. 1 o.s.ř. u orgánu veřejné moci odborné vyjádření.

Odborná vyjádření mají z důvodu hospodárnosti (rozuměj výši nákladů na jejich pořízení) přednost před znaleckými posudky zejména tam, kde se jedná o jednodušší věci a kde nevznikají pochybnosti o správnosti takového odborného vyjádření. To ovšem neznamena, že by odborné vyjádření mělo nižší důkazní sílu.¹¹⁷ Za odborné vyjádření ve smyslu tohoto ustanovení je třeba považovat vyjádření, jehož obsahem je posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, tedy činnost, kdy ten, kdo je podává, přináší k informacím, z nichž vychází, také svůj odborný názor. Jde přitom o činnost, které není schopen kdokoliv, ale jen osoby zvláště školené, s odbornými znalostmi a zkušenostmi, které nejsou obecně dostupné.¹¹⁸ V té souvislosti je nutné poukázat na to, že s účinností od 01.09.2011, a to na základě novely o.s.ř., provedené zák. č. 218/2011 Sb., je možné odborné vyjádření požadovat pouze od orgánů veřejné moci. Dle důvodové zprávy bylo cílem nového znění § 127 efektivnější a hospodárnější využívání institutu znaleckých posudků v občanském soudním řízení. Nemožnost podání odborného vyjádření bez úplaty má znemožňovat požadavek o jeho podání soukromé subjekty. Důvodová zpráva dále definuje, co má být rozuměno pod pojmem orgán veřejné moci, jímž nejsou chápány jen státní orgány, ale i o orgány územní a profesní samosprávy.¹¹⁹ Danou novelizací došlo k aplikačním potížím např. u lékařských zpráv, kde by za stávající právní úpravy bylo nutno ustanovit znalce. Odborná literatura nabízí řešení v podobě aplikace § 125 o.s.ř., který za důkazní prostředky připouští vše, čím lze zjistit stav věci.¹²⁰

¹¹⁷ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 450. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹¹⁸ Viz usnesení Krajského soudu v Brně, sp. zn. 13 Co 125/2012, ze dne 08.08.2012.

¹¹⁹ Viz důvodová zpráva (čl. IV bod 2) k zákonu č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2011-02-09 [cit. 2015-12-02]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=269&CT1=0>>.

¹²⁰ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 451. ISBN 978-80-7400-506-0.

Příkladem, kdy zvláštní předpis stanoví ve smyslu ust. § 127 odst. 5 o.s.ř. finanční úhradu za vydání odborného vyjádření, je ust. § 15 odst. 14 zák. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

5.4.4 Znalečné

V řízeních bývá znalecký posudek zadáván soudem tam, kde je třeba odborných znalostí k získání podkladů pro rozhodnutí, a jestliže pro složitost posuzované otázky není odborné vyjádření ve smyslu ust. § 127 odst. 1 o.s.ř. postačující, nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření. V souvislosti s novelizací občanského soudního řádu, a to na základě zák. č. 218/2011 Sb., je s účinností od 01.09.2011 nahlíženo jako na znalecký posudek i na takový posudek, který byl předložen účastníkem řízení, má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku (viz § 127a o.s.ř.). Na takovýto znalecký posudek, předložený účastníkem a nikoliv zadaný soudem, se tedy již nenahlíží jako na listinný důkaz. Novem na základě této úpravy je to, že účastníkem zvolený znalec, který posudek vypracoval, může být v řízení jako znalec také slyšen. Náklady účastníkem zvoleného znalce (za znalecký posudek, výslech znalce) se pak stanovují na základě zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících a vyhl. č. 37/1967 Sb.¹²¹

Znalecké posudky vydávají zásadně znalci zapsaní do seznamu znalců, výjimečně ustanovení ad hoc, dále také znalecké ústavy a jiná pracoviště, jejichž seznam vede Ministerstvo spravedlnosti.¹²²

Byl-li podán znalecký posudek, vzniká dle ust. § 139 odst. 2 o.s.ř. právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu, souhrnně označeno jako znalečné. Tedy, stejně jako svědečné, se znalečné sestává ze dvou položek, tj. odměny a náhrady hotových výdajů, které znalec účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem.¹²³

¹²¹ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 454. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹²² Viz §§ 2, 21 a 24 zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

¹²³ Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 960. ISBN 978-80-7400-107-9.

Účelně vynaložené náklady představují zejména cestovní výdaje, náhrada ušlé mzdy (ušlého platu) při předvolání k soudu, náklady, které uhradil znalec za použití přístrojů, jiných zařízení a materiálů, věcné náklady, náklady spojené s přibráním pracovníků pro pomocné práce a náklady spojené s přibráním konzultanta, jestliže soud, který znalce ustanovil, s přibráním konzultanta vyslovil souhlas.¹²⁴ Cestovní a jiné výdaje se znalci hradí podle právní úpravy obsažené v hlavě sedmé zákoníku práce (§§ 156 až 189 zákoníku práce). Na náhradu mzdy (platu) má znalec nárok za dobu strávenou při jednání nebo jiném roku u soudu, včetně čekací doby a doby strávené na cestě k soudu a zpět, jde-li o dobu, která se kryje s jeho pracovní dobou; výše takové náhrady se stanoví ve výši průměrného výdělku. U znalců, kteří nejsou v pracovním poměru, nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, je třeba analogicky postupovat dle ust. § 29 odst. 3 JŘ.

Odměna za znalecký posudek se stanoví podle jeho náročnosti a podle míry odborných znalostí, které bylo nutné k jeho podání vynaložit, v rozmezí 100,- až 350,- Kč za jednu hodinu práce. Odměna za znalecký posudek může být dále navyšována v závislosti na dalších okolnostech (zejm. náročnosti a době provedení; k tomu viz ust. § 20 vyhl. č. 37/1967 Sb.). Naopak odměna může být také u často se opakujících jednoduchých znaleckých posudků spočívajících v odborném zjišťování v podstatě stejných skutečností redukována (viz ust. § 21 vyhl. č. 37/1967 Sb.). Byl-li proveden úkon (znalecký posudek) opožděně nebo nekvalitně, je možné snížit odměnu až o 50 % a u zvláště závažného případu nekvalitního provedení úkonu, může soud odměnu zcela odepřít (viz ust. § 27 vyhl. č. 37/1967 Sb.). Bližší podrobnosti pro stanovení odměny a náhrady nákladů za znalecké posudky stanoví citovaná vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

Je-li znalec plátcem DPH, stanovená odměna se zvyšuje o částku odpovídající DPH, kterou je znalec povinen z odměny odvést.¹²⁵ Zde je možné upozornit na to, že ust. § 17 odst. 5 zák. č. 36/1967, o znalcích a tlumočnících, zmiňuje možnost navýšení o DPH pouze u odměny znalce. Fakticky se ale, pro účely výpočtu DPH, s navýšením odměny

¹²⁴ K tomu srov. §§ 10 odst. 2 a 18 odst. 2 zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

¹²⁵ Shodně BRADÁČ, Albert et al. *Soudní znalectví*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, s. 138. ISBN 978-80-7204-704-8.

o náhradu nákladů vynaložených v souvislosti se znaleckým (ev. tlumočnickým) úkonem počítá.¹²⁶

Znalečné, tj. odměnu a náklady znalce, platí prostřednictvím soudu stát ze svých prostředků a státu je pak nahradí ten, komu je nákladová povinnost uložena.

5.4.5 Záloha na důkaz

Dle ust. § 141 odst. 1 o.s.ř. platí, že lze-li očekávat náklady důkazu, který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu, uloží předseda senátu tomuto účastníku, není-li osvobozen od soudních poplatků, aby před jeho provedením složil zálohu podle předpokládané výše nákladů, jinak nelze důkaz navrhovaný účastníkem provést, o tom musí být účastník poučen.

Dané ustanovení upravuje možnost placení jedné ze složek nákladů řízení, tj. důkazů, v průběhu řízení.¹²⁷ Záloha může být přitom uložena jak účastníku, tak vedlejšímu účastníkovi (k tomu srov. § 93 o.s.ř.). Je-li účastníkem, resp. vedlejším účastníkem stát, může i jemu, tj. Úřadu pro zastupování ve věcech majetkových nebo jiné příslušné organizační složce, která vystupuje za stát před soudem, být soudem uložena povinnost složit zálohu na náklady důkazu.

Záloha na důkaz sleduje dva cíle. Prvním je zaplacení nákladů řízení už v jeho průběhu, aby tedy náklady nenesl stát a nemusel je vymáhat. Druhým a hlavním účelem je vést účastníky k tomu, aby nenavrhovali zbytečné důkazy.¹²⁸

Povinnost složit zálohu na náklady řízení soud uloží vždy, lze-li očekávat, že náklady důkazu vůbec vzniknou. To bude vyplývat především z toho, o jaký důkaz se bude jednat. Nejtypičtěji bývá záloha na náklady důkazu ukládána při podávání znaleckého posudku, není ale vyloučena ani v případě výslechu svědka (nebo fyzické osoby uvedené v § 126a o.s.ř.), zejména má-li se dostavit z větší vzdálenosti a je-li

¹²⁶ K tomu viz pokyn Ministerstva financí č. D – 247, o uplatňování daně z přidané hodnoty u činností uskutečňovaných podle zvláštních právních předpisů, ze dne 17. 4. 2003, publikovaný ve Finančním zpravodaji č. 3-4/2003. A dále pro porovnání viz ust. § 14a odst. 1 advokátního tarifu, které výslovně předpokládá navýšení o DPH nejen u odměny, ale také náhrady nákladů a promeškaného času.

¹²⁷ Neupravuje tedy způsob její náhrady.

¹²⁸ Viz SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 493. ISBN 978-80-7400-506-0

zaměstnán, nebo v souvislosti s ohledáním prováděným mimo jednacích sál. Ze zálohy mohou být placeny jen náklady důkazu, na něž byla složena, nemůže být použita k jinému účelu (např. na úhradu nákladů jiného důkazu).

Složení zálohy na náklady důkazu soud uloží tomu z účastníků, který provedení důkazu navrhl za účelem splnění své důkazní povinnosti. Tomu z účastníků, který neuvedl tvrzení, jež má být důkazem prokázáno, nebo který nemá ve vztahu k prokázání tvrzení z hlediska hmotného práva důkazní břemeno, nelze v žádném případě uložit, aby složil zálohu na náklady tohoto důkazu.¹²⁹ Naopak za situace, kdy účastník za účelem splnění své důkazní povinnosti důkaz navrhl, ale nesložil zálohu na tento důkaz, soud navržený důkaz neprovede. V takovém případě soud rozhodne na základě skutkového stavu, jak vyplynul z důkazů, které provedeny byly. Nezaplacení zálohy na důkaz tak může vést eventuálně až k neusnesení tzv. důkazního břemene, a to z důvodu neprovedení všech účastníkem navržených důkazů.

Záloha ovšem musí být vyměřena tak, aby nepřekročila předpokládanou výši důkazu, k jehož provedení má být složena.

Soud o složení zálohy na důkaz¹³⁰ rozhoduje usnesením, v jehož výroku musí být obsažena výše zálohy, kterou má účastník, resp. vedlejší účastník složit, lhůta, dokdy má být záloha zaplacená a uvedení důkazu, který z ní bude hrazen. Účastníka, resp. vedlejšího účastníka je v usnesení třeba rovněž poučit, že nesložením zálohy nebude navrhovaný důkaz proveden. Proti tomuto usnesení soudu není odvolání přípustné (k tomu srov. § 202 odst. 1 písm. k) o.s.ř.)

Povinnost zaplatit zálohu na důkaz je nevymahatelná (soudním výkonem rozhodnutí, exekucí), neboť v případě nezaplacení zálohy důkaz nebude proveden. Jedinou výjimku tvoří případ, kdy došlo k provedení důkazu a záloha na něj nebyla zaplacená.

Případem, kdy důkaz bude proveden bez složení zálohy, je zákonem předvídané osvobození od soudních poplatků.¹³¹ Jestliže byl účastník osvobozen od soudních poplatků ve smyslu ust. § 138 o.s.ř. zcela, nelze mu uložit ani povinnost složit zálohu na

¹²⁹ Viz DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 970. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹³⁰ A to vždy ke každému jednotlivému důkazu.

¹³¹ LAVICKÝ, Petr. Záloha na náklady dokazování v českém civilním procesu. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, roč. 6, č. 12, s. 509. ISSN 1214-7966.

náklady důkazu, vyjma situace, kdy by mu bylo osvobození od soudních poplatků dle § 138 odst. 2 o.s.ř. odejmuto. Bylo-li účastníku řízení osvobození do soudních poplatků přiznáno pouze zčásti (pro část řízení, pro některé soudní poplatky, jen pro některé úkony)¹³², pak je úkolem soudu, aby posoudil, zda dané osvobození dopadá rovněž na placení zálohy na náklady důkazu. Ve výsledku soud buď placení zálohy vůbec neuloží, poměrně ji sníží (kupříkladu bylo-li osvobození přiznáno v rozsahu ½), nebo dojde-li k závěru, že přiznané částečné osvobození od soudních poplatků nedopadá na placení zálohy důkazu, může soud uložit složení zálohy v plné výši. Skutečnosti, že řízení, v němž má být záloha na náklady důkazů složena, je od soudních poplatků osvobozeno (viz ust. § 11 odst. 1 ZSOP, vyhl. č. 72/1993 Sb., o osvobození na úseku soudních poplatků, § 28 zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci), nebo že je účastník ze zákona od placení soudních poplatků osvobozen (viz § 11 odst. 2 ZSOP, § 23 odst. 3 zák. č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových krivd, § 21a odst. 2 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku), nemají na rozhodování o povinnosti složit zálohu žádný vliv.¹³³ Ze svého pohledu nepovažují tyto přijaté závěry za zcela spravedlivé. Jestliže již jednou zákonodárce uznal, že pro určité subjekty či řízení nevyžaduje zaplacení soudního poplatku, dává tak najevo svoji solidaritu. Ta by se měla projevit i v úpravě zálohy na důkaz, a tato záloha by neměla být ani v případě věcného ani osobního osvobození od soudních poplatků požadována.

Podmínka zaplacení zálohy může být splněna i dodatečně, a to po uplynutí lhůty stanovené k jejímu zaplacení. Důvodem je charakter této soudem stanovené lhůty, která je tzv. lhůtou soudcovskou (k tomu viz § 55 o.s.ř.) a jejím překročení se právo, resp. povinnost, v daném případě nepromlčuje ani nezaniká.¹³⁴

Důkaz může být bez dalšího proveden i za situace, kdy byla účastníkovi, resp. vedlejšímu účastníkovi, uložena povinnost složit zálohu na náklady důkazu, tato záloha

¹³² Viz subkapitola č. 5.2.8, týkající se individuálního osvobození od soudních poplatků.

¹³³ K tomu výslovně DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 970. ISBN 978-80-7400-107-9 a rovněž usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 11 Co 379/2000, ze dne 31.07.2000.

¹³⁴ A nejedná se ani o soudcovskou lhůtu propadnou. K tomu srov. například § 76 odst. 3 o.s.ř. ve spojení s ust. § 77 odst. 1 písm. a) o.s.ř.

složena nebyla a následně byl daný účastník od placení soudních poplatků osvobozen zcela, nebo částečně (a toto částečné osvobození se vztahuje i na povinnost složení zálohy na náklady důkazu; viz výše).

Posledním případem, kdy důkaz může být proveden, aniž by byla zaplacená záloha, je situace, kdy je to soud, kdo ve smyslu ust. § 120 odst. 2 věty první o.s.ř (viz „Soud může provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.“) rozhodl o provedení důkazu.

Náklady v podobě zálohy na důkaz, které z jakýchkoliv příčin nezaplatili účastníci, nese ze svých prostředků stát a tyto platí příslušný soud. Stát má ovšem právo, aby mu náklady, které platil, nahradili účastníci, resp. vedlejší účastníci podle výsledku řízení.

5.4.6 Náklady třetích osob

Dle § 128 o.s.ř. je každý povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí. Dle § 127 odst. 4 o.s.ř. účastníkovi, popřípadě i někomu jinému, může předseda senátu uložit, aby se dostavil ke znalci, předložil mu potřebné předměty, podal mu nutná vysvětlení, podrobil se lékařskému vyšetření, popřípadě zkoušce krve, anebo aby něco vykonal nebo snášel, jestliže to je k podání znaleckého posudku třeba.

Tyto výše uvedené osoby, kterým soud uložil při dokazování nějakou povinnost a nejsou přitom účastníky řízení nebo vedlejšími účastníky, mají při náhradě nákladů jim v této souvislosti vzniklých stejný nárok jako svědci, tj. na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku (viz ustanovení této kapitoly, týkající se svědečného). Tyto osoby tedy musí svůj nárok uplatnit za stejných podmínek jako svědci. To znamená, že nárok musí uplatnit do tří dnů ode dne splnění povinnosti nebo do tří dnů ode dne, kdy jim bylo sděleno, že od splnění povinnosti bylo upuštěno, že zmeškáním této lhůty nárok zaniká a že o svém nároku a o podmínkách jeho uplatnění musí být soudem poučeny.¹³⁵ Jestliže ovšem tyto třetí osoby poučeny nebudou, k zániku práva na náhradu nákladů nedojde.¹³⁶ Proti rozhodnutí soudu o nárocích třetích osob není odvolání přípustné.¹³⁷

¹³⁵ K tomu DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 961. ISBN 978-80-7400-107-9.

¹³⁶ Viz DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 626. ISBN 978-80-7357-460-4.

5.5 Tlumočné

Tlumočník má za provedení tlumočnického úkonu právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu, souhrnně označeno jako tlumočné.

Právní úprava hotových výdajů v souvislosti s tlumočnickým úkonem je totožná s úpravou hotových výdajů znalce a lze na ni odkázat (viz § 18 zák. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících).

Odměna tlumočníka se, v souladu s ust. § 139 odst. 2 o.s.ř., resp. § 17 odst. 2 zák. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, je-li tlumočnický úkon zadán orgánem veřejné moci (tj. soudem), řídí ustanoveními prováděcího právního předpisu, jímž je vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Za takové tlumočnické úkony se považují ústní či písemný překlad z cizího jazyka do češtiny nebo naopak, a z cizího jazyka do cizího jazyka. Odměna náleží rovněž za jazykovou revizi překladu, kterážto je ovšem redukována. Bylo-li nicméně nutno při revizi překladu jeho text zcela přepracovat, náleží tlumočnickovi odměna v plné výši. Tlumočné taktéž náleží za tlumočení ústních projevů ve styku s hluchoněnými osobami. Tlumočné může být s ohledem na náročnost tlumočnického úkonu dále navyšováno nebo naopak poníženo (při provedení úkonu opožděně nebo nekvalitně) či dokonce zcela odepřeno (jde-li o zvlášť závažný případ nekvalitního provedení úkonu).¹³⁸

Co se týká navýšení odměny (a náhrady nákladů vynaložených v souvislosti s tlumočnickým úkonem) o daň z přidané hodnoty, je rovněž možné odkázat na příslušnou pasáž u kapitoly, týkající se znalečného.

Při jednání soudu s účastníkem v jeho mateřském jazyce¹³⁹ nese náklady na tlumočné stát a nikomu se jako náhrada nákladů řízení nepřiznává. To samé platí i o tlumočení do znakové řeči (viz § 141 odst. 2 o.s.ř., stejně jako rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 1 Cz 15/84, ze dne 28.04.1984).

¹³⁷ Srov. § 202 odst. 1 písm. e) o.s.ř. a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 24 Co 700/2002, ze dne 19.12.2002.

¹³⁸ K tomu srov. §§ 22 a 27 vyhl. č. 37/1967 Sb.

¹³⁹ K tomu viz ust. § 18 odst. 2 o.s.ř. a čl. 37 odst. 4 Listiny a GERLOCH, Aleš et al. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002, s. 450. ISBN 80-7175-077-8.

5.6 Náhrada za daň z přidané hodnoty

Jestliže je účastníkovi přiznána náhrada nákladů řízení a je zastoupen advokátem, resp. notářem či patentovým zástupcem, a tento je plátcem daně z přidané hodnoty (také jen „DPH“), případně se jedná o zaměstnance či společníka¹⁴⁰, patří tato daň mezi náklady řízení.¹⁴¹ Takto to ostatně také judikoval i Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 21 Cdo 1556/2004, ze dne 15.12.2004, když uvedl, že částka odpovídající dani z přidané hodnoty je jedním z druhů nákladů řízení (§ 137 odst. 1 a 3 o. s. ř.), a to za předpokladu, že účastníka řízení zastupoval advokát, notář nebo patentový zástupce, který je plátcem daně z přidané hodnoty. Základem pro stanovení náhrady za DPH je vždy odměna a náhrada hotových výdajů, která je soudem účastníku přiznána při rozhodování o náhradě nákladů řízení.¹⁴² Není jí tedy částka, kterou účastník svému zástupci zaplatí jako odměnu a náhradu hotových výdajů na základě smlouvy, případně na základě předpisů o mimosmluvní odměně)

Mezi náklady řízení je třeba počítat i náhradu za daň z přidané hodnoty v případě odměny mediátora za první setkání s ním nařízené soudem dle ust. § 100 odst. 2 občanského soudního řádu, pokud je mediátor plátcem daně z přidané hodnoty, a to dle ust. § 15 věty druhé vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

Stanovení výše daně vyplývá z právního předpisu, jímž je zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Výši požadované daně z přidané hodnoty by měl účastník, resp. tento jeho zástupce, optimálně soudu vyčíslit, eventuálně, alespoň sdělit, že zástupce je plátcem DPH. Skutečnost, že zástupce je plátcem DPH, se prokazuje předložením osvědčení o registraci plátce DPH, vydaného příslušným správcem daně.¹⁴³ Soud sám, alespoň dle usnesení Krajského soud v Ústí nad Labem, sp. zn. 14 Co 272/2008 ze dne 23.09.2008, není povinen skutečnost, že je

¹⁴⁰ Viz ust. § 137 odst. 3 o.s.ř.

¹⁴¹ K tomu SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 482. ISBN 978-80-7400-506-0 a také PTAŠNIK, Adam. *Náhrada nákladů civilního řízení a DPH - změny od roku 2004. Právní rozhledy*, Praha: C.H.Beck, 2006, č. 1/2006, s. 31. ISSN 1210-6410.

¹⁴² Viz DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 616. ISBN 978-80-7357-460-4.

¹⁴³ Ust. § 14a advokátního tarifu a DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 616. ISBN 978-80-7357-460-4.

zástupcem plátem DPH, sám zjišťovat, pokud taková skutečnost nevyplývá ze spisu. V dané věci soud konstatoval, že není úřední povinností soudu před rozhodnutím o povinnosti k náhradě nákladů řízení zjišťovat, zda advokát účastníka je či není plátcem daně z přidané hodnoty. Z odůvodnění tohoto rozhodnutí ovšem není zřejmé, jestli advokát měl u nadepsaného soudu založeno ve správním deníku pod spisovou značkou sdělení o jeho registraci k DPH. Jestliže tomu tak obecně je, měl by k tomuto soud – tedy k informaci o plátcovství DPH, založené ve správním deníku u daného soudu - ze své úřední činnosti přihlídnout a pro takový případ použít extenzivní výklad „skutečnosti vyplývající ze spisu“. V opačném případě by totiž pozbývala smyslu evidence takových informací, založených ve správním deníku (jako například udělená plná moc od účastníka, či právě registrace k DPH).

5.7 Odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2

V návaznosti na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21. května 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, a v souladu s implementačním požadavkem v ní formulovaným, byl v České republice přijat samostatný zákon o mediaci publikovaný pod č. 202/2012 Sb., který nabyl účinnosti k 1. září 2012.¹⁴⁴ Tento právní předpis byl následně doplněn prováděcí vyhláškou č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Mediátorem je pak míněna osoba, která vykonává mediační činnost ve smyslu citovaného zák. č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)¹⁴⁵, a která byla pro tyto účely zapsána v seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Dle zákonné definice se mediací rozumí postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými, resp. účastníky, tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.

¹⁴⁴ Tomuto zákonu byla značná pozornost věnována i v odborné literatuře, Bulletin advokacie mu věnoval celé tematické číslo (k tomu viz BA 6/2013).

¹⁴⁵ Legislativně je v současnosti zakotvena jak mediace v trestně-právní justici, a to zákonem o probační a mediační službě (č.257/2000 Sb.), tak mediace v netrestní oblasti, a to zákonem o mediaci a o změně některých zákonů (č. 202/2012 Sb.).

Na základě zákona č. 202/2012 Sb. došlo ke změnám i v občanském soudním řádu, když byla nově, s účinností od 01.09.2012, mezi náklady řízení uvedené v § 137 odst. 1 o.s.ř. zařazena i odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.

Podle dotčeného ust. § 100 odst. 2 o.s.ř. platí, že je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit¹⁴⁶ první setkání¹⁴⁷ se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců.¹⁴⁸ Zákon ale neukládá povinnost vyčerpat „časovou dotaci“ 3 hodin v plném rozsahu, jestliže je kratší doba pro dosažení účelu prvního setkání dostačující. Je v této souvislosti nutné upozornit na to, že soud nařizuje (první) setkání účastníků s mediátorem, nikoliv mediaci jako takovou, jejímž výsledkem by byla mediační dohoda. Jestliže se účastníci rozhodnou pokračovat v mediačním jednání i po uplynutí tříhodinové dotace, sjednávají s mediátorem odměnu smluvní a zahrnují její výši do smlouvy o provedení mediace.¹⁴⁹

Nařídil-li takto soud účastníkům první setkání s mediátorem a nedohodnou-li se účastníci řízení s mediátorem jinak, náleží mediátorovi odměna stanovená prováděcím právním předpisem, jímž je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Tuto odměnu hradí strany konfliktu, souladu s ust. § 10 odst. 3 vyhl. č. 277/2012 Sb., rovným dílem. Dle § 15 této vyhlášky činí výše odměny za první setkání s mediátorem nařízené soudem 400,- Kč za každou započatou hodinu. Není ani vyloučeno, aby první setkání s mediátorem po vzájemné dohodě proběhlo bezplatně. Mediátor má také nárok na náhradu hotových výdajů (zejména cestovní výdaje, poštovné a náklady na pořízení opisů a kopií), ovšem pouze za situace, že tak bude mezi ním a účastníky sjednáno.¹⁵⁰ Je-li zapsaný mediátor plátcem daně z

¹⁴⁶ Proti tomuto usnesení soudu přitom není odvolání přípustné (k tomu srov. § 202 odst. 1 písm. m) o.s.ř.).

¹⁴⁷ První setkání nelze nařídit po dobu platnosti předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.

¹⁴⁸ A po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje. Viz ust. 100 odst. 2 o.s.ř. Proti tomuto usnesení soudu není odvolání přípustné (k tomu srov. § 202 odst. 1 písm. k) o.s.ř.)

¹⁴⁹ Srov. DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 265. ISBN 978-80-7400-458-2.

¹⁵⁰ Srov. DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 57. ISBN 978-80-7400-458-2.

přidané hodnoty, náleží mu rovněž náhrada za daň z přidané hodnoty (k tomu viz rovněž subkapitola 5.6).

Mediátor může od účastníků také požadovat složení zálohy, a to i v případě prvního setkání. Pokud by ji ale účastníci v rozporu s dohodou nezaplatili, není a nesmí to být důvod pro odmítnutí prvního setkání (k tomu srov. možnost ukončení mediace dle § 6 odst. 2 zákona o mediaci).¹⁵¹

Dle § 140 odst. 3 věty první před středníkem o.s.ř. platí, že bylo-li nařízeno první setkání s mediátorem podle § 100 odst. 2 nebo § 114c odst. 3 písm. d), platí odměnu za účastníka osvobozeného od soudních poplatků stát. K tomu je třeba doplnit, že toto osvobození od placení odměny mediátora se týká pouze prvního setkání s mediátorem a nikoliv mediace samotné, která je samostatným smluvním vztahem mezi mediátorem a stranami.¹⁵²

5.8 Odměna za zastupování advokátem, resp. notářem a patentovým zástupcem

5.8.1 Úvodem

Odměna za zastupování patří k *expressis verbis* citovaným nákladům řízení, uvedeným v § 137 odst. 1 o.s.ř., ovšem za podmínky v odst. 2 téhož paragrafu, tedy že zástupcem je advokát, notář anebo patentový zástupce v rozsahu oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy. Vzhledem k tomu, že ust. § 3 odst. 1 notářského řádu neumožňuje notáři zastupování účastníka v občanském řízení sporném, tato práce nebude odměnu za zastupování notáře dále podrobně rozebírat.

Od 01.01.2003 může být zástupcem účastníka ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví dle § 25b o.s.ř. též patentový zástupce. Vzhledem k tomu, že při určování jeho odměny má být vycházeno z právního předpisu, jímž jsou stanoveny odměny a

¹⁵¹ Srov. DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 57. ISBN 978-80-7400-458-2.

¹⁵² SVATOŠ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 48. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

náhrady advokátům za poskytování právních služeb¹⁵³, nebude již dále v textu výlučně na odměnu patentového zástupce poukazováno.

Oproti předchozím subkapitolám, věnujícím se nákladům řízení *de lege lata*, pak bude tato kapitola zahrnovat nejen aktuální právní úpravu, ale pro lepší pochopení východisek pro její jednotlivé změny i historický exkurz, spojený s mými závěry k jednotlivým podstatným etapám, které se odměny zástupce, resp. advokáta týkají.

5.8.2 Odměna za zastupování advokátem od 01.07.1990 do 01.07.1996

Prvním předpisem, který vstoupil v účinnost (ke dni 01.07.1990) po celospolečenských změnách v listopadu roku 1989 a přechodu k tržnímu hospodářství, a který upravoval odměnu advokáta, byla vyhl. Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 270/1990 Sb., o odměnách advokátů a komerčních právníků¹⁵⁴ za poskytování právní pomoci.

Tato vyhláška znala a upravovala odměnu advokáta smluvenou i tzv. mimosmluvní. Smluvní odměna mohla být určena jako hodinová¹⁵⁵, paušální¹⁵⁶, či podílová¹⁵⁷. Smluvní odměna nesměla ale činit méně, než by činila mimosmluvní odměna v téže věci.

¹⁵³ Viz BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 632. ISBN 80-7179-378-7.

¹⁵⁴ Kterí se s účinností zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, stali advokáty sdruženými v České advokátní komoře.

¹⁵⁵ Podle počtu hodin účelně vynaložených k vyřízení věci a hodinové sazby; základní sazba hodinové odměny činila 200 Kčs za každou započatou hodinu a mohla být dohodnuto její snížení až na polovinu či její zvýšení až na trojnásobek, šlo-li o věc mimořádně obtížnou nebo je-li k jejímu vyřízení nutné použití cizího práva nebo cizího jazyka.

¹⁵⁶ Paušální částkou; za úplné vyřízení věci nebo souboru věcí, nebo za poskytování právní pomoci v určitém časovém období nebo po dobu neurčitou. Hodinovou a paušální odměnu bylo přitom možné kombinovat.

¹⁵⁷ Podílem na hodnotě věci; ve formě podílu na hodnotě věci, která byla předmětem řízení před soudem nebo jiným orgánem, odměna ovšem nesměla přesahovat 20% hodnoty věci a byla rovněž limitována úspěchem klienta ve věci

Dle § 4 cit. vyhlášky mohl advokát poskytnout právní pomoc bezplatně, jen šlo-li o jednoduchou informativní poradou, anebo se souhlasem představenstva České advokátní komory.

Za situace, kdy nedošlo ke sjednání odměny, tu bylo možné určit „mimosmluvně“ dle § 12 an. vyhl. č. 270/1990 Sb., tj. podle hodnoty nebo druhu věci a podle počtu úkonů právní pomoci, které advokát ve věci vykonal. Z pohledu tématu a zaměření této práce vidím jako podstatné a z tohoto důvodu i zdůrazňuji, že při stanovení nákladů řízení, jejichž náhrada se přiznávala klientovi proti jiné fyzické či právnické osobě, se výše odměny advokáta určovala podle ustanovení této vyhlášky o mimosmluvní odměně.¹⁵⁸ Výpočet mimosmluvní odměny probíhal a probíhá prakticky tak, že se nejprve určí sazba jednoho úkonu právní pomoci, resp. služby¹⁵⁹, při níž se vychází z hodnoty věci.

U řízení, jejichž předmětem bylo peněžité plnění, bylo nutné přepočíst hodnotu věci v řízení dle tabulky uvedené v § 13 odst. 1 vyhl. 270/1990 Sb. Pro určitý typ řízení ovšem tento princip nebylo možné aplikovat bez dalšího. Proto například v případech opětujících se plnění či v řízení ve věcech zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví a ve věcech vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví bylo nutné přihlídnout k dalším požadavkům uvedeným v § 13 cit. vyhlášky.

Takto zjištěná sazba jednoho úkonu právní pomoci se násobila počtem úkonů provedených v řízení. Co bylo míněno úkonem právní pomoci, za který náležela odměna, stanovil § 16 vyhl. č. 270/1990 Sb. Za úkony právní pomoci tam neuvedené náležela odměna jako za úkony, jimž jsou svou povahou a účelem nejbližší.

Závěr:

Vyhlášku č. 270/1990 Sb. je možné označit za první „polistopadový“ právní předpis upravující odměnu advokátů a komerčních právníků. Současně v něm obsažený princip výpočtu mimosmluvní odměny, sloužící také pro výpočet nákladů právního zastoupení v řízení, je obdobou principu výpočtu v toho času platném právním předpisu, jímž je

¹⁵⁸ A ustanovení § 17 odst. 1 první věta se nepoužilo. K tomu viz ust. § 23 odst. 1 věty první vyhl. 270/1990 Sb.

¹⁵⁹ Viz ust. § 6 an. AT.

advokátní tarif. Zajímavostí tohoto předpisu je i to, že rušil předtím účinný advokátní tarif¹⁶⁰, aby byl následně sám advokátním tarifem¹⁶¹ zrušen.

5.8.3 Odměna za zastupování advokátem od 01.07.1996 do 31.12.2000 (a od 07.05.2013 do současnosti)

S účinností od 01.07.1996 byla vyhl. č. 270/1990 Sb. zrušena a nahrazena vyhláškou¹⁶² Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), která je dodnes účinná. V advokátní tarifu byly, v souladu s předchozí právní úpravou, zachovány stejné principy pro stanovení odměny advokáta, kterou je možné sjednat smluvně, a pokud takto určena není, řídí se ustanoveními této vyhlášky o mimosmluvní odměně.

Advokátní tarif oproti předchozí vyhlášce již *expressis verbis* neobsahuje všechny možnosti sjednání smluvní odměny. Ta však i nadále může být sjednána jako tzv. hodinová (viz § 4 AT), ale rovněž jako paušální, či podílová.¹⁶³ Krom toho je možné sjednat smluvní odměnu i tak, že ta bude, s odkazem na ustanovení advokátního tarifu, určena podle sazeb mimosmluvní odměny advokáta.

I s ohledem na další legislativní vývoj (viz níže) také nadále platí, že při stanovení nákladů řízení, jejichž náhrada se klientovi přiznává rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, se výše odměny advokáta určí podle ustanovení o mimosmluvní odměně.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Tj. vyhlášku ministra spravedlnosti č. 50/1965 Sb., o odměnách za poskytování právní pomoci (advokátní tarif).

¹⁶¹ Tj. vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

¹⁶² Staronovou, dá se k následujícímu vývoji poznamenat.

¹⁶³ Smluvní volnost u posledního typu odměny je nicméně korigována vnitřním stavovským předpisem České advokátní komory, tj. usnesením představenstva České advokátní komory 1/1997, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex, dále také jen „etický kodex“), který v čl. 10 odst. 5 stanoví, že advokát je oprávněn sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci, je-li výše takto sjednané odměny přiměřená, přičemž za přiměřenou však nelze zpravidla považovat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, pokud tento podíl je vyšší než 25 %.

¹⁶⁴ Nestanoví-li tato vyhláška jinak; § 12 odst. 2 se neužije. Na to je advokát povinen upozornit klienta, jedná-li s ním o smluvní odměně. K tomu viz § 1 odst. 2 AT.

Podle ustanovení o mimosmluvní odměně se určí i výše odměny advokáta ustanoveného soudem (viz § 1 odst. 3 AT).

Ustanovení advokátního tarifu upravují možnosti sjednání smluvní odměny a krom toho ve své dvojjediné funkci určují výši mimosmluvní odměny, jakož i náhradu právního zastoupení v občanském soudním řízení.

Mimosmluvní odměna se tedy pro účely soudního řízení vypočítává tak, že se v souladu s ust. § 6 odst. 1 AT stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci vykonal. Aby bylo možné hodnotu úkonu právní služby stanovit, je potřeba zjistit, kolik činí tzv. tarifní hodnota. Za tuto tarifní hodnotu se považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká, resp. předmět řízení. Za cenu práva se považuje jak hodnota pohledávky, tak i dluhu. Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství¹⁶⁵, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok.

Advokátní tarif v platném znění dále upřesňuje pravidla pro výpočet tarifní hodnoty v případech opětujících se plnění (§ 8 odst. 2 AT), ve věcech zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 8 odst. 5 AT) či společného jmění manželů (§ 8 odst. 6 AT) apod.

Často ovšem hodnotu věci nebo práva nelze vyjádřit v penězích, nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Pro takové případy advokátní tarif konstruuje vyvratitelnou právní domněnku, že tarifní hodnota činí částku 10.000,- Kč.¹⁶⁶

S ohledem na specifický charakter mnohých řízení, kupříkladu ve věcech nároků fyzických osob v oblasti sociálního zabezpečení, důchodového, nemocenského a všeobecného zdravotního pojištění (§ 9 odst. 2 AT), zřízení nebo zrušení věcného břemene nebo práva stavby a dalších práv a povinností z věcných břemen nebo práva stavby (§ 9 odst. 3 AT) či osobnostních práv (§ 9 odst. 4 AT) jsou ve světle ust. § 9 odst. 1 AT uvedeny u těchto řízení tarifní hodnoty v rozpětí od 5.000,- Kč do 50.000,- Kč.

¹⁶⁵ K příslušenství se při určení tarifní hodnoty původně přihlíželo, a to až do dne 01.01.2013, tj. do nabytí účinnosti vyhl. č. 486/2012 Sb., již byl novelizován advokátní tarif. K tomu rovněž viz náleží Ústavního soudu, sp. zn. I.ÚS 196/14, ze dne 28. 01.2015.

¹⁶⁶ Ovšem není-li dále v advokátním tarifu stanoveno jinak

Takto zjištěná sazba úkonu právní služby může být ještě dále redukována, a to o 20 %, jde-li mj. o úkony právních služeb ustanoveného zástupce (ev. ustanoveného opatrovníka) v občanském soudním řízení.¹⁶⁷ Odměna může být naopak také dle § 12 odst. 1 navýšena až trojnásobek (i když v praxi se tak často neděje) u úkonů právní služby mimořádně obtížných, zejména je-li k nim třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo u úkonů právní služby časově náročných. Může být pozměněna i díky zastupování dvou a více osob v řízení (§ 12 odst. 4 AT), kdy náleží advokátu mimosmluvní odměna snížená o 20% za každou takto zastupovanou osobu. Výsledná sazba úkonu právní služby je poté násobena počtem úkonů, které ve věci advokát vykonal.

Jednotlivé úkony právní služby jsou uvedeny v § 11 odst. 1 AT a § 11 odst. 2 AT, přičemž u úkonů v tomto odstavci uvedených náleží odměny pouze ve výši ½ mimosmluvní odměny. Obdobně jako u vyhl. č. 270/1990 Sb., náleží dle ust. § 11 odst. 3 AT za úkony právní služby neuvedené v odstavcích 1 a 2 odměna jako za úkony, jimž jsou svou povahou a účelem nejbližší.

V civilním řízení sporném advokát žalobce zpravidla činí do podání návrhu na zahájení řízení (podáním žaloby) včetně¹⁶⁸ tři úkony právní služby. Předně je to převzetí a příprava zastoupení ve věci, a to na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb dle § 11 odst. 1 písm. a) AT. Dále je to sepis výzvy k plnění ve smyslu ust. § 142a o.s.ř.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Toto snížení bylo nejprve historicky spjato s povodněmi roku 1997. Za vzniku mimořádných výdajů na straně státu na pokrytí vzniklých škod Česká advokátní komora sama a dobrovolně přijala snížení svých odměn v případě ustanovení ex-offo v trestním řízení, a to o 10 % v tehdy platném ust. § 15a AT. V průběhu dalších let pak toto snižování nejenže nebylo z tarifu odstraněno, ale naopak ještě procentně navýšeno (až na 30 %) a rozšířen byl také okruh věcí – týkalo se nově i ustanovení ve věcech civilních. Snížení odměny již také dále nebylo odůvodňováno povodněmi, ale zastavením růstu mandatorních výdajů na odměny ustanovených advokátů. K tomu viz PAPEŽ, Vladimír et al. Předpisy o odměňování advokátů. Komentář. *Bulletin advokacie. Zvláštní číslo*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2006, č. 9/2006, s. 73. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/855/BA_06_Z1_tarif.pdf> a SVEJKOVSKÝ, Jaroslav et al. *Zákon o advokacii: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xvii, s. 571. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

¹⁶⁸ K tomu srov. § 14b odst. 1 AT v platném znění.

¹⁶⁹ Viz KOUKAL, Pavel. Předžalobní výzva k plnění podle 142a občanského soudního řádu. *Epravo.cz právo* [online]. 2014-05-05 [cit. 2015-12-07]. Dostupné z WWW: <

Citované ustanovení občanského soudního řádu, účinné od 01.01.2013¹⁷⁰, stanoví, že žalobce, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti¹⁷¹, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen jestliže žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění.¹⁷² Krom toho, že výzva k plnění je podmínkou pro přiznání náhrady nákladů řízení, je rovněž účtovatelným úkonem právní služby, resp. součástí nákladů řízení účastníka, a to na základě novely advokátního tarifu provedené vyhl. č. 486/2012 Sb., s účinností od 01.01.2013. Obsahuje-li tato výzva k plnění předcházející návrhu ve věci samé základní skutkový a právní rozbor, je úkonem právní služby dle § 11 odst. 1 písm. d) AT, popř. je ve své úspornější formě (jinak řečeno komu a kolik oslovený subjekt dluží včetně výzvy k zaplacení) účtovatelná jako „jednoduchá“ výzva k plnění dle § 11 odst. 2 písm. h) AT.

Zde si dovoluji krátkou a kritickou připomínku k přijetí úpravy výzvy k plnění v ust. § 142a o.s.ř., jakož i v ust. § 11 odst. 1 písm. d) AT a 11 odst. 2 písm. h). I díky osobní zkušenosti mám za to, že výzva k plnění svoji úlohu v podobě upozornění na možný spor, neplní. Dlužníkům se často dostává do ruky pouze další písemnost, na kterou nereagují, a není výjimkou ani to, že tato písemnost se vrací věřitelům, resp. jejich právním zástupcům, zpět jako nedoručená. Tato písemnost tak v podstatě pouze

<http://www.epravo.cz/top/clanky/predzalobni-vyzva-k-plneni-podle-142a-obcanskeho-soudniho-radu-94049.html>>.

¹⁷⁰ Provedené zák. č. 396/2012 Sb.

¹⁷¹ Resp. ve věci zahájené podle § 80 písm. b) o.s.ř., a to ve znění účinném do 30.06.2015.

¹⁷² To ovšem neplatí bezvýjimečně. Jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, může soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti žalobci přiznat i v případě, že žalobce žalovanému výzvu k plnění za podmínek uvedených v odstavci 1 nezaslal (§ 142a o.s.ř.). Mezi důvody hodné zvláštního zřetele lze zařadit, že dlužník s více pohledávkami vůči věřiteli nikdy dobrovolně nesplnil, že dlužníku se výzvu nedaří doručit pro zavinění na straně žalovaného, že dlužník o své povinnosti prokazatelně ví, nebo „je-li v průběhu soudního řízení prokázáno, že chybějící předžalobní výzva stejně neměla na negativní postoj žalovaného v soudním řízení žádný vliv“. K tomu viz SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 473. ISBN 978-80-7400-506-0 a CHALUPA, Luboš. K aktuálním otázkám náhrady nákladů soudního řízení. *Aplikace práva*. 2013, č. 1/2013, s. 9. ISSN 2336-5560 [online]. 2013-03-29 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.aplikaceprava.cz/files/aplikace-prava-01-2013.pdf>>.

navyšuje, a mám za to, že nadbytečně, náklady řízení.¹⁷³ Nemohu rovněž souhlasit s formálními podmínkami stanovenými pro podobu takové výzvy, a to zejména v její tzv. „kvalifikované podobě“ dle § 11 odst. 1 písm. d) AT. Právní rozbor věci, jako jedna z podmínek pro naplnění uznatelnosti výzvy jako úkonu právní služby, je dle mého názoru neodůvodnitelná. Judikatura českých soudů se ustálila v tom¹⁷⁴, že právní posouzení skutku (skutkového děje) je vždy úkolem soudu. Proto není dle mého názoru na místě, aby nárok právně hodnotila jedna ze stran¹⁷⁵, nemá-li tuto povinnost při užití argumentace a *maiori ad minus*¹⁷⁶ ani v meritu věci (a to ani v zjednodušeném rozkazním řízení, kdy není slyšena druhá strana). Vzhledem k mým výše uvedeným námitkám, bych jako úpravu *de lege ferenda* navrhoval zrušení tzv. „kvalifikované výzvy“ jako úkonu právní služby dle § 11 odst. 1 písm. d) AT. V advokátním tarifu by tak mohla zůstat toliko jednoduchá výzva k plnění (v hodnotě jedné poloviny úkonu právní služby), která by zásadně náklady řízení navyšovala a současně by plnila požadavek zákonodárce, aby byl účastník upozorněn před zahájením řízení u soudu.

Třetím úkonem právní služby je pak sepsání žaloby, resp. návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, a to ve smyslu § 11 odst. 1 písm. d) AT.

Advokát žalovaného, stejně jako žalobce, nejprve přebírá a připravuje zastoupení v řízení, a poté zpravidla činí vyjádření k žalobě dle § 11 odst. 1 písm. d), popř. podává odpor, na nějž zpravidla (a v souladu s ust. 114b o.s.ř.) opět navazuje vyjádření k žalobě. Byť i samotný a nezdůvodněný odpor je úkonem ve věci samé, jeho účtování je dle názoru výboru pro advokátní tarif České advokátní komory¹⁷⁷ stejně neetické jako

¹⁷³ V případech uvedených v § 14b AT nicméně v jejich redukované podobě. Viz dále v textu.

¹⁷⁴ Viz rozsudky Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001 ze dne 31.07.2003, a zejm. pak sp. zn. 33 Odo 647/2006, ze dne 22.05.2008.

¹⁷⁵ Byť může, ale soud tak jako tak jejím právním názorem vázán není.

¹⁷⁶ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, s. 172 Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

¹⁷⁷ Viz PAPEŽ, Vladimír; KOVÁŘOVÁ, Daniela. Otázky advokátních tarifů a předpisy s nimi související. Texty právních předpisů s odkazy na literaturu. *Bulletin advokacie. Zvláštní číslo*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2003, č. 12/2003, s. 21. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/183/BA_03_Z2.pdf>.

účtování „blanketního“¹⁷⁸ odvolání. Proto by jeho účtování v rámci nákladů zastoupení advokátem mělo být zohledněno jako jeden úkon (tj. „blanketní“ odvolání a jeho následné odůvodnění).

Mezi další pravidelně účtované úkony patří účast na jednání před soudem (a to každé započaté dvě hodiny) dle § 11 odst. 1 písm. g) AT a (částečné) zpětvzetí žaloby s návrhem na (částečné) zastavení řízení ve smyslu § 11 odst. 1 písm. d) AT.¹⁷⁹ V rámci řízení o řádných a mimořádných opravných prostředcích je pravidelným účtovatelným úkonem sepis odvolání, popř. dovolání, návrhu na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost a vyjádření k nim dle § 11 odst. 1 písm. k) AT. Dále to je rovněž návrh na předběžné opatření, dojde-li k němu před zahájením řízení a sepis odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření a vyjádření k nim dle § 11 odst. 1 písm. j) AT.

Soudy naopak velice zřídka, ba vůbec, nepřiznávají úkony v řízení v podobě sepisu právního rozboru věci dle ust. § 11 odst. 1 písm. h) AT, či úkon v podobě další porady s klientem přesahující jednu hodinu dle § 11 odst. 1 písm. c) AT, zejména v návaznosti na výsledek jednání u soudu.¹⁸⁰

Závěr:

Advokátní tarif je z mého pohledu předpisem vyhovujícím. Tomu odpovídá i relativně nízký počet jeho novelizací (kterých bylo k dnešnímu dni jedenáct).¹⁸¹

Nemůžu se zcela ztotožnit s názorem zákonodárce, který při přijímání úpravy stanovující odměnu za zastoupení paušálně za řízení v jednom stupni (k tomu viz

¹⁷⁸ Rozuměj odvolání, u kterého, pouze pro účely zachování lhůty, absentuje odůvodnění, a jež bývá doplněno s časovým odstupem.

¹⁷⁹ Shodně Usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 62 Co 5/2001, ze dne 28.02.2001, k tomu rovněž SVEJKOVSKÝ, Jaroslav et al. *Zákon o advokacii: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xvii, s. 561 an. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

¹⁸⁰ Tento úkon je zpravidla a častěji honorován v rámci trestního řízení, zvláště je-li obviněný vazebně stíhán. K tomu viz SVEJKOVSKÝ, Jaroslav et al. *Zákon o advokacii: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xvii, s. 570. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2 a PAPEŽ, Vladimír et al. *Předpisy o odměňování advokátů. Komentář. Bulletin advokacie. Zvláštní číslo*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2006, č. 9/2006, s. 50. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/855/BA_06_Z1_tarif.pdf>.

¹⁸¹ A možné „dvacetiny“ v roce 2016, pochopitelně při vědomí, že tento předpis existoval 13 let paralelně vedle předpisu dalšího, tj. vyhl. 484/2000 Sb. (viz dále).

následující kapitola), hovořil o advokátním tarifu jako o předpisu umožňujícím průtahy v řízení.

Dílem je to dáno zavedením koncentrace řízení do občasného soudního řádu s účinností od 01.07.2009. Dle této úpravy je nutné, aby účastníci uvedli rozhodné skutečnosti o věci samé a označili důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, a pokud se přípravné jednání nekonalo, do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla soudem účastníkům poskytnuta. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlídnout, jen ve výjimečných, zákonem předvídaných případech (k tomu srov. §§ 114c odst. 4 a 118b odst. 1 o. s. ř). Smyslem koncentrace řízení pak je zejména vyřízení věci v přiměřené době a s přiměřenými náklady.¹⁸²

Ovšem i bez výše zmíněného zavedeného principu koncentrace by advokát měl být při činění úkonů v řízení (majícím povahu protahování sporu) limitován dalším významným mechanismem – vnitřními stavovskými předpisy České advokátní komory, konkrétně etickým kodexem. Dle jeho čl. 4 odst. 1 je advokát všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu. A dále je dle čl. 4 odst. 3 etického kodexu advokátu stanoveno, že jeho projevy v souvislosti s výkonem advokacie jsou věcné, střízlivé a nikoliv vědomě nepravdivé.¹⁸³ Jestliže by tedy advokát byl rozhodnut navyšovat úkony v řízení, mohl být postihován i kárně (bylo-li by takové jednání shledáno za kárné provinění) v kárném řízení vedeném před orgány České advokátní komory.¹⁸⁴

Dílčí kritiku bych nicméně zaujal k přijetí úpravy u tzv. kvalifikované výzvy (viz shora). Druhým, z mého pohledu kritizovatelným ustanovením, je ust. § 14b advokátního tarifu (tomu se pak věnuje subkapitola 5.9.6 této práce).

¹⁸² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 163. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

¹⁸³ K tomu SVEJKOVSKÝ, Jaroslav et al. *Zákon o advokacii: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xvii, s. 444 an. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

¹⁸⁴ K tomu rovněž viz § 32 an. zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii.

5.8.4 Odměna za zastupování advokátem od 01.01.2001 do 07.05.2013

Shora uvedené určování výše odměny za zastoupení advokátem, které se řídí ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně, naráželo (a je pravdou, že stále naráží) na problém spočívající v systému tohoto odměňování.

Dle důvodové zprávy¹⁸⁵ k zák. č. 30/2000 Sb.¹⁸⁶, jímž byl, a to zásadně, novelizován občanský soudní řád, byl systém odměny závislý na počtu (množství) úkonů právní pomoci a důvodem průtahů ve skončení věci (čím více úkonů, tím vyšší odměna).¹⁸⁷ Krom toho byl dle důvodové zprávy výpočet odměny složitý a natolik komplikovaný, že v mnoha případech představoval nejnáročnější část soudního rozhodnutí; rozhodnutí soudů prvního stupně o náhradě nákladů řízení proto také mělo být často samo o sobě předmětem odvolacího řízení.

K odstranění tohoto nežádoucího stavu bylo navrženo, aby se advokátním tarifem řídilo pouze rozhodování o nákladech podle § 147 o.s.ř., tj. institut separace nákladů řízení. V ostatních případech (zejména při rozhodování o nákladech řízení podle jeho výsledku) se měla řídit výše odměny za zastupování advokátem nebo notářem zvláštním předpisem, v němž by byla stanovena paušální sazbou (bez ohledu na množství úkonů právní služby) za řízení v jednom stupni (tj. za řízení v prvním stupni, za řízení odvolací, za řízení dovolací); výše paušálních sazeb by se lišila jen podle druhu řízení, popřípadě podle předmětu řízení. Takto navrhovaná úprava si kladla za cíl zrychlení a

¹⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. 1999-06-17 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=257&CT1=0>>.

¹⁸⁶ Někdy proto označovaná jako tzv. velká novela o.s.ř. Viz např. Stavinohová, J., Hlavsa, P.: *Civilní proces a organizace soudnictví*, 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 160 an.

¹⁸⁷ Tento princip nicméně neplatí zcela bezvýhradně, a to zejména díky institutu koncentrace řízení, zavedený s účinností od 1. 7. 2009 novelou o.s.ř., a to zák. č. 7/2009 Sb. (zejm. § 114c odst. 4 a §118b odst. 1 o. s. ř.). K tomu viz JIRSA, Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *Právní prostor* [online]. 2014-04-22 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zamysleni-nad-zakonnou-koncentraci-aneb-neni-li-koncentrace-v-mysli-je-v-zakonu-k-nicemu>> či WINTEROVÁ, Alena. Nad perspektivami českého civilního procesu. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2008, č. 19/2008, s. 706. ISSN 1210-6410.

zjednodušení občanského soudního řízení. Výsledkem legislativních představ o výše zmíněném předpisu, bylo přijetí vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.(dále také jen „paušální vyhláška“), kterou se stanovily paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, a kterou se měnil advokátní tarif.¹⁸⁸

Daná vyhláška vstoupila v účinnost od dne 01.01.2001, a to k provedení ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. , rovněž účinného ode dne 01.01.2001 (a to na základě zák. č. 30/2000 Sb.), a mělo podle ní být postupováno ve všech řízeních zahájených po nabytí její účinnosti, tj. po 1. lednu 2001.¹⁸⁹ Samotná vyhláška pak přechodná ustanovení neobsahovala vůbec. Nebylo tak zcela zřejmé, zda se mělo jednat o zcela nově zahájená řízení, či řízení zahájená na určitém stupni.

Paušální náhrada za spory penězi ocenitelné byla "vystavěna" na šest úkonů právní služby, pro spory penězi neocenitelné v průměru na pět úkonů právní služby.¹⁹⁰ Odměna se dle vyhl. č. 484/2000 Sb. stanovila paušálně za celé řízení a její výše byla vypočtena v závislosti na předmětu řízení, bez ohledu na to, kolik úkonů advokát v řízení provede (k tomu viz Hlava II cit. vyhlášky). Dle § 2 odst. 1 vyhl. 484/200 Sb. se pod celým řízením rozumělo řízení v jednom stupni. To znamená, že například v případě řízení před soudem prvního stupně po proběhnuvším řízení odvolacím, činila celková paušální odměna trojnásobek zjištěné hodnoty řízení v dané věci. Obdobně to platilo při řízení v prvním stupni a následném řízení odvolacím a případném dovolacím.

Při zjišťování sazby odměny pro řízení v jednom stupni bylo vycházeno z peněžité částky nebo z ceny jiného penězi ocenitelného plnění, které bylo předmětem řízení, anebo podle druhu projednávané věci. Pro určení sazeb odměn byl přítom rozhodný stav v době vyhlášení (vydání) rozhodnutí.¹⁹¹ Citovaná vyhláška upravovala i výši

¹⁸⁸ Pouze pro zajímavost a ohledem na další osud této vyhlášky - tehdejší ministrem spravedlnosti v době přijetí této vyhlášky byl JUDr. Pavel Rychetský.

¹⁸⁹ Dle přechodných ustanovení zák. č. 30/2000 Sb. se odměna za zastupování advokátem nebo notářem v řízeních v jednom stupni, která byla zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, stanovila podle dosavadních právních předpisů.

¹⁹⁰ Viz PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2001, č. 2/2001, s. 7. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_02.pdf>.

¹⁹¹ K tomu srov. § 8 odst. 1 věty první před středníkem AT.

odměny podle způsobu skončení řízení, zvláště za situace, kdy věc nebyla projednána meritorně (zejména při odmítnutí žaloby, ev. odvolání či dovolání). Učinil-li advokát nebo notář v řízení pouze jediný úkon právní služby, soud snížil sazbu odměny o 50 %, nejméně na částku 400 Kč. Neučinil-li žádný úkon, odměna mu nepříslušela.

Při výpočtu odměny advokáta mělo být za účinnosti vyhl. 484/2000 Sb. zásadně vycházeno z tohoto předpisu. Z této zásady pak existovaly¹⁹² tři výjimky, a to v případě přiznání náhrady nákladů řízení při jejich separaci podle § 147 o.s.ř., ustanovení advokáta zástupcem či opatrovníkem dle § 149 odst. 2 nebo bylo-li to odůvodněno okolnostmi případu.¹⁹³ V takovém případě mělo být postupováno podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, přičemž tímto předpisem byl míněn advokátní tarif.

Rovněž tak ustanoveními advokátního tarifu se i za účinnosti vyhl. č. 484/2000 Sb. řídilo rozhodování o výši hotových výdajů advokáta, a to v podobě tzv. režijních paušálů za každý v řízení učiněných úkonů právní služby (dle § 13 AT) i náhrada za promeškaný čas dle § 14 AT.

Závěr:

Již v době příprav vyhlášky čelila tato kritice ze strany České advokátní komory, a to pro obecně přijímanou premisu, že právní zástupce má být postavou, která má zájem na protahování soudních sporů, aby dosáhl vyšší odměny.¹⁹⁴ A tedy že přijímaná vyhláška má tomuto jevu zamezit. Advokátní komora tak činila s argumentem, že na protahování řízení nemá zájem ta strana, která se svých práv domáhá po právu. Naopak protistrana má obvykle zájem na prodlužování řízení ve snaze oddálit splnění své povinnosti. Tím může dojít k paradoxu, že pro stranu ve sporu úspěšnou může být přiznání paušální odměny toliko příspěvkem na úhradu právních služeb, zatímco strana, která nejednala po právu, si může být jista, že za sebedelší řízení uhradí v rámci přísudku jen určitou, předem určenou paušální sumu. Krom toho vyhláška nebrala zřetel ani na způsob skončení věci. Je možné zmínit i takovou nežádoucí variantu, kdy

¹⁹² A jako jisté reziduum stále existují, k tomu srov. stále účinné znění § 151 odst. 2 o.s.ř.

¹⁹³ Viz dále v textu.

¹⁹⁴ K těmto úsudkům se kloním kriticky i já, viz závěr subkapitoly 5.9.3.

paušálně přiznaná sazba odměny byla naopak nepřiměřeně nízká, protože povaha konkrétního sporu vyžadovala nadstandardně vysoký počet náročných úkonů.¹⁹⁵

Bez dalšího nemohla být přijímán ani další premisa, tedy že vyhláška č. 484/2000 Sb. nepochybně (sic!) přispěje ke zjednodušení občanského soudního řízení. Měl-li být primárně zaveden princip výpočtu odměny advokáta pomocí paušálních částek, pak stejně jako do účinnosti této vyhlášky, musel být pro účely výpočtu hotových výdajů (§ 13 AT) a náhrady za promeškaný čas (§ 14 AT) aplikován advokátní tarif. V to nepočítaje výjimky z aplikace paušální vyhlášky, presumované v § 151 odst. 2 o.s.ř. a postup dle zvláštního právního předpisu, jímž byl opět advokátní tarif. Z těchto důvodů bylo i nadále, tj. po účinnosti paušální vyhlášky, nutné zjišťovat počet úkonů právní služby v řízení, čímž byl – a to zásadně – oslaben argument hovořící o zjednodušení občanského soudního řízení, a to při výpočtu nákladů řízení.¹⁹⁶

5.8.4.1 Vztah vyhlášky č. 484/2000 Sb. k ust. § 140 odst. 2 o.s.ř.

Přijetím vyhlášky č. 484/2000 Sb., resp. zakotvením principu přiznávání odměny paušálně v § 151 odst. 2 o.s.ř., došlo k zavedení odlišného způsobu výpočtu odměny advokáta v řízení, a to dle dotčené vyhlášky, případně dle advokátního tarifu.

Tato dvojkolejnost vedla k aplikačním potížím při stanovování odměny advokáta ustanoveného podle § 30 o.s.ř. Podle § 140 odst. 2 o. s. ř. (ve znění účinném do 1. 8. 2005)¹⁹⁷ byl-li ustanoven účastníku zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát; tento nárok advokáta, je-li plátcem daně, se zvyšuje o částku odpovídající této dani, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu. O výši této odměny, stejně jako o náhradě hotových výdajů bylo rozhodováno podle ustanovení advokátního tarifu, upravujícího mimosmluvní odměnu, a to s ohledem na znění § 1 odst. 3 ve spojení s § 1 odst. 2 advokátního tarifu. Soudy v případech ustanovení advokáta zástupcem narážely na značnou disproporci. Na jedné straně mezi odměnou, přiznávanou advokátu podle ustanovení o mimosmluvní odměně dle advokátního tarifu.

¹⁹⁵Viz bod 102 plenárního nálezu Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, ze dne 17.04.2013.

¹⁹⁶ K tomu opět PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2001, č. 2/2001, s. 7. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_02.pdf>.

¹⁹⁷ K tomu srov. platné znění § 140 odst. 2 o.s.ř.

A na straně druhé mezi náklady odměny advokáta, ustanoveného soudem, přiznané dle paušální vyhlášky. Tyto náklady odměny byly přitom přisouzeny státu na základě procesního úspěchu účastníka zastoupeného ustanoveným advokátem. Dle názoru Krajského soudu v Ostravě, vyjádřeného ve věci vedené Ústavním soudem pod sp. zn. IV. ÚS 763/05, nebylo žádoucí, aby v důsledku vyloučení aplikace vyhlášky č. 484/2000 Sb. došlo při rozhodování podle § 140 odst. 2 o. s. ř. k situaci, kdy z rozpočtových prostředků soudu bude advokátu jako ustanovenému zástupci procesně úspěšného účastníka přiznána na paušální odměně jiná (zpravidla vyšší) finanční částka, než která bude státu nahrazena druhou stranu sporu na základě rozhodnutí podle § 149 odst. 2 o. s. ř. S tímto argumentem byl obhajován postup soudu, který ustanovenému advokátu přiznal odměnu vypočtenou nikoliv dle advokátního tarifu, upravujícího mimosmluvní odměnu, ale (výrazně nižší) dle paušální vyhlášky. K dané věci se postavil Ústavní soud ve svém nálezu, sp. zn. IV. ÚS 763/05, ze dne 11.04.2006 poměrně jednoznačně, když uvedl, že je-li účastník řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu, což je i výslovně uvedeno (s odkazem na § 1 odst. 2 větu prvou advokátního tarifu) v § 1 odst. 3 advokátního tarifu, protože vyhláška č. 484/2000 Sb., jakožto zvláštní právní předpis, odměnu ustanovenému advokátu neurčuje. Ustanovenému advokátu proto přísluší odměna vypočtená dle příslušných ustanovení podle advokátního tarifu a jiný postup v takovém případě nelze považovat za správný a spravedlivý.

V navazující rozhodovací praxi Ústavní soud, konkrétně v nálezu pod sp. zn. I. ÚS 1126/07, ze dne 22. 11.2007, částečně modifikoval výše uvedené pravidlo o výlučné aplikaci advokátního tarifu, a to v případě, kdy by vyčíslení odměny za zastupování ustanoveným advokátem podle advokátního tarifu mělo být v příkrém rozporu (takto vypočtená by byla zásadně vyšší) s paušální sazbou odměny za zastupování v jednom stupni. V tom případě nelze takovou odměnu považovat ani za spravedlivou, ani za legitimní, rozumnou, a nadto by ji naopak bylo nutno považovat z hlediska ústavního za úpravu zakládající ničím neodůvodněnou nerovnost. Ústavní soud shledal, že v případě příkrého rozporu mezi výší odměny ustanoveného advokáta podle advokátního tarifu a výší odměny podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., lze na základě analogické aplikace § 150

o. s. ř. zvážit, zda nejsou dány důvody hodné zvláštního zřetele, na základě nichž by soud zčásti odměnu za zastupování nepřiznal. Dospěje-li k závěru, že takové důvody dány jsou, je namístě, aby i v této situaci vyčíslil výši odměny podle vyhlášky č. 484/2000 Sb., tj. tak, jako by ji stanovil v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení. Tento postup však nesmí být svévolný; naopak je nutno jej pečlivě a racionálně odůvodnit.

Ve výsledku tak Ústavní soud shrnul, že přiznávání odměny dle advokátního tarifu nemůže být pouhou mechanickou aplikací zákona, která by přinesla absurdní výsledky a její případná moderace je legitimní a spravedlivá. Podle Ústavního soudu bylo objektivním účelem paušálního vyčíslení odměny za zastupování toliko zjednodušení jejího výpočtu, a nikoliv založení rozdílu mezi odměnou za zastupování na základě plné moci a na základě rozhodnutí soudu.

Výše citované nálezy sp. zn. IV. ÚS 763/05 a sp. zn. I. ÚS 1126/07 byly vydány za účinnosti zčásti odlišné úpravy odměňování za zastupování advokátem a náhrady nákladů řízení. Do 30. 6. 2009 totiž platilo, že zatímco odměna ustanoveného advokáta se řídí ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně (§ 140 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř.), výše náhrady nákladů řízení přiznaných účastníkovi, jehož ustanovený advokát zastupuje, se určí zásadně podle paušálních sazeb dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (§ 151 odst. 2 věta první o. s. ř. ve znění do 30. 6. 2009); přitom účastník, jemuž byla náhrada nákladů uložena, je povinen náhradu hotových výdajů ustanoveného advokáta a odměnu za zastupování zaplatit státu (§ 149 odst. 2 o. s. ř.). Novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 však došlo ke změně rozhodné úpravy pro určení výše odměny za zastupování advokátem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení a nyní se pro určení náhrady hotových výdajů ustanoveného advokáta a odměny za zastupování, kterou je povinen zaplatit státu účastník, jemuž byla uložena náhrada nákladů řízení jiného účastníka zastoupeného ustanoveným advokátem, použije advokátní tarif (§ 151 odst. 2 část věty první za středníkem o. s. ř. ve znění účinném od 1. 7. 2009).

Po výše provedených legislativních změnách bylo možno uvažovat o aplikaci vyhlášky č. 484/2000 Sb. v případech rozhodování o nákladech zastoupení ustanoveným advokátem toliko odvozeně, a to v případě moderačního práva soudu dle § 150 o.s.ř.

Dle názoru vysloveného v nálezu Ústavního soud sp. zn. II. ÚS 1534/10, ze dne 27.06.2012, není nicméně akceptovatelné, aby až v závislosti na výsledku sporu obecné soudy rozhodly, že je třeba krátit odměnu ustanoveného zástupce (v daném věci na aplikaci vyhl. č. 484/2000 Sb.), protože částka uplatněná žalobou byla s přihlédnutím ke všem okolnostem případu zcela neadekvátní. Chtějí-li se obecné soudy zbavit negativních finančních konsekvencí pro stát, mají tuto skutečnost vzít v potaz již v případě rozhodování o osvobození žalobce od soudních poplatků podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř, resp. při ustanovení advokáta zástupcem.

V době, kdy již byla vyhláška č. 484/2000 Sb. zrušena (viz dále) vydal Ústavní soud nálezn ve věci sp. zn. III. ÚS 2801/11, ze dne 10.12.2013, ve kterém se k problematice odměňování ustanoveného advokáta vyslovil tak, že je-li advokát v občanském soudním řízení ustanoven zástupcem účastníka řízení, vzniká mu legitimní očekávání, že jeho odměna za poskytnutí právních služeb bude posléze v souladu se zákonem vypočtena na základě ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně a jiný postup zásadně nelze připustit. Obecné soudy by proto měly přistupovat obzvlášť obezřetně k odklonům od tohoto základního pravidla odměňování ustanovených zástupců. Pokud totiž stát není schopen zavést a prostřednictvím obecných soudů používat uspokojivou a předvídatelnou právní úpravu odměňování ustanovených advokátů, oslabuje tak právě základní právo jednotlivců na právní pomoc, neboť nejistá či neadekvátně nízká odměna je bezpochyby způsobila mít demotivující účinky na práci advokáta (stejně jako kohokoli jiného) a její kvalitu.

K tomu lze dodat, že zrušením vyhlášky č. 484/2000 Sb. byla de facto vyloučeno i její subsidiární užití v případě modrace výše odměny ustanoveného advokáta.

Závěr:

K odměně advokáta ustanoveného soudem a vypočtené dle ustanovení advokátního tarifu je možné uzavřít, že ta se v souladu s judikaturou považuje v zásadě za jedinou správnou. Byť její modrace není rovněž v zásadě vyloučena, a často tak soudy činily s odkazem na vyhl. č. 484/2000 Sb. (dle níž byla odměna stanovena v nižší částce), tento postup by měl být více než výjimečný, neb jinak by – pro absenci jasného pravidla a předvídatelnosti rozhodnutí - mohl ohrozit nejen kvalitní výkon právní pomoci, ale i právo účastníků řízení na právní pomoc ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Moderace tak bude jistě na místě v případě ustanovení advokáta „kverulantskému“ klientovi osvobozenému od soudních poplatků, jenž zjevně mnohanásobně nadsadí rozsah požadovaného peněžitého plnění. K dané moderaci by nicméně ani dojít nemuselo a nemělo, neb soud by měl již na počátku, při zvažování ustanovení zástupce, zjišťovat, zda v dané věci nejde o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Za zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva přitom nemůže být považováno chování účastníka, které by vyšlo najevo až v průběhu řízení, resp. dokonce až v jeho výsledku, nýbrž to musí být prima facie zřejmé již ze samotného návrhu na zahájení soudního řízení, resp. z repliky na tento návrh.¹⁹⁸

5.8.4.2 Aplikace vyhl. č. 484/2000 Sb. u „jednoduchých“ případů

Již poměrně krátce od účinnosti vyhlášky č. 484/2000 Sb. byly soudy postaveny před otázkou, za jakých podmínek je možné se od aplikace této vyhlášky ve smyslu ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. odklonit a s ohledem na okolnosti případu postupovat při výpočtu odměny podle advokátního tarifu.

Jestliže v řízení byly příkladmo vykonány toliko dva úkony právní služby, tj. převzetí a příprava zastoupení a podání žaloby, nutně se musela projevit disproporce mezi odměnou vypočtenou dle paušální vyhlášky a advokátního tarifu. Skutková a právní jednoduchost sporu, pod kterou by se dal podřadit i nižší počet úkonů právní služby, se pro obecné soudy stala vodítkem pro přiznávání nákladů dle advokátního tarifu, ve smyslu ust. § 151 odst. 2 věty první o.s.ř. za středníkem.

Ke zcela konkrétní kauze, ve které soud přiznal účastníku náhradu nákladů zastoupení vypočtenou podle advokátního tarifu a nikoliv dle paušální vyhlášky s odůvodněním, že postup podle tohoto předpisu se mu jevil z důvodu skutkové i právní jednoduchosti sporu jako neodpovídající povaze předmětného řízení, a s ohledem na skutečnost, že bylo rozhodnuto bez jednání, jen na základě účastníky předložených listinných důkazů, také jako neodpovídající délce předmětného řízení, se vyjádřil Ústavní soud ve svém usnesení, sp. zn. IV. ÚS 303/02, ze dne 05.02.2002. Předně konstatoval, že není správný názor, že jedinou zákonnou možností soudu je stanovit vyšší odměny za zastupování podle paušální sazby podle vyhlášky č. 484/2000 Sb.

¹⁹⁸ K tomu viz náleží Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 2278/10, ze dne 30.11.2010.

Ustanovení § 151 odst. 2 občanského soudního řádu umožňuje obecným soudům výjimečně výši této odměny stanovit podle právního předpisu o mimosmluvní odměně a to tehdy, odůvodňují-li to okolnosti případu. Jedná se o diskreční oprávnění soudu, do kterého se Ústavní soud necítí být oprávněn zasahovat. Otázku náhrady nákladů řízení, resp. její výše, jakkoliv se nepochybně může některého účastníka řízení citelně dotknout, nelze z hlediska kritérií spravedlivého (fair) procesu klást na stejnou úroveň jako proces vedoucí k rozhodnutí ve věci samé. Byť tedy Ústavní soud na jedné straně, shodně se zákonnou úpravou, připustil odklon od aplikace vyhl.č 484/2000 Sb., nijak blíže výši odměny nerozebíral a otázku náhrady nákladů řízení ponechal na rozhodování obecných soudů s tím, že rozdílný názor na interpretaci obyčejného práva (bez ohledu na to, zdali pouze namítaný nebo Ústavním soudem autoritativně zjištěný) sám o sobě nemůže založit porušení práva na soudní ochranu či spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Ústavní soud proto ve věci ústavní stížnosti, jejíž podstatou bylo, že nalézacím soudem určená a přiznaná výše odměny za zastupování advokátem dle advokátního tarifu byla nižší, než jak určuje zákon (resp. paušální vyhláška), a tudíž je v této části napadený rozsudek nezákonný, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je pouhým nesouhlasem stěžovatelky s rozhodnutím obecného soudu o náhradě nákladů řízení, nevyplyvá z ní nic, co by projednávanou věc posunulo do roviny ústavněprávní, a tudíž že je třeba ji jako návrh zjevně neopodstatněný odmítnout.

Svůj zdrženlivý (až lehce odtažitý) postoj k posuzování přiměřenosti náhrady nákladů řízení potvrzoval Ústavní soud i následnými rozhodnutími. Ve svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 351/05, ze dne 03.05.2006, se ke své úloze v této oblasti vyjádřil tak, že Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například když zjistí, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces extrémním způsobem, nebo že bylo zasaženo i jiné základní právo, např. právo na rovnost účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Obecné soudy, které byly a měly být – i v souladu s judikaturou Ústavního soudu - primárně těmi, kteří budou rozhodovat v rámci své diskreční pravomoci o přiměřenosti nákladů řízení, resp. výši odměny právního zastoupení a výjimečné aplikaci

advokátního tarifu, byly ve své rozhodovací praxi nejednotné. Právní a skutková jednoduchost sporu, často ve spojení s nízkým počtem úkonů právní služby v řízení, byla pro část soudů vodítkem pro odklon od paušální vyhlášky a aplikaci advokátního tarifu. Výjimkou ale nebyl i takový názor, reprezentovaný například v usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 36 Co 99/2002, ze dne 17.01.2003, konstatující, že okolností případu, která ve smyslu ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. odůvodňuje určení výše odměny advokáta podle ustanovení zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně, není jednoduchost určitého druhu sporů. Dlužno dodat, že dané usnesení odůvodňovalo přiznání náhrady nákladů žalobci tím, že „žalovaný cestoval bez platné jízdenky, jízdné a přírážku k němu nezaplatil. Byl-li ve finanční tísní, mohl se alespoň pokusit dohodnout se s žalobcem o pozdějším termínu splacení a předejít tak žalobě. Sám však připouští, že byl v tomto směru zcela nečinný, žalobce pak neměl povinnost s ním sám vstupovat v jednání a urgovat ho o zaplacení. Okolnosti případu ve smyslu dříve citovaného ustanovení nelze spatřovat ani v nízkém počtu úkonů advokáta, neboť vyhláška č. 484/2000 Sb. dopadá i na případy, kdy je ve věci učiněn úkon jen jeden (§ 18 odst. 1 této vyhlášky).“

Za účelem sjednocení rozdílné rozhodovací praxe obecných soudů, ve které byla ve věcech „jednoduchých“ sporů zastoupena rozhodnutí klonící se k aplikaci advokátního tarifu i paušální vyhlášky, vydal Nejvyšší soud své stanovisko, sp. zn. Cpjn 201/2008, ze dne 15.10.2008. Toto stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky bylo formulováno tak, že při určování odměny za zastupování advokátem nebo notářem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání¹⁹⁹, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, že řízení bylo krátké, že se jedná o obdobné žaloby, nebo že nároky mohly být uplatněny jednou žalobou, anebo jiné typové charakteristiky věci, nýbrž jen konkrétní (individuální) okolnosti případu. Okolností, jež je důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, může být například to, že v řízení bylo bez zavinění toho, komu

¹⁹⁹ Tzv. formulářové žaloby, fenomén, který je dále v práci rozebrán.

náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby, nebo že náklady vznikly náhodou, která se účastníku přihodila.

V daném stanovisku bylo také výslovně odkázáno na usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 36 Co 99/2002, ze dne 17.01.2003 s tím, že již v něm byly obsaženy nosné důvody pro „nerozhodování“ dle advokátního tarifu jako zvláštního právního přepisu v případě jednoduchých sporů. Nejvyšší soud také uvedl, že postup podle ustanovení § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. bude přicházet v úvahu tehdy, jestliže „paušální“ odměna za řízení v jednom stupni by uvedený účel a smysl nenaplňovala (nemohla naplnit). Proto takto bude soud postupovat zejména v případech, kdy v řízení bylo bez zavinění toho, komu náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby, takže by „paušální“ odměna byla v hrubém nepoměru ke skutečným nákladům úspěšného účastníka, které na své zastoupení v řízení vynaložil. Naopak tam, kde skutečně vynaložené náklady na zastoupení úspěšného účastníka řízení budou nižší (smyslem právní úpravy je však tuto okolnost vůbec nezkoumat) než přiznaná „paušální“ odměna, je účel právní úpravy obsažené v ustanovení § 151 odst. 2, větě první, o. s. ř. naplněn.

Závěr:

Vyvstanuvší problém s aplikací paušální vyhlášky u „jednoduchých“ sporů, pro něž, krom právní a skutkové jednoduchosti, byl příznačný i nižší počet úkonů právní služby, byl v první fázi ze strany Ústavního soudu a v rovněž ústavně právní řešení značně zdrženlivě. Byť Ústavní soud připustil možné, a koneckonců zákonem předvídané, použití advokátního tarifu ve výjimečných případech, okruh takových případů, jejich konkrétní vymezení, jakož i odůvodnění aplikace ponechal na soudech obecných.

K nejednotné rozhodovací praxi obecných soudů, stojících na závěrech o postupu dle paušální vyhlášky, popřípadě dle advokátního tarifu, mělo přispět sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu. Ten se zcela jednoznačně postavil za postup, který umožňuje aplikaci advokátního tarifu, resp. možnost odchýlení se od aplikace paušální vyhlášky, více než restriktivně.

S odstupem času lze konstatovat, že podstatu věci, tj. přiznávání odměny za zastupování v „jednoduchých“ věcech, vyřešit nedokázal. Nejenže tyto tzv. jednoduché spory spojené s dalšími jevy, jako jsou formulářové žaloby, účelnost zastoupení a bagatelnost (viz dále), byly řešeny na úrovni legislativní i judikurní, a to nejen před

Ústavním soudem, ale rovněž i Nejvyšším soudem (k tomu z poslední doby např. usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 3190/2014, ze dne 11.02.2015), ale krom toho Nejvyšší soud v rámci svého stanoviska použil argumentaci, která neřešila samotnou podstatu věci, tj. náklady zastoupení v jednoduchých věcech, ale v opačném gardu náklady za zastoupení ve složitých věcech s neobvykle mnoha úkony právní služby. Zmínka o naplnění účelu právní úpravy v případě přiznání paušální odměny v řízeních, kde skutečně vynaložené náklady za zastoupení úspěšného účastníka řízení budou nižší než přiznaná paušální odměna, je de facto přiznáním „bezpracného“ benefitu, nemajícího oporu ve skutkovém stavu věci.

Nejvyšší soud se ve svém sjednocujícím stanovisku dopustil jednoho opomenutí, když bez dalšího převzal názor Městského soudu v Praze, vyjádřený v usnesení pod sp. zn. 36 Co 99/2002, ze dne 17.01.2003. Městský soud odůvodňující aplikovatelnost paušální vyhlášky i v případech nižšího počtu právních úkonů, totiž odkázal na ust. § 18 odst. 1 této vyhlášky, umožňující snížení odměny o 50 % za jediný provedený úkon právní služby v řízení. K takové situaci nicméně dochází v nalézacím řízení velmi zřídka, neboť podání žaloby (jako jednomu úkonu právní služby) pravidelně předchází převzetí a příprava právního zastoupení a nově, s účinností od 01.01.2013, i sepis výzvy k plnění ve smyslu ust. § 142a o.s.ř. Dle mého názoru bylo již tehdy na Nejvyšším soudu, aby tento názor Městského soudu v Praze či možnost aplikace ustanovení § 18 odst. 1 vyhl. č. 484/2000 Sb. blíže rozvedl.

5.8.4.3 Aplikace vyhl. č. 484/2000 Sb. u bagatelních případů

Oblastí, ve které typicky docházelo aplikací paušální vyhlášky ke značným disproporcím, neboť tím celkové náklady řízení (v to zahrnuta odměna advokáta) značně převyšovaly požadované plnění, resp. jistinu pohledávky, byla oblast tzv. bagatelních věcí.

S účinností od 01.01.2001, byla novelou občanského soudního řádu, a to zák. č. 30/2000 Sb. prolomena dosavadní bezvýjimečná zásada přípustnosti odvolání proti rozsudku prvního stupně.²⁰⁰ Je současně nutné dodat, že nepřípustnost odvolání podle § 202 odst. 2 o.s.ř., neplatí pro rozhodnutí soudu vydaná v jiné formě než rozsudkem, a

²⁰⁰ DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1606. ISBN 978-80-7400-107-9.

to i kdyby jimi bylo rozhodnuto ve věci samé (k tomu srov. §§ zejm. 174 odst. 2 a dále 220 odst. 2 či 223 o.s.ř.).

Nově přijaté znění § 202 odst. 2 občanského soudního řádu nepřipouštělo možnost odvolání proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2 000 Kč, k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíželo, resp. nepřihlíží. Limitace v podobě bagatelnosti věci nicméně neplatí u rozsudku pro uznání a u rozsudku pro zmeškání.

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb. se u bagatelních věcí jednalo o tak málo významné věci, v nichž ke správnému a spravedlivému rozhodnutí postačuje řízení v jediném stupni a přezkoumání takových rozhodnutí odvolacím soudem je jen průtahem v uspokojení oprávněných pohledávek věřitelů.

Zmiňovaná disproporce mezi výší požadovaného plnění a výší odměny, potažmo nákladů řízení, byla zvýrazněna přijetím novelizace paušální vyhlášky, provedené vyhl. č. 277/2006 Sb.. S účinností od 01.09.2006 byla u řízení o peněžité plnění do částky 10.000,- zrušena původně 4 pásma (tj. do 500,- Kč, přes 500,- do 1.000,- Kč, přes 1.000,- do 5.000,- Kč a přes 5.000,- do 10.000,- Kč) a nahrazena 3 pásmy (do 1.000,- Kč, přes 1.000,- do 5.000,- Kč a přes 5.000,- do 10.000,- Kč). Současně s tím došlo k navýšení hodnot odměny v těchto 3 nových pásmech (na 4.500, 6.000 a 9.000,- Kč).

Efekt relativně uzavřeného (tj. jednoinstančního a bez možnosti odvolání) systému, ve kterém u nízkých žalovaných částek byla přiznávána vyšší odměna, se naplno projevil, když částka 2.000,- Kč jako hranice bagatelního sporu byla dále navýšena na částku 10.000,- Kč, a to s účinností od 01.07.2009, na základě další novely občanského soudního řádu provedené zák. č. 7/2009 Sb. Důvodem přijetí změny dle důvodové zprávy²⁰¹ k tomuto zákonu měla být skutečnost, že částka 2000,- Kč je již nepřiměřeně nízká s ohledem na zvyšující se životní minimum či reálný průměrný měsíční příjem. Krom toho mělo být vzato v úvahu nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, které

²⁰¹ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2008-02-25 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=478&CT1=0>>.

se vztahuje na přeshraniční případy. Za drobný nárok je považován předmět řízení nepřesahující částku 2.000 EUR (k tomu viz čl. 2 odst. 1 citovaného nařízení).

K fungování systému „generujícím“ při uplatňování pohledávek nízké nominální hodnoty vysoké odměny za zastoupení bezesporu přispělo i zavedení elektronického platebního rozkazu²⁰² v rámci soudního řízení s účinností od 01.07.2008, a to zák. č. 123/2008 Sb., jímž byl novelizován občanský soudní řád (k tomu viz dosud platný § 174a o.s.ř.). Předně tato forma způsobu zahájení řízení, tj. návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu byla zvýhodněna ve výši soudního poplatku oproti klasické žalobě. Krom toho takový návrh umožňoval a umožňuje díky své formulářové podobě²⁰³ snazší vyplnění.²⁰⁴ Následnému a po zaplacení soudního poplatku neprodlenému vygenerování návrhu, jemuž na straně soudu odpovídá vydání elektronického platebního rozkazu, není navíc ani potřeba součinnosti předsedy soudu, resp. soudce a takový příkaz může vydat justiční čekatel či soudní tajemník (k tomu viz § 6 odst. 2 JŘ). Současně je ale třeba uvést, že žalovanému byla a je v souladu s ust. § 174 o.s.ř. dána možnost podat proti vydanému platebnímu rozkazu odpor, jenž by měl směřovat jako opravný prostředek *sui generis* do merita věci a pouze v otázce nákladů řízení je mu dána možnost odvolání (aniž by byl limitován povahou sporu jako bagatelního ve smyslu ust. § 202 odst. 2 o.s.ř.).²⁰⁵

Rozhodovací praxe Ústavního soudu byla i po výše uvedených legislativních změnách v dané době relativně neměnná, když ještě v roce 2008 Ústavní soud ve svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 1056/07, ze dne 21.05.2008, znovu a opakovaně odkazoval na svou dřívější judikaturu a zdrženlivost při posuzování pro Ústavní soud podružné problematiky nákladů řízení. K předmětnému nálezu nicméně zaujala odlišné stanovisko Ivana Janů, předsedkyně senátu, která poukázala na plenární náleží Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 8/06, ze dne 01.03.2007, v němž Ústavní soud při

²⁰² Viz ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů: (E-Justice)*. Praha: Linde, 2008, s 83. ISBN 978-80-7201-714-0.

²⁰³ Nejedná se ovšem o charakteristiku formulářové žaloby, jak je někdy mylně uváděno.

²⁰⁴ Prakticky tomu tak ale není, neb vyplnění takového návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu zabere mnohem více času, než sepsí klasické žaloby, včetně návrhu na vydání platebního rozkazu dle § 172 an o.s.ř.

²⁰⁵ DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1160 an. ISBN 978-80-7400-107-9.

posuzování odměny exekutora vyjádřil myšlenku, že by jeho odměna "neměla vycházet pouze z přímé závislosti na výši vymoženého plnění, ale měla by odrážet i složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce". A dále uvedla, že má za to, že tento právní závěr má obecné použití, tedy také pro stanovení výše odměn dalších právnických povolání, tedy i v odměnách advokáta se musí odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost.

K povaze sporu jako bagatelního se pak Ústavní soud explicitně vyjádřil ve svém nálezu, sp. zn. I. ÚS 3143/08, ze dne 17.03.2009. Předně odkázal na svou předchozí rozhodovací praxi, v níž dal najevo, že v případech tzv. bagatelních věcí, u nichž procesní úprava nepřipouští odvolání (§ 202 odst. 2 o. s. ř.), je v podstatě - s výjimkou zcela extrémních rozhodnutí obecného soudu - ústavní stížnost vyloučena. Tomu koresponduje i další úvaha Ústavního soudu, vyjádřená v usnesení sp. zn. III. ÚS 2612/07 ze dne 05.06.2008, v níž uvedl, že pokud "občanský soudní řád vylučuje u bagatelních věcí přezkum rozhodnutí vydaných ve druhé instanci, což v obecné rovině není v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, bylo by proti této logice připustit, aby jejich přezkum byl automaticky přesunut do roviny ústavního soudnictví". Úspěšné uplatnění ústavní stížnosti přichází proto v úvahu jen v případech zcela extrémního vybočení ze standardů, jež jsou pro postupy zjišťování skutkového základu sporu a pro jeho právní posouzení esenciální.

Ústavní soud se ve výše uvedeném nálezu, byť jako obiter dictum, také vyjádřil k nově stanovené výši hranici bagatelnosti věci, když uvedl, že je zapotřebí zmínit ještě další okolnost, která může mít vliv na další (budoucí) úvahy Ústavního soudu stran potřebné, z pohledu ústavněprávního nutné, kvality civilního procesu v tzv. bagatelních věcech. Zákonodárce zřejmě oprávněně označil spory o částky do 2 000 Kč jako spory „bagatelní“. Nicméně zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, jenž je k dnešnímu dni účinný jen částečně, bude tato částka zvýšena na 10 000 Kč. V tomto směru tak označení „bagatelní spor“ již přiléhavé není.

Závěr:

Lze konstatovat, že odůvodnění stanovení hranice bagatelnosti a její navýšení v citovaných důvodových zprávách, bylo s ohledem na následující vývoj v oblasti bagatelních věcí, resp. pohledávek, více než skromné. Krom toho navýšení na částku

10.000,- Kč působí neadekvátně, jestliže životní minimum v roce 2009 dosahovalo pro jednotlivce částku 3.126,- Kč a minimální mzda v témže roce činila částku 8.000,- Kč.²⁰⁶

Posun hranice bagatelnosti s účinností od 01.07.2009 na částku 10.000,- Kč předznamenal další charakteristický znak „jednoduchých“ řízení, tj. nemožnost přezkoumání výroku o nákladech řízení, neboť jistina zpravidla nepřevyšovala částku, umožňující odvolání v dané věci, resp. v jejím merit. Mimoto, takto nově nastavená hranice bagatelnosti byla přijata za účinnosti novelizované paušální vyhlášky, která v tomto pásmu navýšila odměnu za zastoupení. Oba tyto faktory bezesporu přispěly k dalším aplikačním potížím při rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení, resp. odměně advokáta.

Že dlouhodobé udržení stavu, ve kterém budou vymáhány pohledávky

- v „pásmu bagatelnosti“,
- při jejichž vymáhání bude docházet ke generování neúměrných odměn,
- často ve formě elektronického platebního rozkazu,
- jež po nabytí právní moci²⁰⁷ výroků budou plnění dále vymáhány exekučně a
- v podstatě i bez ingerence zákonného soudce,

je neúnosné²⁰⁸, ukázala koneckonců následná praxe, do které – a to významně - začal zasahovat i Ústavní soud. Jakým směrem předznamenal Ivana Janů ve výše cit. nálezu sp. zn. I. ÚS 1056/07, ze dne 21.05.2008 a rovněž bod 21 nálezu (cit. obiter dictum) Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3143/08, ze dne 17.03.2009 .

5.8.4.4 (Ne)účelnost zastoupení advokátem dle usnesení Ústavního soudu, sp. zn. 2777/11, ze dne 27.12.2011 a novelizace paušální vyhlášky

Za první zásadní vstup Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů v otázce nákladů řízení, resp. odměny advokáta, je možné označit věc vedenou

²⁰⁶ Blíže viz internetové stránky Českého statistického úřadu <http://www.czso.cz> a Ministerstva práce a sociálních věcí <http://www.mpsv.cz/cs/>.

²⁰⁷ Ev. i bez možnosti odvolání.

²⁰⁸ K tomu rovněž MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 3/2012, s. 62. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_03_2012_web.pdf>.

Ústavním soudem pod sp. zn. 2777/11. V ní Ústavní soud spojil celkem 57 ústavních stížností společnosti Bazcom a.s. (tj. společnosti nakupující pohledávky z přepravy, jež prostřednictvím advokátní kanceláře vymáhá v řízení před obecnými soudy) proti rozhodnutím Okresního soudu v Ústí nad Labem ke společnému řízení. Z celkového počtu projednávaných ústavních stížností jich 27 směřovalo proti rozsudkům nalézacího soudu vydaných soudcem JUDr. Pavlem Térou (první okruh případů) a zbývajících 30 proti rozsudkům nalézacího soudu vydaných soudkyní Mgr. Vierou Krajňákovou (druhý okruh případů). I z tohoto důvodu byla odůvodněná ústavních stížností ze strany stěžovatele a následně Ústavního soudu rozdílná.

V prvním okruhu věcí byla stěžovateli přiznána na náhradu nákladů řízení toliko částka 300,- Kč odpovídající zaplacenému soudnímu poplatku. Z odůvodnění takového postupu je možné uvést, že nalézací soud nijak nezpochyboval právo žalobkyně na zastoupení advokátem a v průběhu řízení je zcela respektoval. Nalézací soud nicméně náklady zastoupení žalobkyně advokátem v této věci shledal neúčelnými po zjištění, že se jednalo o věc typově velmi jednoduchou po skutkové i právní stránce, že tyto nároky žalobkyně uplatňuje vzorovou žalobou (návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu), v níž jsou měněny jen základní údaje a vyplňování těchto žalob je rutinní činnost, nevyžadující žádné odborné znalosti. Krom toho jedním z členů představenstva žalobkyně byla advokátka, a proto podle nalézacího soudu zastoupení žalobkyně v této věci bylo zbytečné již od samého počátku (včetně sepisu žaloby). Žalobkyně ani její zástupce se také k žádnému nařízenému jednání v jejich věci dosud nedostavili. Bylo poukázáno i na to, že je, alespoň dle nalézacího soudu, nezbytné presumovat (a spravedlivě požadovat) dostatečné materiální i personální vybavení ke kvalifikovanému hájení práv a zájmů, resp. vymáhání pohledávek též u subjektů²⁰⁹, které se zabývají "nákupem" a následným vymáháním pohledávek, protože vymáhání pohledávek v jejich případě není ničím jiným než realizací jimi (dobrovolně) zvoleného předmětu činnosti. Nalézací soud argumentaci uzavřel tak, že shledal, že ze strany žalobkyně jde o postup, který je zneužitím účelu a smyslu institutu náhrady nákladů řízení.

²⁰⁹ A to práva soukromého, to s odkazem na v usnesení citovaný náleze Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2984/09, ze dne 23.11.2009, který se týkal neúčelnosti nákladů na zastoupení stěžovatele, jímž bylo statutární město.

V druhém okruhu případů nalézací soud přiznal žalobci plnou náhradu nákladů řízení, a tedy i za zastoupení advokátem, tj. výdaj, který žalobce vynaložil na vypracování původní a současně vzorové žaloby advokátem, ovšem toliko v jediném případě a v dalších řízeních již žalobci náhradu nákladů zastoupení nepřiznal, neboť právní zastoupení advokátem již nebylo potřebné. Přiznán byl toliko soudní poplatek ve výši 300,- Kč. Dle nalézacího soudu totiž v řízení, v němž přiznal žalobci plnou náhradu nákladů řízení, použitá žaloba mohla být již pro účely konkrétní věci obměňována osobou práva neznalou a víceméně rutinně jako administrativní činnost, kterou žalobce může stejně jako právní předchůdce (tj. dopravní podnik) zvládnout sám a bez právní pomoci. I v těchto řízeních proto shledal zastoupení advokátem jako neúčelné.

Ústavní soud posuzoval podané ústavní stížnosti z hlediska v nich namítaných porušení základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 Listiny, na právní pomoc dle čl. 37 Listiny, na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy²¹⁰, na podnikání zakotveného v čl. 26 Listiny, a "ústavních povinností" uložených nalézacímu soudu čl. 90 a čl. 95 Ústavy.

Po jejich posouzení Ústavní soud dopěl k poměrně jednoznačnému názoru, který odůvodnil velice stručně, že z těchto namítaných porušení se jako jediné relevantní jeví hledisko tvrzeného porušení práva na spravedlivý proces (v užším pojetí) při rozhodování o nákladech řízení, zakotveného v hlavě páté Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy.²¹¹

²¹⁰ Tj. Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dále také jen „Úmluva“.

²¹¹ Dle odůvodnění Ústavní soud tvrzení stěžovatelky o porušení základního práva na soudní ochranu (v jejím případě z hlediska práva na soud, resp. práva na přístup k soudu) dle čl. 36 Listiny a práva na právní pomoc dle čl. 37 Listiny Ústavní soud shledal prima facie zjevně neopodstatněnými. Již ze samotné skutečnosti, že předmětem ústavních stížností jsou rozsudky nalézacího soudu, tj. rozhodnutí ve věci, jimiž bylo navíc stěžovatelce zcela vyhověno, nutno dovodit, že soudní ochrana jí nebyla odepřena a k porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny nemohlo dojít; ve všech řízeních vedoucích k vydání napadených rozhodnutí byla stěžovatelka zastoupena advokátem, a proto také nemůže důvodně ani tvrdit, že bylo porušeno její právo na právní pomoc. Ústavní soud shledal zjevně neopodstatněnou i tu část ústavní stížnosti, jež tvrdila porušení práva na podnikání dle čl. 26 Listiny; v tomto směru odůvodnění ústavní stížnosti postrádá jakoukoliv relevantní argumentaci a z obsahu napadených rozhodnutí jakýkoliv náznak porušení citovaného článku nelze dovodit. K tvrzení stěžovatelky o porušení čl. 95 odst. 1 a čl. 90 Ústavy Ústavní soud připomíná, že tyto články samy o sobě subjektivní veřejná ústavně zaručená základní práva nezakládají, neboť obsahují především institucionální záruku soudní pravomoci, dělby moci a nezávislosti soudů a soudců.

Přesto i v tomto zbytkovém rozsahu Ústavní soud váhal s přezkumem ústavní stížnosti, a to s odkazem na princip „de minimis“. Jím Ústavní soud přistupuje k ústavním stížnostem bagatelní povahy tak, že tyto odmítá věcně projednávat, neb se nezabývá „maličkostmi“²¹². Ústavní soud nicméně seznal, že byť by každou z 57 projednávaných ústavních stížností proti náhradově nákladovým výrokům rozsudků nalézacího soudu bylo možno samostatně posoudit - v návaznosti na hodnotu předmětu sporu - jako splňující kritéria de minimis a tudíž bez dalšího za zjevně neopodstatněnou, jednalo se o četné a opakující se bagatelní spory, a proto bylo možno mít za účelné, aby stěžované výroky byly podrobeny ústavnímu přezkumu z hlediska opodstatněnosti tvrzení o porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

Ani v tomto rozsahu ale Ústavní soud ústavním stížnostem nepřisvědčil, a stížnosti jako zjevně neodůvodněné odmítl. Seznal totiž, že pokud občanský soudní řád ponechává otázky nákladů řízení, včetně posouzení jejich účelnosti, úvaze obecných soudů, a ty v jednotlivých případech přihlíží ke konkrétním okolnostem případu a své úvahy dostatečně odůvodní, nelze jejich postup z hlediska základních práv a svobod považovat za svévolný ani nepřiměřený. Tak tomu bylo dle Ústavního soudu i v posuzované věci, resp. věcech. Jinak řečeno, svůj závěr, že náklady právního zastoupení ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. nelze považovat za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, nalézací soud v ústavních stížnostech napadených rozhodnutích ústavně relevantně odůvodnil, a proto je nelze označit za "svévolná".

Nejen jako reakce na výše uvedené usnesení Ústavního soudu, sp. zn. 2777/11, ze dne 27.12.2011, ale rovněž v souvislosti se zvýšeným zájmem nyní již i laické veřejnosti a médií, bylo přijetí vyhl. č. 64/2012, již se s účinností od 01.03.2012 novelizovala ustanovení paušální vyhlášky. U řízení o peněžitá plnění do částky 10.000,- byla zrušena dosavadní 3 pásma a nahrazena pásmy 6, když nově byly odměny v § 3 paušální vyhlášky stanoveny tak, že u plnění do 100,- Kč činila odměna 1.000,- Kč, přes 100,- do 500,- Kč odměnu 1.500,- Kč, přes 500 do 1.000,- Kč odměnu 2.500,- Kč, přes 1.000,- do 2.000,- Kč odměnu 3.750,- Kč, přes 2.000,- do 5.000,- Kč odměnu 4.800,- Kč, a konečně u plnění přes 5.000,- do 10.000,- Kč činila odměnu

²¹² Ústavní soud současně ale toto stanovisko korigoval, když podotkl, že toto kritérium nemůže být absolutní, neboť "levný spor" nemusí být vždy z hlediska základních lidských práv nevýznamný.

7.500,- Kč. V porovnání s předchozí úpravou tak došlo zejména k radikálnímu snížení odměny u jistiny do 1.000,- Kč, ke snížení odměny ale došlo celkově u všech plnění do částky 10.000,- Kč. Nicméně v jednotlivém stupni občanského soudního řízení, které nebylo v tomto stupni ukončeno ke dni účinnosti této novely se postupovalo – v souladu s přechodnými ustanoveními - podle dosavadních předpisů.

Závěr:

V danou dobu, tj. po vydání usnesení Ústavního soudu, sp. zn. 2777/11, ze dne 27.12.2011, již bylo zřejmé, že i Ústavní soud bude, sezná-li za vhodné a oproti dřívější zdrženlivosti v těchto věcech (vyjádřené principem de minimis) zasahovat a přezkoumávat rozhodnutí v řízeních v pásmu bagatelnosti.

Dané usnesení Ústavního soudu krom toho dalo obecným soudům možnost rozhodnout o tom, že v řízení úspěšnému žalobci náklady řízení, resp. odměnu advokáta, nepřiznají s odůvodněním jejich neúčelnosti (odůvodnění takového postupu nicméně muselo být imanentní součástí takového rozhodnutí). Tyto závěry byly Ústavním soudem postulovány i v dalších pozdějších rozhodnutích. Jestliže soudy prostor pro úplné odepření práva na náhradu nákladů řízení, resp. odměny advokáta, v bagatelních věcech nenalezly, byly postaveny před volbu přiznání odměny dle paušální vyhlášky, a to eventuálně v její novelizované podobě, či dle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně (tím se ale dostaly de facto do rozporu s dříve zaujatým stanoviskem Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 201/2008, ze dne 15.10.2008). Korektiv v podobě přiměřenosti (proportionality) takové přiznané odměny v dané době obecným soudům dán nebyl.

5.8.4.5 „Přiměřenost“ dle nálezů Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012

Velmi krátce po nabytí účinnosti novely paušální vyhlášky č. 64/2012 Sb. (dne 01.03.2012) vydal Ústavní soud – a to zásadní – nález, sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012.²¹³

²¹³ K tomu rovněž GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 7-8/2012, s. 40. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_7_8_2012_web.pdf> či MUSIL, Milan; NOVOTNÝ, Ludvík. Aktuální otázky v náhradách nákladů řízení - odměna za zastupování advokátem v občanském soudním řízení. *Epravo.cz* [online]. 2012-05-11 [cit. 2015-12-07]. Dostupné z WWW:

Ve věci, vedené Ústavním soudem pod sp zn. I. ÚS 3923/11, stěžovatelka - Solidní Finance, uzavřený investiční fond, a. s. v celkem 11 ústavních stížnostech (které byly spojeny ke společnému řízení) brojila proti výrokům rozsudků (9 rozsudkům Městského soudu v Brně a 2 rozsudkům Okresního soudu Brno – venkov) o náhradě nákladů řízení. O této náhradě bylo rozhodnuto podle ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. a advokátního tarifu (a stěžovatelce byla vzhledem k úspěchu ve věci přiznána náhrada nákladů řízení ve výši 3.720,- Kč), a to při vyloučení aplikace paušální vyhlášky. Tímto postupem mělo dle stěžovatelky dojít k zásahu do jejího základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Při tom měl být zároveň porušován čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Krom toho také stěžovatelka namítala, že vzhledem k dosavadní judikатурní praxi mohla očekávat, že stran náhrady nákladů řízení bude postupováno jen podle paušální vyhlášky.

K danému postupu obecných soudů Ústavní soud uvedl, že tyto sice volily při rozhodování o náhradě nákladů řízení výjimečný postup, ten však stále vycházel ze zásady úspěchu ve věci, pro své rozhodování měly zákonnou oporu, použití zákonné výjimky bylo dostatečně odůvodněno a v kontextu všech skutečností šlo o rozhodnutí rámcově předvídatelná, čímž byl naplněn i jeden z předpokladů spravedlivého rozhodování a právní jistoty. Ústavní stížnost(i) s těmito závěry také zamítl.

Krom vydání rozhodnutí v dané věci musel (dle svého přesvědčení) Ústavní soud přistoupit ke sjednocení judikatury obecných soudů formou nálezu, neboť v řízeních o tzv. bagatelní věci stran výroků o náhradě nákladů řízení neexistuje jiný orgán, který by tak mohl závazným způsobem učinit. S ohledem na nutnost dodržení principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhrady nákladů, je dle Ústavního soudu spravedlivé, aby výše odměny za zastupování žalobce advokátem byla určena tak, že zpravidla nepřesáhne jednonásobek vymáhané jistiny v řízení, v němž: zaprvé proti rozsudku nalézacího soudu není odvolání přípustné (řízení o tzv. bagatelní věci), zadruhé jednotlivé žaloby se v zásadě liší jen údaji o žalovaných a žalované částce (jde

o tzv. formulářovou žalobu²¹⁴), zatřetí jde o pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, začtvrté jde o smlouvu, nebo podmínky jiného právního důvodu k plnění, při nichž je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si je s jiným obsahem (typicky půjde zejména o smlouvy o přepravě, dodávce tepla nebo energií, spotřebitelském úvěru, běžném účtu, o poskytování služeb informační společnosti, o poskytování služeb elektronických komunikací, o pojistné smlouvy, o regulační poplatky podle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů), a pravidelným (nikoli nutným) rysem je, že právo na peněžní plnění vymáhá jiný než původní (originární) věřitel a žalobce s žalovanými pohledávkami obchoduje, přičemž očekává, že výše náhrady nákladů řízení bude soudem přiznána právě podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. V tomto směru bylo již jako obsoletní shledáno stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008, když Nejvyšší soud při tvorbě uvedeného stanoviska nebyl konfrontován s živelným uplatňováním žalob o zaplacení bagatelních částek, kde cílem žalobce nebylo získat právo na zaplacení žalované částky, ale především právo na paušální náhradu nákladů zdaleka nedosahující jím skutečně vynaložené náklady. Ve stanovisku vystižený princip legality však musí - z důvodů v tomto rozhodnutí vyložených - ustoupit principu spravedlnosti, které se musí dostat jak ve vztahu k věřitelům, tak i k jejich dlužníkům. S ohledem na naléhavost a závažnost dopadů řešené právní otázky bylo navíc Ústavním soudem konstatováno jako ospravedlnitelné, aby rationes decidendi tohoto nálezu byly aplikovány ve všech dosud pravomocně neskončených řízeních.²¹⁵

²¹⁴ Nejedná se ovšem o její vnější formu, ale o obsah takového návrhu, mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován; základ právní argumentace, včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami. Není jí tedy míněna žaloba v podobě návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, která má vzhledově a typově podobu formuláře. K tomu blíže bod 28 cit. nálezu.

²¹⁵ K tomu také SVOBODA, Karel. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. *Jurisprudence*. 2012, roč. 21, č. 6, s. 10. ISSN 1802-3843.

Ústavní soud se také v nálezu opět, a jako obiter dictum, vyjádřil kriticky k navýšení hranice bagatelnosti na částku 10.000,- Kč.²¹⁶

Závěr:

Výše uvedený nález Ústavního soudu vydaný o několik týdnů později, než nabyla účinnosti novela paušální vyhlášky, tuto vyhlášku v rozhodovací praxi soudů odsunul na druhou kolej. Obecné soudy, které měly při rozhodování o výši nákladů řízení, resp. odměn advokáta na výběr mezi paušální vyhláškou (i v její novelizované podobě), advokátním tarifem a „jednonásobkem jistiny“ dávali ponejvíc přednost právě poslední variantě²¹⁷, když – a pochopitelně – preferovali publikovaný názor Ústavního soudu před aplikací vyhlášky podzákoné právní síly. Nevyřčenou otázkou nicméně zůstalo, proč Ústavní soud vytvořil v daném nálezu pravidlo „jednonásobku jistiny“ jako přiměřené odměny za zastoupení advokátem, když o to ho ve své podstatě nikdo nežádal.²¹⁸

Krom toho zmíněné pravidlo „jednonásobku jistiny“ mělo dopadat nejen na tzv. inkasní agentury, jejichž pravidelným předmětem činnosti bylo vymáhání pohledávek a obchod s nimi, ale i na původní věřitele (například banky či pojišťovny). Obecné soudy v odůvodněných výroky o nákladech řízení tak mj. hodnotily, zda ten či onen věřitel – byť původní – je schopen se materiálně a personálně vybavit k vymáhání vlastních pohledávek.²¹⁹ Taková úvaha má ovšem svůj zásadní ekonomický rozměr, a ten soudy i

²¹⁶ Když zdůraznil, že zákonodárce zřejmě oprávněně označil spory o peněžitá plnění do 2 000 Kč jako spory "bagatelní", nicméně zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, byla tato částka zvýšena na 10 000 Kč. Z pohledu vnitřní konzistence právního řádu jde o částku určenou nahodile, neboť kupř. u trestných činů, k jejichž spáchání jeden ze znaků skutkové podstaty trestného činu vyžaduje vznik škody, je rozhodující částkou 5 000 Kč; z pohledu reálných příjmů obyvatelstva se současná "bagatelní" částka téměř rovná průměrnému, měsíčně poskytovanému starobnímu důchodu, anebo polovině průměrného měsíčního čistého výdělku (mzdě) zaměstnance,

²¹⁷ Ku smůle věřitelů, sluší se dodat.

²¹⁸ K tomu srov. SOKOL, Tomáš. Rána pod pás. *Epravo.cz magazine*. 2012, roč. 2012, č. 2, s. 5. ISSN 1802-1492. Dostupné z WWW:

<http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/E-pravo_mag/2012_E2_web.pdf>.

²¹⁹ Je otázkou, zda toto hodnocení bylo stále ještě vedeno snahou o nalezení spravedlnosti konkrétní či již spravedlnosti obecné. K tomu viz HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 255. ISBN 80-86898-96-2.

při nejlepší vůli posoudit nemohly a nemůžou. I s ohledem na respektování práva na právní pomoc takové hodnocení soudům, alespoň dle mého názoru, nepřísluší.

Nelze si nevšimnout, že jako „červená nit“ se spory v „pásmu bagatelnosti“ vine problém s doručováním dlužníkům, resp. žalovaným a následně i povinným. Na tento jev v daném nálezu Ústavní soud rovněž (pod bodem 36) upozornil, když uvedl, že *nedosažitelnost žalovaných ze strany státních orgánů je... jednou z významných příčin, proč posléze žalovaní čelí "neočekávanému" vymáhání již pravomocných exekučních titulů.*²²⁰

Otázkou výše nákladů řízení v bagatelních věcech se zabývá i Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11.07.2007 (pro Českou republiku závazné od 1.1.2009), jímž se zavádí evropské řízení o drobných nárocích. V něm zakotvená zásada přiměřenosti „nákladů řízení“ k předmětu řízení je rozvedena v důvodech nařízení pod body 7, 10 a 29 a stanovena v článku 16 požadujících v zájmu zjednodušení výpočtu hodnoty nároku, aby nebyly brány v úvahu žádné úroky, náklady ani výlohy (bod 10), v zájmu jednoduchosti a hospodárnosti, aby soud nařídil, že strana, která neměla úspěch ve věci, musí nahradit druhé straně pouze náklady řízení, včetně například veškerých nákladů vzniklých v důsledku toho, že druhá strana byla zastupována advokátem nebo jiným odborníkem z oboru práva, nebo veškerých nákladů na doručení nebo překlad písemností, které jsou přiměřené ve vztahu k hodnotě nároku nebo které byly nezbytné (bod 29), a aby soud straně, která měla úspěch ve věci, nepřiznal náhradu nákladů (tedy veškerých nákladů, nejen zastoupení advokátem) v rozsahu, v němž nebyly nutně vynaložené nebo nebyly přiměřené ve vztahu k nároku (článek 16). Byť je toto nařízení přímo aplikovatelné a závazné pro české soudy (s předností před vnitrostátním právem) pouze na přeshraniční spory, v nichž jsou projednávány nároky nepřesahující částku 2.000 euro, obsahuje obecnou právní zásadu „přiměřenosti nákladů“ k předmětu sporu, a rovněž zde obsažené požadavky na přiměřenost nákladů na zastoupení advokátem, byly aplikovány v reakci na nález Ústavního soudu i českými obecnými soudy na vnitrostátní spory (v odůvodněných

²²⁰ V konkrétní věci Ústavní soud vyzval všechny vedlejší účastníky, tj. žalované, k vyjádření. Ani jednomu však nemohla být výzva zasláná prostřednictvím provozovatele poštovních služeb doručena; proto jim bylo doručováno v souladu s ustanovením § 49 odst. 4 o. s. ř. Žádný z nich si však doručovanou písemnost nevyzvedl a k návrhu stěžovatelky se nevyjádřil.

výroků o nákladech řízení). Zvláštností tohoto nařízení je, že jím na jedné straně bylo odůvodňováno navýšení hranice bagatelnosti na částku 10.000,- Kč (viz důvodová zpráva k zák. č. 7/2009 Sb.), což se opakovaně stalo předmětem kritiky Ústavního soudu, a na straně druhé v něm obsažené zásady přiměřenosti nákladů na zastoupení advokátem (primárně určené pro přeshraniční spory) byly aplikovány i pro spory před vnitrostátními soudy, a to právě pro spory bagatelní.

5.8.4.6 Neúčelnost zastoupení advokátem a zneužití takového zastoupení dle nálezu Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 988/12, ze dne 25.07.2012

Dalším rozhodnutím Ústavního soudu, jež se zaobíralo účelností zastoupení advokátem, bylo jako nález pod sp. zn. I ÚS 988/12 vydáno dne 25.07.2012.

V dané věci se stěžovatelka, spol. GRATO spol. s r. o. před Ústavním soudem domáhala zrušení výroku okresního soudu o nákladech řízení. Okresní soud jí totiž v řízení, ve kterém byla procesně úspěšná, přiznal na náhradě nákladů toliko částku 300,- Kč za zaplacený soudní poplatek s tím, že náklady na zastoupení v dané věci jsou neúčelné a proto je nepřiznal. Důvodem bylo zejména to, že stěžovatelka jako podnikatelka zabývající se nákupem a následným vymáháním pohledávek; jenom u okresního soudu v Ostravě vedla cca 8050 sporů, jejichž předmětem byly pohledávky vzniklé z nezaplaceného jízdného při jízdě v MHD provozované Dopravním podnikem Ostrava a. s. Dle nalézacího soudu by proto měla disponovat personálními, technickými i jiným zdroji potřebnými pro výkon podnikání, tedy i pro soudní uplatňování pohledávek. U podnikatelů, kteří se specializují na hromadné vymáhání pohledávek, je právní zastoupení účelné pouze tehdy, pokud nastanou okolnosti, které zjevně vybočují z obvyklého průběhu řízení daného typu, tedy typového řízení, v němž žalobce vymáhá dlužné jízdné a přírážku k němu. V souzené věci žádná mimořádná okolnost nenastala.

Tímto postupem Okresního soudu mělo dle stěžovatelky dojít k porušení jejího práva na soudní a jinou právní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, práva na právní pomoc před soudem (čl. 37 odst. 2 Listiny), jakož i zásady vyjádřené v čl. 90 Ústavy ČR, podle níž jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. V posledním doplnění ústavní stížnosti také stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil ustanovení § 3 odst. 1 bodu 1. až 4. vyhlášky č. 484/2000 Sb. a § 202 odst. 2 o. s. ř. a to s odůvodněním, že napadená ustanovení vyhlášky č. 484/2000 Sb. jsou dle mínění stěžovatelky v rozporu

se závěry vyslovenými v nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 a absence opravných prostředků má zamezovat sjednocení judikatury, což je v rozporu s právem na spravedlivý proces.

Ústavní soud tak dostal v dané věci opětovně příležitost, aby se vyjádřil k účelnosti nákladů na zastoupení. V té souvislosti Ústavní soud konstatoval, že z tohoto hlediska lze za účelně vynaložené náklady ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. považovat toliko takové náklady, které musela procesní strana nezbytně vynaložit, aby mohla řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu. Náklady spojené se zastoupením advokátem tomuto vymezení zpravidla budou odpovídat.

Náhrada nákladů řízení, o nichž soud rozhoduje dle § 142 odst. 1 o. s. ř., dle vysloveného názoru Ústavního soudu ovšem nemá směřovat k "potrestání" neúspěšného účastníka, ale jediné k tomu, aby straně, která uspěla, byly kompenzovány náklady, které byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Proto by obecný soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení neměl pouštět ze zřetele i samotný účel civilního procesu jako takového. Jeho účelem je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým skutečným subjektivním hmotným právům a právem chráněným zájmům. Není jím naopak situace, kdy se civilní řízení vede nikoliv kvůli věci samé, ale kvůli částce, která může být přiznána na náhradě nákladů řízení. Takový postup je krom jiného zneužití práva na zastupování advokátem, resp. dokonce procesní šikanou, a proto náklady s ním spojené nelze účastníku, resp. stěžovateli přiznat, ačkoli ve věci samé uspěl. Ústavní soud v souvislosti s (ne)účelností zastoupení dokonce hovoří o "parazitování na drobných pohledávkách vůči občanům, které jsou uměle ‚nafukovány‘ do nesmyslné výše, za účelem zajištění snadného výdělku".

Ústavní soud, shledav, že okresní soud při odůvodnění nepřiznání nákladů zastoupení pro neúčelnost nijak ústavně garantovaná práva stěžovatelky neporušil, ústavní stížnost zamítl. Návrh na zrušení § 3 odst. 1 bodu 1. až 4. vyhlášky č. 484/2000 Sb. a § 202 odst. 2 o. s. ř. Ústavní soud jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným odmítl.

Závěr:

V době plné angažovanosti Ústavního soudu v oblasti v bagatelních sporech uvedený nálezn dále zpřesnil pravidla pro rozhodování o nepřiznávání nákladů řízení pro jejich neúčelnost. Ve věcech, kde mělo být zřejmé, že primárně cílem není rozhodnutí ve věci samé, ale přiznání nákladů takového řízení, se dle Ústavního soudu má jednat o

zneužívání práva na právní pomoc a procesní šikanu a v takovém případě nelze účastníku právo na náhradu nákladů řízení přiznat.²²¹ Za ústavně konformní tak Ústavní soud považuje konstatování (nalézacího soudu), že žádné náklady, které vzniknou při zneužívání práva na právní pomoc, nelze považovat za účelně vynaložené. Takovým hodnocením se také Ústavní soud při hodnocení postupu uplatňování bagatelních pohledávek odchýlil od relativně nezabarvené neúčelnosti k pojmu s jasnými negativními konotacemi – jimiž pojem „zneužívání“ či „parazitování“ bezpochyby je. Nutno ovšem dodat, že v principu se na postupu věřitelů, resp. žalobců, žádajících přiznání nároků v meritu věci a nákladů řízení, tolik nezměnilo.

Ústavní soud také využil nálezu sp. zn. I ÚS 988/12, ze dne 25.07.2012, k tomu, aby korigoval svůj vyjádřený názor o přiznávání odměny advokáta v ekvivalentu jednonásobku jistiny (dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012.), když uvedl, že *citovanou myšlenku nelze interpretovat tak, že by ve všech věcech tohoto typu musela být úspěšným žalobcům přiznávána náhrada nákladů řízení ve výši odpovídající vymáhané jistině*. To mělo obecným soudům umožnit větší výběr při rozhodování o nákladech řízení, což ale na druhou stranu zvyšovalo nepředvídatelnost takového rozhodnutí.

5.8.4.7 Zrušení paušální vyhlášky č. 484/2000 Sb. plenárním nálezem Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, ze dne 17.04.2013

Ústavní soud se samotnou existencí paušální vyhlášky zabýval ve věci vedené Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 25/12. V té se navrhovatel - skupina jedenácti senátorů podle článku 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky a podle ust. § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhala zrušení paušální vyhlášky, alternativně zrušení ust. § 3 odst. 1 a § 12 této vyhlášky.

Navrhovatel v ústavní stížnosti uvedl celou řadu argumentů svědčících pro zrušení vyhlášky.

²²¹ K tomu viz LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastoupením advokátem. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, roč. 9, č. 5, s. 191. ISSN 1214-7966 a PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*. Praha : Wolters Kluwer ČR, č. 3/2014, s. 9. ISSN 1802-3843.

Jako první navrhovatel uvedl, že vyhláška umožňuje přiznávat náhradu nákladů právního zastoupení (přísudek) v takové výši, která zatěžuje neúspěšnou stranu sporu nespravedlivě a nepřiměřeně s ohledem na předmět sporu, když výše uložených nákladů podle paušální vyhlášky dosahuje fakticky sankční povahy, což je nepřípustné a takto má být porušen princip zákazu sankce bez zákona. Současně, v oblasti smluvních vztahů pak může sankce být podložena ujednáním, které se nepříčí zákonu. Vyhláška, která není zákonem, nemůže dle navrhovatele zavádět samostatný sankční režim, který by mnohonásobně převyšoval zákonem uloženou civilněprávní sankci, jíž je sankční úrok z prodlení a k režimu ukládání sankcí ji nezmocňuje ani zákon, tj. občanský soudní řád.

Dalším důvodem pro zrušení vyhlášky dle navrhovatele je porušení principu přiměřenosti, a to po stránce formální a materiální. Tím, že naprostá většina sporů je řešena bez jednání a způsobem, který nepředpokládá reálné dokazování či řešení právního sporu a vyhláška se této skutečnosti nepřizpůsobila a vyměřuje přísudek identicky pro případ vydání (elektronického) platebního rozkazu jako pro případ, kdy je ve věci nařízeno jednání a provedeno dokazování, je dle navrhovatele oním porušením principu přiměřenosti ve formálně-procesním smyslu. V materiálním smyslu je takovým porušením principu přiměřenosti stav, kdy redukuje právní pomoc na pouhou administraci sporu bez důrazu na věcný způsob jeho vedení. V tomto směru se vyhláška výslovně příčí zákonu, a to občanskému soudnímu řádu, dle něhož se mají přiznávat náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva (ust. § 142 odst. 1 o. s. ř.). Ve světle tohoto zákonného pravidla nemůže napadená paušální vyhláška obstát. Sama totiž popírá svou konstrukcí jakoukoliv úvahu nad účelností právního zastoupení, kterou naopak zákon předepisuje.

Podstatným dle navrhovatele je též to, že míra paušalizace vytváří situace, kdy je vedení určitého sporu (typicky vymáhání menších pohledávek) výhodné už ze samotného důvodu přiznání přísudku, čímž je v tržním prostředí vyvoláno větší množství takových řízení, aniž by pro to byl věcný důvod ve světle subsidiární povahy soudního řešení sporu. Tento účinek pak neúměrně zatěžuje justici jako celek a vytváří nepřiměřené dopady na adresáty právních norem. Napadená norma pak selhává v testu vlastní racionality. Dle navrhovatele tedy nelze argumentovat tím, že soud se může v případě individuálního případu odchýlit od vyhlášky, resp. formálně vzato může, ale

není možné vést rozumnou úvahu, že se soudy mohou odchýlit od rozhodnutí v naprosté většině případů. To v praxi možné není, mimo jiné i proto, že naprostá většina věcí končí ve fázi rozkazního řízení, kde soud nemá k dispozici ani vyjádření protistrany ani jiný podklad, o který by svou úvahu mohl opřít. S ohledem na uvedené je tedy rozumné spíše předpokládat, že by výchozí hodnota v pásmu bagatelity a nižších nároků byla nastavena jako nulová, a soudy by se od ní odchylovaly pouze v případě důvodů hodných zvláštního zřetele. Takový postup stanovení výchozího předpokladu by byl funkční a spravedlivý.

Smyslem vyhlášky, který legitimizuje paušalizaci, by měla být právě předvídatelnost. Pokud je vyhláška natolik různorodě modifikována soudní praxí, že vznikají zcela odlišné rozhodovací výstupy v případech jinak srovnatelných, svědčí to o normativní invaliditě vyhlášky. Soudní moc není s to jako celek svou praxí vyhlášku derogovat, což by bylo možné (a snad i ústavně konformní), ale daří se jí to pouze v některých částech, nedůsledně a různorodě, což vytváří na druhou stranu pole právní nejistoty.

Aplikace paušální vyhlášky má dle navrhovatele i své sociální dopady. Určitý segment obyvatelstva je totiž neúměrně zatěžován v podstatě nákladovým dluhem, jehož legitimita podle názoru navrhovatele je sporná. V důsledku to vede k tomu, že určitá část obyvatelstva, která je spíše chudší, je zatížena permanentní exekucí. Nízkopříjmové vrstvy obyvatel jsou tedy soustavně příjmově udržovány na úrovni nezabavitelného minima, čímž jsou soustavně demotivovány k tomu, aby se svým přičiněním pokusily se ze své obtížné ekonomické situace dostat, protože jakýkoliv dílčí úspěch při získání zaměstnání nebo vyššího platu je následován pouze vyšší exekucí. Ekonomický pojem "dluhová past", který představuje vyjádření bodu, za nímž je zadlužení pro ekonomický subjekt (rodina, jednotlivec) již neudržitelné, dostává v tomto směru nový obsah pouze díky existenci napadené vyhlášky, která v důsledku nepřiměřeně nastavených procesních pravidel dokáže skokově multiplikovat výši dluhu způsobem, jenž ji činí jedním z nejdůležitějších faktorů překonání hraničního bodu dluhové pasti.

Navrhovatel poukázal i na to, že každý má nárok na to, aby byla jeho věc projednána soudem, i když jde o spor nepatrné hodnoty. Naopak dle navrhovatele neexistuje rozumný důvod se domnívat, že každý by měl mít nárok na to, pokud žalobce usiluje o projednání sporu nepatrné hodnoty, aby mu v případě úspěchu náležela úhrada všech

skutečných nákladů na vedení sporu. Obsahem práva na spravedlivý proces není absolutní úhrada všeho, co s vynaložením na jeho vedení účastník řízení musel nést. V platném právu pro takovou úvahu není opora, což plyne mimo jiné i z toho, že v mnoha jiných řízeních neexistuje vůbec žádný nárok na úhradu nákladů pro případ úspěchu. Jako příklad mohou sloužit řízení trestní, správní a před Ústavním soudem.

Navrhovatel v rámci své argumentace rovněž poukázal na právní úpravu v dalších zemích jako Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Spolková republika Německo či Polsko, s tím že v porovnání s nimi je v České republice přiznávaná odměna za právní zastoupení značně excesivní.

Navrhovatel v závěru své ústavní stížnosti vyjádřil své přesvědčení, že vyhláška je v rozporu se zákonem i s ústavním pořádkem, že porušuje všechny principy přiměřenosti, rozumného uspořádání vztahů a neplní účel, pro který byla přijata, a proto navrhovatel doporučil vyhlášku ke dni publikace nálezu ve Sbírce zákonů zrušit.

Ministerstvo spravedlnosti jako účastník řízení v dané věci připomnělo důvod přijetí vyhlášky, jímž měl být systém odměny dle advokátního tarifu, závislý na počtu úkonů právní služby a vedoucí k průtahům v soudním řízení (čím více úkonů, tím vyšší odměna).

Ministerstvo spravedlnosti také připustilo, že paušalizace náhrad, zavedená paušální vyhláškou, skutečně nezohledňuje faktickou odbornost a časovou náročnost vedení sporu. Nicméně při existenci paušálně stanovené výše náhrady nákladů právního zastoupení podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. může každý účastník soudního řízení s vysokou mírou přesnosti předem odhadnout, kolik finančních prostředků by v případě neúspěchu v soudním řízení musel druhé straně na nákladech řízení uhradit. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je tak předvídatelným, což má hovořit spíše pro zachování vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Při hodnocení návrhu hlediskem potřebnosti Ministerstvo spravedlnosti uvedlo, že byt' rozhodování o nákladech řízení bylo v minulosti v určitých případech, zejména formulářových žalob o bagatelní částky, excesivní, Ministerstvo spravedlnosti na toto reagovalo a již v minulosti učinilo určité kroky k nápravě tohoto stavu v mezích stávajících zákonných ustanovení. Novelizací občanského soudního řádu, provedenou zákonem č. 396/2012 Sb., byly zavedeny předžalobní výzvy a limity nákladů při výkonu rozhodnutí, novelou paušální vyhlášky, provedenou vyhláškou Ministerstva

spravedlnosti č. 64/2012 Sb., byly sníženy absolutní částky nákladů řízení při peněžitých sporech, nová právní úprava přinesla podrobnější rozčlenění sazeb odměny při absolutním snížení konkrétních částek a tím i příležitost pro citlivější rozhodování zejména v bagatelních sporech.

Podle Ministerstva by soudy také měly využívat obecného korektivu ukotveného v ust. § 142 odst. 1 o. s. ř. a spočívajícího v přiznání náhrady pouze těch nákladů, které jsou potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Dalším ustanovením, dávajícím soudu možnost nepřiznat náhradu nákladů právního zastoupení v požadované výši, by i po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. zůstalo ust. § 150 o. s. ř., podle něhož soud nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat, jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele. Ministerstvo spravedlnosti současně připustilo, že by se praxe jednotlivých soudů v této oblasti lišila

Ministerstvo uzavřelo, že stanovení výše náhrady nákladů právního zastoupení na základě vyhlášky č. 484/2000 Sb. má jak svá pozitiva, tak i negativa, nicméně dle něj tato vyhláška není ani neústavní ani nezákonná.

V duplice na vyjádření Ministerstva spravedlnosti reagoval navrhovatel tak, že zejména zpochybnil smysluplnost vyhlášky, od které je de facto doporučováno se pravidelně odchýlit.

Dle Ústavního soudu paušalizace jako princip výpočtu odměny advokáta v řízení v paušální vyhlášce *zcela pomíjí věcnou a časovou náročnost sporu, či účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku* a spolu s uplatňováním pohledávek nepatrné hodnoty, za níž přináleží značná odměna, vytváří systém kolidující s právem na soudní ochranu, jehož primárním účelem nemá být obchodní a podnikatelská činnost produkující zisk. Takový postup je na pak dle Ústavního soudu na samé hraně institutu zneužití práva. Mimoto vedení enormního počtu sporů nepatrné hodnoty nadměrně kapacitně zatěžuje soudní systém a také vyvolává sociálně nežádoucí účinky, když *vede k ožebračování značné části obyvatelstva*.

Ústavní soud připomněl, že k výše uvedenému jevu dochází zejména v řízeních, v nichž proti rozsudku nalézacího soudu není odvolání přípustné (řízení v tzv. bagatelních sporech), spory jsou zahajované tzv. formulářovou žalobou (jednotlivé žaloby se v zásadě liší jen údaji o žalovaných a žalované částce), a jsou uplatňovány pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, přičemž se jedná o smluvní vztahy, při nichž

je spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si občanskoprávní smlouvu s jiným obsahem (k tomu viz nálezn Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012)

Zvláště nežádoucí situace nastává v oblasti veřejných služeb, financovaných z veřejných rozpočtů (zdravotnictví, veřejná doprava, školství apod.). Pohledávky vymáhají subjekty veřejného práva (stát, obce, městské části, kraje), které si k tomuto účelu často rovněž najímají advokáty. Důsledky neúspěchu jsou pak pro dlužníky daleko tíživější než v případě, kdy pohledávku vymáhá přímo stát nebo obec prostřednictvím svých zaměstnanců, protože náklady řízení narůstají o palmáre advokáta.

Ústavní soud si je vědom, že dosavadní právní stav soudům umožňuje odchýlit se od paušální vyhlášky. Dosavadní zkušenosti však ukazují, že aplikace těchto právních možností ze strany soudů je nejednotná a nepředvídatelná. Tím dochází rovněž k oslabení principu předvídatelnosti soudního rozhodování a k oslabení principu právní jistoty. Krom toho odchýlení se od vyhlášky musí být v rozhodnutí soudu odůvodněno. Tím se zvyšuje pracnost a formální náročnost soudního rozhodování, čímž dochází k přetížení soudů a k prodlužování délky soudního řízení. Nutnost pečlivě odůvodňovat odchýlení se od vyhlášky pak má demotivovat k takovému postupu.

Ústavní soud došel k závěru, že napadená vyhláška je v rozporu se zákonem, konkrétně ust. § 142 odst. 1 o. s. ř. (který stanoví jako kritérium přiznání náhrady nákladů řízení účelnost vynaložení těchto nákladů) a ústavním pořádkem, a to s článkem 4 odst. 1 Listiny (který stanoví, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod). I když shora uvedené výtky protizákonnosti a protiústavnosti se vztahují převážně k ustanovení § 3 odst. 1 a k ustanovení § 12 napadené vyhlášky, dospěl Ústavní soud k závěru, že je namístě zrušit vyhlášku celou, protože jednotlivá ustanovení celé vyhlášky jsou vzájemně propojena. Ústavním soud tedy vyhl. č. 484/2000 Sb zrušil jako celek, a to dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

Své odlišné stanovisko k uvedenému a zásadnímu nálezu vyjádřil ústavní soudce Vladimír Kůrka, který své výhrady k němu shrnul tak, že *Ústavní soud oponovaným náleznem (zase jednou) opomněl zásadu, již v obecné rovině jinak traktuje, totiž vlastní zdrženlivosti a sebeomezení; podlehl tendenčnímu směřování určité kritiky pocházející z veřejného prostoru, resp. její zjednodušující identifikaci s napadeným právním*

předpisem, a podcenil i to, že tato kritika je ve vztahu k němu jen parciální. Nemá být řečeno, že vyhláška je nekritizovatelná; její případná náprava však přísluší jiným než Ústavnímu soudu, když své (co adekvátně mohl) již ve vlastní judikatuře učinil. Návrh proto měl být dle něj zamítnut.

Závěr:

Závažná rozhodnutí se vždy lépe hodnotí s jítým časovým odstupem, a to je i případ zrušené paušální vyhlášky.

Ústavní soud se v dotčeném nálezu, a tady se shodují s Vladimírem Kůrkou, resp. jeho disentem, oprostil od právní argumentace a soustředil se toliko na argumentaci mající sociální rozměr. Důvody, pro které je dle Ústavního soudu paušální vyhláška nespravedlivá a vyvolávající sociální nežádoucí důsledky, by bylo možno spíše očekávat v důvodové zprávě k novele či úplnému novému znění vyhlášky, upravující odměnu právního zastoupení, nikoliv v nálezu, kde by se měl objevit důsledný právní rozbor. Svým nálezem a jeho odůvodněním tak Ústavní soud nahradil normotvůrcovu činnost, přičemž takové jednání mu z povahy věci nenáleží.

Svémi předchozími rozhodnutími dal Ústavní soud jasně najevo, jakým způsobem může a měla by být vykládána paušální vyhláška v oblasti bagatelních sporů. Dokonce i představil svoji představu o přiměřené odměně (v podobě ekvivalentu jednonásobku jistiny) či možnosti odepření odměny pro neúčelnost či zneužití zastoupení. S tím měl být, dle mého názoru, ústavní přezkum paušální vyhlášky ukončen. Jako nepřijatelnou současně považují argumentaci, že odchýlení se od aplikace vyhlášky musí být činěno s odůvodněním, jež má být složitější, než její samotná aplikace. Obecné soudy si totiž byly schopny vypomoci ustálenými formulacemi²²² (a odkazem na judikaturu Ústavního soudu) v odůvodněních svých rozhodnutí, když se od aplikace paušální vyhlášky odchýlily.

V ústavní stížnosti i samotném nálezu se navíc zásadně nerozebírá celé spektrum civilních řízení, ale toliko spory v „pásmu bagatelnosti“, spojené s dalším jevy, jako je formulářová žaloba a adhezní smlouva.²²³

²²² A to dokonce z praktické zkušenosti i v odůvodněních elektronického platebního rozkazu.

²²³ Tedy smlouva, v níž smluvní podmínky stanoví jedna smluvní strana a druhá má v rámci principu take it or leave it („ber nebo nech být“) pouze možnost je přijmout nebo nepřijmout. K tomu viz toho času účinné ust. § 1798 an. zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Jestliže tedy Ústavní soud pro tento okruh věcí vytvořil ústavně konformní pravidla v oblasti odměn za zastoupení a pak pro aplikační potíže u těch samých věcí paušální vyhlášku zrušil, není dle mého názoru tento postup logický, spíše naopak. Nemohu se tak, s ohledem na výše uvedené, ztotožnit s názorem o protiústavnosti a také protizákonnosti paušální vyhlášky.

Důkazem, že pomyslné kyvadlo se díky rozhodovací praxi Ústavního soudu, která vedla až ke zrušení paušální vyhlášky, vychýlilo ve prospěch dlužníků, bylo upozadění principu „pacta sunt servanda“. Viděno optikou žalovaných, dalo by s jistou mírou nadsázky hovořit o tom, že „čím hůře, tím lépe“. Neúměrná výše nákladů řízení, resp. odměny advokáta, se - před jejich korekcí na základě pravidel Ústavního soudu - totiž ponejvíc projevovala v případech, kde původní nesplněný závazek (jako u nezaplacené jízdenky v MHD) byl značně nízký, a v dalším průběhu se výše nákladů na jeho vymáhání mnohonásobně navýšila a byla tak i mediálně vděčným tématem. Toto navýšení bylo ovšem často spojeno s pasivitou a nereagováním dlužníka na korespondenci ze strany věřitele, jeho (právního) zástupce, případně tzv. inkasní agentury, a dále soudu a popřípadě i exekutora. K tomuto jevu naopak z logiky věci nedocházelo tam, kde dlužník závazek – byť s prodlením, ale ne zásadním - zaplatil či alespoň požádal o posečkání, splátkový kalendář či (částečné) prominutí dluhu, často ze sociálních a rodinných důvodů.

Dalším beneficiem pro dlužníky a současně zvláštností za účinnosti paušální vyhlášky (až do jejího zrušení) a po vydání výše zmiňovaných rozhodnutí Ústavního soudu byl stav, kdy dlužník, resp. žalovaný, podal v bagatelních věcech odpor proti (elektronickému) platebnímu rozkazu, a poté, co bylo ve věci rozhodnuto – zpravidla po prvním jednání – byla žalobci přiznána výrazně nižší odměna, než ta v elektronickém platebním rozkazu (automaticky vygenerovaná dle paušální vyhlášky). Od podání odporu, který často nebyl spojen s povinností jeho odůvodnění ve smyslu § 114b o.s.ř., do nařízení jednání u soudu navíc uběhla značná doba. Daný systém tak znevýhodňoval i věřitele, když neplatilo pravidlo přímé úměry, tj. čím delší spor, tím větší náklady.

Dle paušální vyhlášky přiznaná náhrada nákladů řízení v elektronickém platebním rozkaze byla zpravidla v odvolacím řízení ponížována i na základě „pouhého“ odvolání žalovaného do výroku o nákladech řízení.

Jestliže za situace, kdy paušální vyhláška již neplnila v „bagatelních sporech“ svou primární roli, tj. aby určovala výši odměny v řízení, a pravidlem se stalo odchylování se od její aplikace, byla tato paušální vyhláška zrušena, nejeví se tento krok jako nelogický. Nelogické se mého pohledu jeví, že tak učinil Ústavní soud (viz výše) a nikoliv normotvůrce, a také to, že pro jev u podmnožiny věcí (bagatelní spory), byl zrušen předpis pro celou množinu (veškerá řízení nalézací a vykonávací, resp. exekuční).

Trestuhodné se z mého pohledu jeví i to, že normotvůrce, resp. zákonodárce, při vědomí zrušení paušální vyhlášky, na tuto skutečnost nereagoval v ust. § 151 odst. 2 o.s.ř, čímž způsobil další praktické potíže při rozhodování o odměně za zastoupení (viz dále).

5.8.5 Odměna za zastupování advokátem od 17.04.2013 do 30.06.2014

Derogace vyhlášky č. 484/2000 Sb. přinesla zásadní a závažné důsledky nejen v rovině právně teoretické, ale rovněž ryze praktické.

Předně měla derogace paušální vyhlášky dopad na řízení již pravomocně skončená, u nichž byla odměna advokáta vypočtena a přiznána právě dle paušální vyhlášky.

Podle § 71 odst. 2 zák. č. 182/1993. Sb., o Ústavním soudu totiž pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl zrušen, zůstávají nedotčena; práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat. Gramatický výklad tohoto ustanovení by zcela zjevně mířil na řízení vykonávací, resp. exekuční řízení a znemožnil uspokojení pohledávek věřitelů dle pravomocných a vykonatelných exekučních titulů, u nichž byla odměna advokáta přiznána dle zrušené paušální vyhlášky.

Ústavní soud na vzniklou situaci nereagoval v samotném nálezu ze dne 17.04.2013, ale až s časovým odstupem, když dne 30.04.2013 vydal sdělení č. org. 23/13²²⁴, dle něžž *s odkazem na dosavadní judikaturu Ústavního soudu, která v případech horizontálních právních vztahů, tj. právních vztahů mezi jednotlivci, připouští retroaktivní účinky derogačních nálezů jen velmi výjimečně v případech mimořádně intenzivního derogačního důvodu (především rozpor s materiálním jádrem ústavy), převáží v případě*

²²⁴ Publikované ve Sbírce zákonů pod č. 117/2013 Sb.

nároků na paušální odměnu přiznaných dle vyhlášky č. 484/2000 Sb. pravomocným rozhodnutím soudu vydaným před vykonatelností nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 04. 2013 princip právní jistoty před důvody, které Ústavní soud vedly k derogaci vyhlášky. V těchto případech se proto neuplatní ustanovení § 71 odst. 2 věty za středníkem zákona o Ústavním soudu a nároky plynoucí z těchto rozhodnutí mohou být předmětem výkonu rozhodnutí či exekuce.²²⁵ To se však netýká případů, v nichž by Ústavní soud shledal na základě včas a řádně podané ústavní stížnosti ve výši paušální odměny neústavnost a rozhodnutí obecného soudu zrušil.

Teprve s účinností od 07.05.2013, kdy byl ve Sbírce zákonů publikován pod číslem 116/2013 Sb. plenární náleží Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, ze dne 17.04.2013, byla tedy paušální vyhláška zrušena. Samotný plenární náleží ale neobsahoval jakékoliv intertemporální ustanovení, stanovující jak má být postupováno v řízeních zahájených a dosud neskončených. Mimoto ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. i nadále obsahovalo odkaz na derogovanou vyhlášku, neboť nedošlo k novelizaci daného zákonného ustanovení.

Jako nejlogičtější krok se jevílo v nalézacích řízeních již zahájených, jakož v řízeních pro futuro, postupovat při výpočtu odměny advokáta dle ustanovení advokátního tarifu. Pro tento postup mj. plédovala i většina členů Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu²²⁶, jakož i Sekce pro advokátní tarif České advokátní komory.²²⁷

Jiným směrem se vydal Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012, ze dne 26.06.2013, který výši odměny v dovolacím řízení určil autonomně a dle své úvahy, když mj. ve svém odůvodnění uvedl, že *při rozhodování o výši náhrady nákladů řízení dovolací soud přihlédl k tomu, že výše odměny má být určena podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním, neboť nejde o*

²²⁵ Když opačný výklad by fakticky znamenal, že důsledkem nálezu Ústavního soudu bude odeprání nároku na náhradu nákladů řízení přiznaných podle této vyhlášky, což by místo odstranění protiústavního zásahu do základních práv účastníků řízení vedlo naopak k jeho dalšímu prohloubení.

²²⁶ K tomu viz VRCHA, Pavel. K rozhodování o nákladech řízení po zrušení vyhl. č. 484/2000 Sb. rozhodnutím Ústavního soudu ČR [online]. 2013-05-16 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/k-rozhodovani-o-nakladech-rizeni-po-zruseni-vyhl-c-484-2000-sb-rozhodnutim-ustavniho-soudu-cr/>>. Takový postup předvídal i navrhovatel ve věci vedené Ústavním soudem pod sp. zn. Pl. ÚS 25/12, k tomu viz bod 82 tohoto nálezu.

²²⁷ Viz Česká advokátní komora. Stanovisko sekce pro advokátní tarif České advokátní komory [online] [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11296>>.

přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 147 nebo § 149 odst. 2 o. s. ř. a ani okolnosti případu v projednávané věci neodůvodňují, aby bylo postupováno podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně. Vyhláška č. 484/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), která upravovala sazby odměny advokáta stanovené paušálně pro řízení v jednom stupni, však byla nálezem Ústavního soudu ze dne 17. 04. 2013 č. 116/2013 Sb. dnem 7. 5. 2013 zrušena. Nejvyšší soud za této situace určil pro účely náhrady nákladů dovolacího řízení paušální sazbu odměny pro řízení v jednom stupni s přihlédnutím k povaze a okolnostem projednávané věci a ke složitosti (obtížnosti) právní služby poskytnuté advokátem ve výši 10.000,- Kč. Kromě této paušální sazby odměny advokáta vznikly žalobci náklady spočívající v paušální částce náhrad ve výši 300,- Kč.

Byť ani jeden z výše uvedených postupů dosud nemá de lege lata oporu v zákoně²²⁸, právě aplikace advokátního tarifu se počínaje 07.05.2013 stala pro v podstatě všechny soudy východiskem při výpočtu odměny advokáta pro řízení. Obecné soudy tak činily dvěma způsoby.

Buď rozhodly o odměně dle advokátního tarifu per se s tím, že je třeba mezeru v podobě zrušené paušální vyhlášky, na kterou odkazuje ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. věty první před středníkem „překonat výkladem“ umožňujícím stanovit odměnu podle zvláštního právního předpisu, jímž zůstal toliko advokátní tarif.

Druhou možností, presumovanou i Občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu, byla aplikace advokátního tarifu s tím, že jeho použití ve smyslu § 151 odst. 2, věty první za středníkem, o. s. ř. odůvodňují okolnosti případu. Za tyto okolnosti lze považovat to, že shora cit. paušální vyhláška byla Ústavním soudem zrušena a de lege lata zde neexistuje žádný jiný právní předpis.
Závěr:

Ústavní soud, který byl při vydání Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17.04.2013, veden snahou zjednodušit soudům rozhodování o odměně za právní zastoupení²²⁹, zaštiťující se přitom zejména oblastí sporů v pásmu bagatelnosti, jim paradoxně toto rozhodování nijak neusnadnil.

²²⁸ K tomu viz SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, s. 473. ISBN 978-80-7400-506-0.

²²⁹ K tomu zejména viz bod 104 cit. nálezu.

Aplikace advokátního tarifu, preferovaném Ústavním soudem, rovněž založeném na principu paušalizace (ovšem v jiném pojetí) přinášela při rozhodování o nákladech právního zastoupení i nadále disproporci mezi žalovanou jistinou a touto odměnou.

Krom toho nález, zrušující paušální vyhlášku, postihl veškerá nalézací a vykonávací, resp. exekuční řízení, pochopitelně tedy nejen ta v pásmu bagatelnosti. A to nejen pro futuro, ale i zpětně.

O nedokonalosti toho nálezu svědčí to, že z něj plynoucí důsledky pro řízení pravomocná i řízení budoucí – pro absenci odůvodnění ve vztahu k intertemporálním účinkům – museli dotvářet jiní. Ať již to byl Nejvyšší soud či Česká advokátní komora. Ústavním soudem vydané sdělení č. org. 23/13 obavy (ponejvíce věřitelů) v oblasti pravomocných pohledávek přiznaných dle paušální vyhlášky značně zmírnilo, ale i přesto si odborná literatura musela při řešení nároků v exekučním řízení pomoci vlastní právní argumentací.²³⁰

5.8.6 Odměna za zastupování advokátem od 01.07.2014 do současnosti

Dne 26.06.2014 byla vydána vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 120/2014 Sb., která novelizovala ustanovení advokátního tarifu. Ve Sbírce zákonů byla publikována dne 30.06.2014 a v účinnost vstoupila již dne 01.07.2014.

Tato novela se toho času stala jediným legislativním výstupem, reagujícím na oblast uplatňování bagatelních pohledávek poté, co Ústavní soud zrušil vyhl. č. 484/2000 Sb.²³¹

Byť obsah této novely Ministerstvo spravedlnosti jako gestor opakovaně předkládalo rovněž České advokátní komoře k připomínkování²³², na jeho výsledné podobě

²³⁰ Příkladem budiž MUZIKÁŘ, Vladimír. Jak přiznávat náhradu nákladů v exekučním řízení po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

²³¹ K tomu viz Sněmovní tisk č. 107 [online]. [cit. 2015-12-04]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=107>>.

²³² U předloženého návrhu novely rovněž absentovala důvodová zpráva, za což bylo Ministerstvo spravedlnosti ze strany České advokátní komor rovněž kritizováno. K tomu viz Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v

se připomínky ze strany České advokátní komory k poslední verzi novely před jejím vydáním de facto neprojevíly.²³³

Novelou advokátního tarifu byla nově vytvořena část pátá²³⁴ advokátního tarifu, nazvaná jako „ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O NÁHRADĚ NÁKLADŮ ŘÍZENÍ“, ve které pod ust. § 14b advokátního tarifu bylo vytvořeno pravidlo pro přiznávání odměny advokáta v občanském soudním řízení,

a) které bylo zahájeno návrhem podaným na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně tímž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech,

b) v němž je předmětem řízení peněžité plnění a tarifní hodnota nepřevyšuje 50 000 Kč, a

c) v němž byla žalobci přiznána náhrada nákladů řízení,

když pro účely stanovení náhrady nákladů řízení činí při kumulativním podmínek pod písm. a) až c) sazba za každý úkon právní služby do podání návrhu na zahájení řízení včetně z tarifní hodnoty do 10.000,- Kč (tedy do hranice bagatelního sporu ve smyslu ust. § 202 odst. 2 o.s.ř.) částku 200,- Kč, přes 10.000,- Kč do 30.000,- Kč částku 300,- Kč, a přes 30.000,- Kč do 50.000,- Kč částku 500,- Kč. Sazba odměny za další úkony právní služby (kupříkladu účast na jednání před soudem dle § 11 odst. 1 písm. g) AT) v takovém řízení, tj. definovaném v § 14b odst. 1 AT, se stanoví podle § 7 AT. Celková výše odměny je pak omezena výší tarifní hodnoty, což je projevem

Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_web.pdf>.

²³³ Viz návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2015-12-04]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/navrh-msp-po-pripominkovem-rizeni.pdf>>.

VYCHOPENĚ, Martin. Dopis náměstkovi Ministerstva spravedlnosti ČR, JUDr. Robertu Pelikánovi, Ph.D. [online]. 2014-06-25 [cit. 2015-12-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/stanovisko-predsedy-cak.pdf>> a připomínky České advokátní komory k návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2015-12-04]. Praha : Česká advokátní komora. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/14-06-26--pripominky-cak-_web_.pdf>.

²³⁴ A dosavadní část pátá „USTANOVENÍ PŘECHODNÁ A ZÁVĚREČNÁ“ se označuje jako část šestá advokátního tarifu.

principu „ekvivalentu jednonásobku jistiny“ vyjádřeným v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012.

Ve věcech výkonu rozhodnutí, resp. exekučních, bylo přijato pravidlo, podle kterého je-li vymáháno peněžité plnění a tarifní hodnota nepřevyšuje 50.000,- Kč, činí pro účely stanovení náhrady nákladů řízení sazba odměny za první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení 100,- Kč za každý z těchto úkonů. Zde, oproti ust. § 14b odst. 1 AT, se tedy nepředpokládá²³⁵ naplnění podmínky zahájení řízení návrhem podaným na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně týměž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech

Ustanovení § 14b advokátního tarifu také specificky upravuje výši paušální částky jako náhrady výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné pro účely stanovení náhrady nákladů řízení dle § 14b odst. 1 (v řízeních nalézacích) a odst. 2 (v řízeních vykonávacích, resp. exekučních), která do podání návrhu na zahájení řízení včetně činí 100,- Kč za každý z úkonů právní služby. Za každý další hrazený úkon právní služby pak náleží částka 300,- Kč, tedy shodně s ust. § 13 odst. 3 AT.

Finální znění přechodných ustanovení k dané vyhlášce uvádí, že v řízeních zahájených přede dnem nabytí účinnosti této vyhlášky se o náhradě nákladů řízení rozhodne podle dosavadních právních předpisů.²³⁶

Závěr:

Přijetí ust. § 14b advokátního tarifu by bylo možné označit za velký návrat normotvůrce v oblasti, kterou předtím opanoval Ústavní soud. Ministerstvo spravedlnosti tak učinilo i navzdory silné kritice České advokátní komory, a jak již bylo zmíněno, v extrémně krátké legisvakanční lhůtě.

Přijátá novela, která vychází z judikatury Ústavního soudu, se pak pokusila jím vyjádřené názory formulovat.

Již v prvním odstavci § 14b písm. a) AT použitá formulace „návrhem podaným na ustáleném vzoru“ se totiž prakticky může rozcházet s termínem „formulářová žaloba“.²³⁷ Jestliže totiž právní zástupce žalobce připraví pro jeden případ (příkladmo ve věci dlužného pojistného) žalobu, ve které podrobně skutkově vymezí skutečnosti, na

²³⁵ A bylo jednou ze zásadních připomínek České advokátní komory.

²³⁶ To také bylo také důvodem pro celou řadu věřitelů k podání návrhů na zahájení řízení do 30.06.2014.

²³⁷ K tomu srov. nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2985/14, ze dne 11.12.2014.

kterých ji zakládá a následně bude – vzhledem k nutné podobnosti s dalšími případy (existence pojistné smlouvy, nezaplacené pojistné) – sepsovat žalobu další a pomůže si již „vzorem“ z minula, bude ve své podstatě trestán za své know how snížením odměny.

Musí tak pochopitelně dle daného ustanovení činit opakovaně. Neříká se ovšem kolikrát²³⁸. A zda u soudu jednoho či všech, což je v případě velkých věřitelů, působících po celé republice, rovněž podstatná otázka.

Mimo myslitelné meze pak působí stanovení hranice na částku 50.000,- Kč, které extrémně přesahuje již tak poměrně vysoké pásmo bagatelnosti. Předmětem hromadného vymáhání pohledávek jsou téměř výlučně částky do 10.000,- Kč, a není tedy zřejmé, proč by měl být odlišný režim náhrady nákladů právního zastoupení limitován částkou 50 000 Kč, když jde o hranici, ke které se Ústavní soud ani Nejvyšší soud v žádném ze svých rozhodnutí nevyjadřoval.²³⁹

Že „za úspěch se musí platit“ potvrzuje podmínka v ust. § 14b odst. 1 pod písm. c) AT, tedy aby žalobce měl nárok na sníženou odměnu (do podání návrhu včetně), musí být ve sporu úspěšný. Nestane-li se tak, zastoupený žalovaný bude mít nárok na „plnou náhradu“ odměny, vypočtenou dle § 7 AT.

Nedokonalostí úpravy v ust. § 14b odst. 1 AT je i to, že má být nejprve přiznána náhrada nákladů řízení a teprve poté bude stanovena její výše.²⁴⁰

Podmínky stanovené pod písm. a) až c) v § 14b AT cílí oproti předchozí judikatuře Ústavního soudu i na subjekty, které s uplatňováním bagatelních pohledávek nemají nic společného. Příkladem²⁴¹ může být žaloba drobného živnostníka-stavitele, domáhajícího se zaplacení zálohy z ceny díla ve výši 49.000,- Kč po velké stavební firmě, jenž v minulosti musel pro neplacení zálohy žalovat další dvě stavební firmy,

²³⁸ Je-li tedy i „dvakrát moc“.

²³⁹ K tomu rovněž Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_web.pdf>.

²⁴⁰ K tomu srov. BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/efocus/lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu-95011.html>>.

²⁴¹ Viz BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/efocus/lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu-95011.html>>.

kteří si s právě žalovanou společností monopolizují místní trh ve stavebnictví. Nebo žaloba zaměstnance, který žaluje na formuláři již třetího zaměstnavatele, který mu rovněž nezaplatil v pracovní smlouvě sjednanou minimální mzdu.

Výše uvedené platí o to víc při řízení vykonávacím, resp. exekucním, kde se odměna za zastoupení dotkne všech účastníků požadujících plnění do výše 50.000,- Kč, a to bez ohledu na právní titul pohledávky.

Protože novela advokátního tarifu doplňuje pravidla pro výpočet náhrady nákladů řízení v definovaných řízeních, nechává stranou vztah klienta, tj. žalobce, a jeho advokáta. Odměna mezi těmito dvěma subjekty přitom může být stanovena jako smluvní či mimosmluvní. Při první variantě se v celku logicky nabízí varianta, aby tato odměna byla rovněž výrazně redukována. Advokát tak stojí před dilematem, zda i za těchto podmínek přijmout zastoupení, a to nejen v rovině ekonomické, ale i etické.²⁴² Při variantě mimosmluvní odměny, vypočtené dle § 7 AT, již o přínosu zastoupení advokátem pro účastníka řízení nemůže být ani řeči.

5.8.7 Odměna za zastupování advokátem de lege ferenda

Tuto subkapitolu lze rozdělit do 3 částí, přičemž nejprve bude pojednávat o navrhovaných (a zatím odložených) změnách stávajícího procesního předpisu, tj. občanského soudního řádu. V krátkosti bude zmíněn i návrh zcela nového procesního předpisu (jehož součástí by očekávatelně měla být i právní úprava odměny za zastoupení), a poté bych si dovolil zmínit úpravy odměny za zastoupení de lege ferenda z mého pohledu.

5.8.7.1 Poslanecký návrh novely občanského soudního řádu

Návrh skupiny poslanců, označený jako sněmovní tisk č. 107/0, měl přinést zásadní změny v občanském soudním řádu a řádu exekucním²⁴³, a to ve vztahu k odměně za zastoupení i hotovým výdajům.

²⁴² Martin Vychopen jako toho času předseda České advokátní komory hovoří o podbízění, vedoucí až ke kárnému řízení. Viz Projev předsedy ČAK JUDr. Martina Vychopně na oslavách 25 let obnovení nezávislosti české advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2015, č. 10/2015, s. 3. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_10_2015_web.pdf>.

²⁴³ Vzhledem k tématu práce se budu zabývat toliko navrhovanými změnami v o.s.ř.

Podle tohoto návrhu neměla být zásadně účastníkům, s níže uvedenými výjimkami, přiznána náhrada nákladů právního zastoupení v řízeních v tzv. bagatelních věcech, tedy ve všech řízeních o peněžité plnění do částky 10.000,- Kč ve smyslu § 202 odst. 2 o.s.ř. Tím tedy došlo k překročení spektra sporů v „pásmu bagatelnosti“ formulovaných Ústavním soudem. V tomto smyslu navrhované ustanovení § 144 os.ř., znělo: *„Účastníci nemají právo na náhradu odměny za zastupování v řízení, ve kterém bylo rozhodnuto o peněžitém plnění uvedeném v § 202 odst. 2 části věty před středníkem. Soud však může přiznat i náhradu nákladů nebo jejich části, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků“*.

Krom toho chtěl návrh také přiznat paušální výši náhrady hotových výdajů za jeden úkon i účastníku, nezastoupenému advokátem.

Tento návrh byl silně kritizován ze strany advokátů na půdě České advokátní komory a znepokojení vyvolal i na půdě advokacie evropské.²⁴⁴ Na stránkách svého stavovského časopisu – Bulletinu advokacie se k danému návrhu vyjádřila Česká advokátní komora následovně: *„Pokud by měla takováto změna skutečně nabýt účinnosti, znamenalo by to ohrožení práv slabšího účastníka řízení (bez ohledu na to, zda jde o žalovaného, nebo žalobce), neboť by tím stát veřejně deklaroval, v jakých sporech si nepřeje, aby se účastník řízení nechal zastoupit advokátem. Odpírat účastníku řízení nárok na náhradu nákladů právního zastoupení je tak nepochopitelným krokem směrem ke zneužití práva, neboť slabší straně znemožní kvalifikovanou právní pomoc a donutí ji vymáhanou pohledávku silnější protistraně uhradit (ať již dobrovolně, nebo v rámci exekuce), a to bez ohledu na to, zda se jedná o pohledávku způsobilou k vymožení. Jelikož je však otázka ochrany sociálně slabších politicky hodnotná, není zde patrně prostor pro logickou argumentaci.“*²⁴⁵

²⁴⁴ K tomu viz Stanovisko prezidenta Rady evropských advokátních komor (CCBE) Aldo Bulgarelli. Znepokojení CCBE nad novelou o. s. ř. ke změně v přiznávání nároku na náhradu nákladů soudního řízení tzv. bagatelních pohledávkách [online]. 2014-05-06 [cit. 2015-12-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12922>>.

²⁴⁵ K tomu srov. též Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 7-8/2014, s. 5. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_7-8_web.pdf>.

I pro poměrně vysokou negativní publicitu byl nakonec tento návrh dne 08.10.2015 vzat zpět.²⁴⁶ Ze staženého poslaneckého návrhu tak zbyla toliko idea nepřiznávání náhrady nákladů řízení v určitých, legislativně vymezených řízeních. Není přitom vyloučeno, a to zejména důvodu sociálních a politických,²⁴⁷ že takovýto obdobný návrh bude znovu předložen.

K této tendenci se osobně stavím negativně, neboť popírá nejen zásadu úspěchu ve věci, ale zejména principiální zásadu mezilidských vztahů vyjádřenou úslovím „pacta sunt servanda“ i cum grano salis heslo „Kamarády buďme, dluhy si plaťme.“

Česká advokátní komora také ústy svého předsedy Martina Vychopně opakovaně zdůrazňovala názor, ke kterému se kloním i já, a to, že extrémní snižování, či dokonce úplné odepření náhrady za zastoupení, postihne především samotné účastníky, a to ponejvíc drobné věřitele, kterým nebude náhrada spojená s náklady na uplatňování pohledávky saturována. To samé bude platit i pro velké věřitele, zpravidla monopolní dodavatele zboží a služeb. Ti ale, slovy předsedy ČAK, „jednoduše promítnou své ztráty do cen a jejich pohledávky tak zaplatí všichni slušní lidé“.²⁴⁸

5.8.7.2 Neznámá v podobě nového občanského soudního řádu

K úpravám odměny za zastupování může dojít v souvislosti s přijetím zcela nového kodexu upravujícího civilní proces. Za tím účelem zřídil dnes již bývalý ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D. Komisi pro rekodifikaci civilního procesu. Jejím předsedou jmenoval s účinností od 15. dubna 2013 JUDr. Romana Fialu, místopředsedu Nejvyššího soudu. V pozici předsedy rekodifikační komise ho v březnu 2014 potvrdila také již bývalá Ministryně spravedlnosti prof. JUDr. Helena Válková, CSc.

²⁴⁶ K tomu viz Sněmovní tisk č. 107 [online]. [cit. 2015-12-04]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=107>>.

²⁴⁷ A dovolím si tvrdit, mimoprávních.

²⁴⁸ Viz Projev předsedy ČAK JUDr. Martina Vychopně na oslavách 25 let obnovení nezávislosti české advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2015, č. 10/2015, s. 3. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_10_2015_web.pdf>.

Již v roce 2013 JUDr. Roman Fiala předvídal, že nový občanský soudní řád bude účinný do pěti let²⁴⁹. Zda tomu tak opravdu bude a jak bude vypadat úprava odměny za zastoupení, jsem zatím dalek předpovídat. Toho času jsou známy pouze dílčí výsledky této rekodifikační činnosti, když již byla sestavena rekodifikační komise (složená ponejvíce ze soudců) a zveřejněn záměr sjednotit dosavadní „čtyřlístek“ sporného, nesporného, exekučního a insolvenčního řízení do jednoho velkého kodexu.²⁵⁰

5.8.7.3 Mé úvahy k odměně za zastupování advokátem de lege ferenda

Mé úvahy k úpravě odměny za zastupování vedou toliko k oblasti bagatelních věcí, neboť tam je dle mého názoru možné uvažovat o dílčích, popřípadě i zásadních změnách.

Jako první si dovoluji uvést tzv. nultou variantou, tedy takovou, která by vycházela z dosud platné úpravy. Tou by mohlo být zrušení ust. § 14b advokátního tarifu a moderace odměny za zastoupení, ponejvíc jejím snižováním, při využití § 150 o.s.ř. Přestože tato varianta se jevila Ústavním soudu jako složitá, a to pro nutnost složitost odůvodnění odchýlení se od pravidla (vyjádřeného ustanoveními advokátního tarifu), soudům by nemělo činit potíže si takové lehce vzorové odůvodnění pro moderaci odměny připravit. Toto řešení v sobě nicméně obnáší zásadní nedostatek, jímž by byla nepředvídatelnost rozhodování, když by obecné soudy mohly a měly rozhodovat toliko podle svého uvážení. Napříč celou republikou by takovéto soudní rozhodování mohlo být zásadně rozdílné.

První skutečnou legální změnou by mohla být změna advokátního tarifu v ustanoveních, upravujících v § 7 výši mimosmluvní odměny. Pro tarifní hodnotu do částky 10.000,- Kč (ve smyslu ust. § 202 odst. 2 os.ř., a nikoliv výše, jak to činí § 14b AT) by mohlo dojít ke „sblížení“ sazeb pro všechny věci dle § 7 AT a spory uvedené v ust. § 14b advokátního tarifu. Výsledkem by mohla být jednotná a univerzální sazba,

²⁴⁹ K tomu viz Roman Fiala: Nový občanský soudní řád bude účinný do pěti let [online]. 2013-06-27 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11551> />.

²⁵⁰ Pokus o právní revoluci začíná [online]. 2014-09-22 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13430>>.

která by na jednu stranu nebyla nepřiměřeně nízká (jako v § 14b AT), ani neúměrná (pro oblast bagatelních sporů).

Aktivitu zákonodárce by bylo nutné přepokládat při variantě, že by došlo k opětovnému snížení hranice bagatelnosti (dle § 202 odst. 2 o.s.ř.) na částku 2.000,- Kč. Věcem do této částky by mohla odpovídat opravdu nízká mimosmluvní odměna v advokátním tarifu. V případech peněžité plnění nad částku 2.000,- Kč by pak bylo možné odvolání, a to pochopitelně i pouze do výroku o nákladech řízení. Aby se předešlo zahlcení soudního aparátu případnými odvoláními do nákladových výroků u odvolací instance, bylo by dle mého názoru nutné rozšířit oprávnění soudům I. stupně v podobě autoremedury i na oblast výroků o nákladech řízení. Eventualitou by mohlo být i přijetí změny v organizaci soudnictví, tj. v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, když by o odvolání pouze do výroku o nákladech řízení rozhodoval toliko samosoudce, a nikoliv celý senát (k tomu srov. § 31 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích).²⁵¹

²⁵¹ Zmíněná navrhovaná změna by koneckonců mohla být přijata bez dalšího, neboť jsem názoru, že není účelné a hospodárné, aby se pouze do výroku o nákladech řízení (příkladem v elektronickém platebním rozkazu) bylo možné odvolat k tříčlennému senátu, složenému výlučně ze soudců. Odvolací soudy by z povahy věci měli totiž řešit (pro ně) podstatnější věci, tj. zejména samotné jejich meritum. K tomu viz SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy civilního řízení*. Vyd. 2. Ostrava: Key Publishing, 2007, s. 18. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-27-4.

6 Závěr

Při shrnutí tématu práce, jímž jsou jednotlivé druhy nákladů civilního sporného řízení, je možné závěrem uvést, že jeho dílčí složky jsou relativně konzistentní.

Po oddělení civilních řízení nesporných do zvláštního zákona zůstala v občanském soudním řádu úprava nákladů řízení, která sama o sobě neprodělala zásadní systematické změny. Vedení civilního řízení sporného tak bude pro žalobce zpravidla i nadále znamenat zaplacení soudního poplatku a pro účastníky možnost nechat se zastoupit právním odborníkem (ponejvíce advokátem). V rámci řízení bude účastníkům také zpravidla vznikat další náklady – v podobě hotových výdajů, ušlého výdělku, svědečného, znalečného, popř. tlumočného. Náklady řízení také budou pravděpodobně navyšovány o daň z přidané hodnoty. Není ani vyloučeno nařízené setkání s mediátorem, a s tím spojené náklady.

Krom poslední položky je tedy možné konstatovat, že formální vymezení jednotlivých druhů nákladů řízení zásadní změny nezaznamenalo. To se ovšem nedá již tvrdit o obsahu úpravy jednotlivých nákladů civilního řízení sporného.

Původní normativní text, upravující složky civilního řízení sporného, vycházející zejména z občanského soudního řádu, zákona o soudních poplatcích, popř. dalších zákonných a podzákonných předpisů je toho času ovlivňován soudními rozhodnutími. Judikatura soudů tak v kontinentálním systému práva, kam se právní řád České republiky řadí²⁵², dotváří obsah úpravy těchto druhů nákladů řízení. Tyto zásahy ze strany moci soudní lze rozdělit na zásahy „cizelující“ nejasnou právní úpravu, přijatou normotvůrcem (jako v případě přechodných ustanovení ve vztahu k vracení soudních poplatků) a zásahy zásadní – téměř výlučně ze strany Ústavního soudu. U kapitoly o odměně za zastupování advokátem (ale také hotových výdajů účastníka) je zřejmé, že Ústavní soud v podstatě předběhl normotvůrce, když sám ve svých rozhodnutích (zejména při stanovení podle Ústavního soudu přiměřené odměny zástupce) vytvářel pravidla pro přiznávání nákladů řízení. Tím se ale Ústavní soud dostal do pozice, která

²⁵² GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 82. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-023-9

daleko přesahuje jeho označení jako „negativního zákonodárce“ provádějící abstraktní kontrolu ústavnosti.²⁵³ Za zásadní pak lze také označit rozhodnutí Ústavního soudu, jímž bylo zrušení vyhl. č. 484/2000 Sb. Toto rozhodnutí je možné chápat jako svým způsobem vyvrcholení ústavních zásahů do oblasti úpravy nákladů zastoupení (a to v důsledku nejen těch v tzv. pásmu bagatelnosti).²⁵⁴ Rozhodování Ústavního soudu ale neprobíhalo bez ohledu na socioekonomické změny ve společnosti, právě naopak. Z odůvodnění nálezů, ev. usnesení, Ústavního soudu lze vyčíst, že jeho zásahy měly bránit nepřiměřeným zásahům do ekonomické sféry dlužníků, resp. žalovaných a povinných.

Tento paternalistický přístup je možné zaznamenat i u normotvůrce, a to v nejnovější úpravě nákladů zastoupení (viz ust. § 14b advokátního tarifu) či v případě hotových výdajů nezastoupeného účastníka (k tomu viz zák. č. 139/2015 Sb. a navazující vyhláška Min. spravedlnosti č. 254/2015). K úpravám na druhou stranu nedošlo u další podstatné položky nákladů civilního sporného řízení – soudního poplatku.

Na úplný závěr si dovoluji shrnout, že současná právní úprava druhů nákladů řízení je v obecné rovině stabilní a poměrně vyhovující. Za její negativum lze nicméně označit její roztržitost do několika zákonných a podzákonných předpisů. Zde ovšem nelze zásadní změnu očekávat, ta by mohl pravděpodobně nastat až s přijetím nového kodexu pro civilní řízení.²⁵⁵

V práci jsem také poukázal na možné dílčí změny *de lege ferenda*, ty se týkají například účtování „kvalifikované“ výzvy k plnění dle § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu, či vracení soudního poplatku před prvním jednáním a rovněž celkového snížení sazeb soudního poplatku. Zda tyto návrhy najdou skutečně svého naplnění je pochopitelně obtížné, ne-li nemožné, předvídat.

²⁵³ Viz GERLOCH, Aleš et al. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002, s. 242. ISBN 80-7175-077-8

²⁵⁴ I zde absentovala činnost zákonodárce, který mohl a měl na zrušení paušální vyhlášky reagovat v ust. § 151 odst. 2 o.s.ř.

²⁵⁵ Viz subkapitola 5.8.7.2 Neznámá v podobě nového občanského soudního řádu .

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Monografie

BALZER, Jiří; PAVLÍK, Pavel. *Předpisy o soudech a o organizaci prací spojených s výkonem soudnictví: poznámkové vydání*. Praha: Linde, 1999, 619 s. ISBN 80-7201-131-6.

BOBEK, Michal; KÜHN, Zdeněk et al. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha : Auditorium, 2013. 496 s. ISBN 978-80-87284-35-3.

BRADÁČ, Albert et al. *Soudní znalectví*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, 242 s. ISBN 978-80-7204-704-8.

BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006. 2120 s. ISBN 80-7179-378-7.

DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. 2056 s. ISBN 978-80-7357-460-4.

DOLEŽALOVÁ, Martina; HÁJKOVÁ, Šárka; POTOČKOVÁ, Dana, et al. *Zákon o mediaci: komentář*. Vyd. 1. Praha : C. H. Beck, 2013. 368 s. ISBN 978-80-7400-458-2.

DRÁPAL, Ljubomír et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 3344 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

GERLOCH, Aleš et al. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Vyd. 4., aktualiz. a dopl. Praha: Prospektrum, 2002, 564 s. ISBN 80-7175-077-8.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 343 s. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-023-9.

HENDRYCH, Dušan et al. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HOLLÄNDER, Pavel. *Filosofie práva*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 303 s. ISBN 80-86898-96-2.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, 247 s. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech nákladů řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 253 s. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-653-0.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Základy civilního řízení*. Vyd. 2. Ostrava: Key Publishing, 2007, 187 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-27-4.

STAVINHOVÁ, Jaruška; HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 660 s. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav et al. *Zákon o advokacii: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xvii, 633 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-248-2.

SVOBODA, Karel et al. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, 432 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-279-3.

SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání Praha : C. H. Beck, 2013, 1398 s. ISBN 978-80-7400-506-0.

ŠTĚDRONĚ, Bohumír. *Občanské soudní řízení sporné a využití informačních technologií a právních informačních systémů: (E-Justice)*. Praha: Linde, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7201-714-0.

WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích a předpisy související: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, x, 135 s. Beckovy malé komentáře. ISBN 978-80-7400-435-3.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, 729 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 80-7201-595-8.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 565 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

7.2 Články

BAŇOUCH, Hynek. Dlužníci at' platí III. Článek 95 odst. 1 Ústavy a tak dál. *Jiné právo* [online]. 2012-01-18 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/01/hynek-banouch-dluznici-at-plati-iii.html>>.

BRIM, Luboš. Ustanovení zástupce nemajetnému účastníkovi v občanském soudním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno : Právnická fak. Masarykovy univ. v Brně, č. 4/2012, s. 391. ISSN 1210-9126.

DÁVID, Radovan. Obecné připomínky k zákonu o zvláštních řízeních soudních. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2014, č. 12/2014, s. 57.

ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2014/BA_12_2014_web.pdf>.

GRYGAR, Jiří. Několik úvah nad poslední novelou advokátního tarifu. *Bulletin-advokacie.cz*[online]. 2014-11-12 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: < <http://www.bulletin-advokacie.cz/nekolik-uvah-nad-posledni-novelou-advokatniho-tarifu?browser=mobi>>.

GRYGAR, Jiří. Paušální náhrada hotových výdajů pro nezastoupeného účastníka řízení? *Bulletin-advokacie.cz*[online]. 2014-09-23 [cit. 2015-12-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pausalni-nahrada-hotovych-vydaju-pro-nezastoupeneho-ucastnika-rizeni?browser=mobi>>.

GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 7-8/2012, s. 40. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_7_8_2012_web.pdf>

HONĚK, Jiří. Osvobození od soudních poplatků. *Právní praxe v podnikání*. Praha : BONUS, č. 10/1997, s. 36. ISSN 1210-4043.

HULVA, Tomáš. Vyúčtování služeb advokáta. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2005, roč. 2, č. 9, s. 81. ISSN 1214-7966.

CHALUPA, Luboš. K aktuálním otázkám náhrady nákladů soudního řízení. *Aplikace práva*. 2013, č. 1/2013, s. 9. ISSN 2336-5560 [online]. 2013-03-29 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.aplikaceprava.cz/files/aplikace-prava-01-2013.pdf>>.

KOUKAL, Pavel. Předžalobní výzva k plnění podle 142a občanského soudního řádu. *Epravo.cz právo* [online]. 2014-05-05 [cit. 2015-12-07]. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/predzalobni-vyzva-k-plneni-podle-142a-obcanskeho-soudniho-radu-94049.html>>.

LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastoupením advokátem. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, roč. 9, č. 5, s. 191. ISSN 1214-7966.

LAVICKÝ, Petr. Záloha na náklady dokazování v českém civilním procesu. *Právní fórum*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, roč. 6, č. 12, s. 509. ISSN 1214-7966.

MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2012, č. 3/2012, s. 62. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/ba_03_2012_web.pdf>.

MUSIL, Milan; NOVOTNÝ, Ludvík. Aktuální otázky v náhradách nákladů řízení - odměna za zastupování advokátem v občanském soudním řízení. *Epravo.cz* [online]. 2012-05-11 [cit. 2015-12-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/aktualni-otazky-v-nahradach-nakladu-rizeni-odmena-za-zastupovani-advokatem-v-obcanskem-soudnim-rizeni-82816.html?mail>>.

MUZIKÁŘ, Vladimír. Jak přiznávat náhradu nákladů v exekučním řízení po zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 42. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

NYTRA, Aleš. Má advokát cestovat k soudu tramvají a bez náhrad? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2010, č. 5/2010, s. 38. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2010/BA_05_2010_web.pdf>.

ONDREJOVÁ, Dana. Dva různé metry aneb diskriminace podnikatelů ve věci osvobození od soudního poplatku? *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2008, č. 5/2008, s. 33. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_05.pdf>.

PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2001, č. 2/2001, s. 7. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/files/181/BA_01_02.pdf>.

PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů řízení při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*. Praha : Wolters Kluwer ČR, č. 3/2014, s. 9. ISSN 1802-3843.

PIKOVÁ, Petra. Právo nemajetných občanů na právní ochranu – o právu chudých v minulosti i současnosti. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2000, č. 3/2000, s. 39. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/files/180/BA_00_03.pdf>.

PLACHÝ, Jiří. Vrácení soudního poplatku po novele zákona o soudních poplatcích. *Epravo.cz právo* [online]. 2011-11-15 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/vraceni-soudniho-poplatku-po-novele-zakona-o-soudnich-poplatcich-78280.html>>.

PTAŠNIK, Adam. Náhrada nákladů civilního řízení a DPH - změny od roku 2004. *Právní rozhledy*, Praha: C.H.Beck, 2006, č. 1/2006, s. 31. ISSN 1210-6410.

SEDLÁČEK, Dušan; JÍROVEC, Jakub. Novela zákona o soudních poplatcích. *Epravo.cz právo* [online]. 2011-12-23 [cit. 2015-12-02]. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/novela-zakona-o-soudnich-poplatcich-79507.html>>

SOKOL, Tomáš. Rána pod pás. *Epravo.cz magazine*. 2012, roč. 2012, č. 2, s. 5. ISSN 1802-1492. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/_dataPublic/data/E-pravo_mag/2012_E2_web.pdf>.

SVATOŠ, Martin. Mýty a fakta o prvním setkání s mediátorem, aneb všechno, co jste o mediaci chtěli vědět, ale báli jste se zeptat. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní

komora v Praze, 2013, č. 11/2013, s. 48. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/komora/bulletin-advokacie/ba_11_2013.pdf>.

SVOBODA, Karel. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. *Jurisprudence*. 2012, roč. 21, č. 6, s. 10. ISSN 1802-3843.

ŠULÁKOVÁ, Martina. Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2015, č. 4/2015, s. 25. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_04_2015_web.pdf>.

VRCHA, Pavel. K rozhodování o nákladech řízení po zrušení vyhl. č. 484/2000 Sb. rozhodnutím Ústavního soudu ČR [online]. 2013-05-16 [cit. 2015-12-03]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/k-rozhodovani-o-nakladech-rizeni-po-zruseni-vyhl-c-484-2000-sb-rozhodnutim-ustavniho-soudu-cr/>>.

VRCHA, Pavel. Osvobození od soudních poplatků [online]. 2013-09-25 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z WWW: <<http://vrcha.webnode.cz/news/osvobozeni-od-soudnich-poplatku/>>

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. *Jurisprudence*. Praha : Wolters Kluwer ČR, č. 2/2014, s. 9. ISSN 1802-3843.

7.3 Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3 Cz 69/83, ze dne 28.12.1983.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 39/13 ze dne 14.10.2014.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 5428/2001, ze dne 17.09.2009.

Nález Ústavního soud, sp. zn. Pl. ÚS-st.35/13, ze dne 23.04.2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 29 Odo 674/2001, ze dne 15.05.2002.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 20 Cdo 1075/2005, ze dne 25.10.2005.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 588/2000, ze dne 02.05.2002.

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně, sp. zn. 37 Co 177/96, ze dne 21.05.1996.

Nález Ústavního soudu, sp.zn. I. ÚS 3296/12, ze dne 18.12.2012.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 28 Cdo 5178/2007, ze dne 16.12.2008.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 242/2012, ze dne 17.02.2012

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Odo 22/2002, ze dne 09.06.2003.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 13/98, ze dne 03.09.1998.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 121/11, ze dne 17.05.2011.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21 Co 642/2006 ze dne 24.01.2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR, sp. zn. 6 Cz 161/70, ze dne 27.01.1971.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 1 Cz 15/84, ze dne 28.04.1984.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 1556/2004, ze dne 15.12.2004.

Usnesení Krajského soud v Ústí nad Labem, sp. zn. 14 Co 272/2008 ze dne 23.09.2008.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 763/05, ze dne 11.04.2006.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 1126/07, ze dne 22. 11.2007.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1534/10, ze dne 27.06.2012.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2801/11, ze dne 10.12.2013.

Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 303/02, ze dne 05.02.2002.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 351/05, ze dne 03.05.2006.

Usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 36 Co 99/2002, ze dne 17.01.2003.

Stanovisko Nejvyššího soudu, sp. zn. Cpjn 201/2008, ze dne 15.10.2008.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 3190/2014, ze dne 11.02.2015.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 1056/07, ze dne 21.05.2008.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 8/06, ze dne 01.03.2007.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3143/08, ze dne 17.03.2009.

Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2612/07, ze dne 05.06.2008.

Usnesení Ústavního soudu, sp. zn. 2777/11, ze dne 27.12.2011.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 3923/11, ze dne 29.03.2012.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 988/12, ze dne 25.07.2012.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, ze dne 17.04.2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012, ze dne 26.06.2013.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci , sp. zn. 5 To 100/2003, ze dne 18.09.2002.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 18 Co 132/2004, ze dne 30.04.2004.

Usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 91 Co 44/2015, ze dne 23.03.2015.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Cdo 2494/2014, ze dne 22.07.2014.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 254/05, ze dne 20.10.2005.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 2856/08, ze dne 09.02.2009.

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cpjn 68/95, Opjn 1/95, ze dne 04.07.1996.

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 13 Cmo 221/2003, ze dne 24.11.2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. Cpj 35/86, ze dne 09.10.1986.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 289/03, ze dne 31.08.2004.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 1619/08, ze dne 02.10.2008.

Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 429/93, ze dne 03.01.1994.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013, ze dne 17. 07. 2013.

Usnesení Krajského soudu v Brně, sp. zn. 13 Co 125/2012, ze dne 08.08.2012.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 11 Co 379/2000, ze dne 31.07.2000.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I.ÚS 196/14, ze dne 28. 01.2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001 ze dne 31.07.2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Odo 647/2006, ze dne 22.05.2008.

Usnesení Městského soudu v Praze , sp. zn. 62 Co 5/2001, ze dne 28.02.2001.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 2278/10, ze dne 30.11.2010.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2984/09, ze dne 23.11.2009.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 24 Co 700/2002, ze dne 19.12.2002.

Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 2985/14, ze dne 11.12.2014.

7.4 Jiné zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. 1999-06-17 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=257&CT1=0>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2008-02-25 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=478&CT1=0>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. 2011-02-09 [cit. 2015-12-02]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=269&CT1=0>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních [online]. 2013-03-05 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=931&CT1=0>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014-10-07 [cit. 2015-12-03]. Praha: Vláda České republiky. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=337&CT1=0>>.

Návrh vyhlášky, kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2015-12-04]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/navrh-msp-po-pripominkovem-rizeni.pdf>>

PAPEŽ, Vladimír et al. Předpisy o odměňování advokátů. Komentář. *Bulletin advokacie. Zvláštní číslo*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2006, č. 9/2006, s. 50. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/files/855/BA_06_Z1_tarif.pdf>.

PAPEŽ, Vladimír; KOVÁŘOVÁ, Daniela. Otázky advokátních tarifů a předpisy s nimi související. Texty právních předpisů s odkazy na literaturu. *Bulletin advokacie. Zvláštní číslo*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2003, č. 12/2003, s. 21. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.cak.cz/assets/files/183/BA_03_Z2.pdf>.

Projev předsedy ČAK JUDr. Martina Vychopně na oslavách 25 let obnovení nezávislosti české advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha : Česká advokátní komora v Praze, 2015, č. 10/2015, s. 3. ISSN 1210-6348. Dostupné z WWW: < http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_10_2015_web.pdf>.

Připomínky České advokátní komory k návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2014 [cit. 2015-12-04]. Praha : Česká advokátní komora. Dostupné z WWW: <http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/14-06-26--pripominky-cak-_web_.pdf>.

Sněmovní tisk č. 107 [online]. [cit. 2015-12-04]. Praha : Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupný z WWW: < <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=107>>.

Stanovisko prezidenta Rady evropských advokátních komor (CCBE) Aldo Bulgarelli. Znepokojení CCBE nad novelou o. s. ř. ke změně v přiznávání nároku na náhradu nákladů soudního řízení v tzv. bagatelních pohledávkách [online]. 2014-05-06 [cit. 2015-12-04]. Dostupný z WWW: < <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12922>>.

VYCHOPENĚ, Martin. Dopis náměstkovi Ministerstva spravedlnosti ČR, JUDr. Robertu Pelikánovi, Ph.D. [online]. 2014-06-25 [cit. 2015-12-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/aktuality/stanovisko-predsedy-cak.pdf>>

Cost types in adversarial civil proceedings

Resumé

Téma mé rigorózní práce zní „Druhy nákladů řízení v civilním řízení sporném“ a jejím cílem je přiblížení této dílčí problematiky oblasti nákladů řízení a její právní rozbor. Práce nepojednává o celkové právní úpravě nákladů řízení, tak jak je upravena v hlavě třetí občanského soudního řádu, ale snaží se blíže analyzovat jednotlivé druhy nákladů řízení, které jsou demonstrativně uvedeny v § 137 odst. 1 občanského soudního řádu.

V práci jsem se nesnažil o pouhé nastínění právní úpravy, která je *de lege lata* poměrně roztržštěná v několika zákonných a podzákonných předpisech. Práce by totiž měla rovněž poukázat na bohatou a četnou judikaturu, která tuto oblast dotváří. Tu lze rozdělit na soudní rozhodování, konkretizující nejasnou normativní právní úpravu a judikaturu – téměř výlučně ze strany Ústavního soudu – přinášející zásadní hlediska a závěry. To platí zejména ve vztahu k vyhl. č. 484/2000 Sb., upravující odměnu za zastoupení advokátem nebo notářem, kterou Ústavní soud zrušil svým nálezem. Mimoto jsem se v práci snažil zhodnotit v kapitole upravující odměnu zastoupení advokátem právní úpravu historicky, a to počínaje rokem 1990, resp. vyhl. č. 270/1990 Sb. do současnosti (včetně mých závěrů). Důvodem je zejména přiblížení některých zásadních milníků v této oblasti (a to zejména zásadní nálezy či usnesení Ústavního soudu či přijetí § 14b advokátního tarifu) a jejich odraz v současné právní úpravě. Ze svého pohledu jsem také v práci nabídl úpravu *de lege ferenda* (například u tzv. „kvalifikované“ výzvy k plnění dle § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu či změna úpravy odměny advokáta v tzv. bagatelních věcech).

Systematicky je práce mimo úvod a závěr členěna na 4 kapitoly.

Úvod slouží čtenáři k přiblížení tematiky nákladů řízení a její podsložky v podobě jednotlivých druhů nákladů řízení. V kapitole dvě práce vysvětluje pojem a samotnou podstatu nákladů řízení a v kapitole tři pak uvádí základní zásady, které se v této oblasti uplatňují. Kapitola čtyři čtenáři nabízí prameny právní úpravy nákladů sporného řízení, resp. jejích druhů, která je obsažena krom občanského soudního řádu i v dalších zákonných a podzákonných předpisech.

Za nosnou kapitolu této práce lze označit kapitolu číslo pět, která podrobně přibližuje jednotlivé druhy nákladů civilního sporného řízení (soudní poplatek, hotové výdaje atd.). Své výjimečné postavení v rámci této kapitoly zaujímá podkapitola o odměně za zastupování, které je oproti přechozím subkapitolám pojata částečně jako historický exkurs (včetně mých závěrů u jednotlivých podstatných etap), částečně jako rozbor úpravy de lege lata a také svým dílem obsahuje návrhy de lege ferenda.

Závěrečná kapitola pak uzavírá celou práci a v ní obsažené závěry, hodnotící současnou úpravu, jsou doplněny o možnou budoucí normotvornou činnost v této oblasti.

Klíčová slova: druhy nákladů řízení, civilní řízení sporné

Zusammenfassung

Das Thema meiner rigorosen Arbeit lautet „Die Sorten von Prozesskosten im Zivilstreitverfahren“ a und ihr Ziel ist das Fokussieren auf diese Teilproblematik im Bereich von den Prozesskosten und ihre rechtliche Prüfung. Die rigorose Arbeit behandelt nicht die gesamte Gesetzregelung von den Prozesskosten, wie sie im Kopf Drei der Zivilprozessordnung geregelt wird, sondern versucht sie um eine detaillierte Analyse von den einzelnen Prozesskosten, die demonstrativ im Paragraph § 137 Abs. 1 der Zivilprozessordnung genannt wird.

In der rigorosen Arbeit versuchte ich nicht nur um eine Annäherung der rechtlichen Regelung, die de lege lata in etlichen Gesetzen und Verordnungen relativ verstreut ist. Sondern fokussierte ich auch auf zahlreiche Rechtsprechung, die dieses Bereich weiter prägt. Diese Rechtsprechung darf man in die Judikatur teilen, die unklare normative Rechtsregelung konkretisiert und Rechtsprechung – fast ausschließlich seitens des Verfassungsgerichts der Tschechischen Republik - die grundlegende Gesichtspunkte und Schlussfolgerungen bringt. Dies gilt besonders für die Verordnung Nr. 484/2000 Slg., die Belohnung für die Vertretung vom Rechtsanwalt oder Notar regelt, die das Verfassungsgericht der Tschechischen Republik mit seinem Urteil aufhieb. Außerdem versuchte ich im Kapitel über die Belohnung von Vertretung um eine historische Beurteilung dieser Regelung, und zwar seit dem Jahre 1990, bzw. von der Verordnung, Nr. 270/1990 Slg., bis zu den heutigen Tagen (einschließlich meiner Ansichten). Der Grund besteht in einer Annäherung von den Meilensteinen in diesem Bereich (insbesondere dann grundsätzliche Urteile bzw. Beschlüsse des Verfassungsgerichts oder Aufnahme des § 14b in Verordnung Nr. 177/1996 Slg., Anwaltstarif) und ihre Wirkung in gegenwärtiger Regelung. Aus meiner Sicht bat ich in der Arbeit auch die Regelung de lege ferenda an (beispielweise beim s.g. „qualifizierten“ Mahnbrief gemäß § 11 Abs. 1 Buchstabe d) des Anwaltstarifs oder Änderung von der Belohnungsregelung des Anwalts in s.g. bagatellen Sachen).

Systematisch ist diese Arbeit, außer Einleitung und Abschluss, in vier 4 Kapitel geteilt.

Die Einleitung dient dem Leser zur Annäherung des Themas Prozesskosten und ihren Teil in Form von den einzelnen Prozesskosten. Im Kapitel Zwei erläutert die Arbeit das Begriff und Kern von Gerichtskosten und im Kapitel Drei nennt sie die drei Grundsätze, die in diesem Bereich anzuwenden sind. Die Kapitel Vier bietet dem Leser die Rechtsquellen von Regelung der Kosten im Zivilstreitverfahren, bzw. ihre Sorten, an, die außer der Zivilprozessordnung auch in anderen Gesetzen und Verordnungen enthalten sind.

Für das tragende Kapitel dieser Arbeit ist das Kapitel Fünf zu bezeichnen, die die einzelnen Kosten im Zivilstreitverfahren analysiert (Gerichtsgebühren, Barauslagen der Teilnehmer usw.). Eine außergewöhnliche Position stellt das Subkapitel über die Belohnung für die Vertretung ein, die im Vergleich zu den anderen Subkapiteln teilweise als historischer Exkurs (einschließlich meiner Ansichten bei der einzelnen wichtigen Etappen), teilweise als Rechtsanalyse der de lege lata Regelung, dient, und zum Teil enthält dieses Subkapitel auch die Regelung de lege ferenda.

Das Schlusskapitel schließt die ganze Arbeit. In diesem Kapitel enthaltene Schlussfolgerungen, die gegenwärtige Regelung beurteilen, sind um mögliche künftige normative Tätigkeit in diesem Bereich ergänzt.

Schlüsselwörter: Sorten von Prozesskosten, Zivilstreitverfahren